

Håkon Stensaas

Å føle seg hjemme

Hvordan å eie egen bolig påvirker
innvandrerfamilier

Masteroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Anne Moe

Desember 2022

Håkon Stensaas

Å føle seg hjemme

Hvordan å eie egen bolig påvirker innvandrerfamilier

Masteroppgave i Sosialt arbeid

Veileder: Anne Moe

Desember 2022

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap

Institutt for sosialt arbeid

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Tidligere forskning viser at innvandrere og spesielt innvandrerfamilier er vanskeligstilt på boligmarkedet. I Norge er det å være vanskelig stilt på boligmarkedet synonymt med å ikke kunne kjøpe seg bolig. Denne undersøkelsen har sett på hvordan vanskeligstilte innvandrerfamilier på boligmarkedet blir påvirket av å kjøpe seg bolig. Undersøkelsen består av kvalitative intervju av fem innvandrerfamilier som tidligere leide, men som i dag har fått hjelp til å kjøpe seg bolig igjennom startlånsordningen.

De empiriske funnene viser at familiene sitt liv har blitt positivt påvirket av boligkjøpet. Familiene har i dag boliger med bedre plass, bedre boligstandard og bor i mer tilpassede omgivelser enn de gjorde tidligere. Dette har gitt familiene bedre forutsetninger for å lykkes på skole og i jobb, mindre stress i hverdagen og økt trivsel, det har gitt bedre forutsetninger til å danne et sosialt nettverk på tvers av grupper og bidrar til mindre homogene nabolag. Det kan også bidra innvandreres opplevelse av medborgerskap og øker deres opplevelse av anerkjennelse.

Boligkjøpet har vært med på å styrke familienes integreringsprosess og har bidratt til at familiene i større grad har blitt strukturelt, sosialt og psyko-kulturelt integrert. Dette tyder på at tiltak rettet mot å styrke innvandrerfamiliers boligkjøp er godt med tanke på integrering. Startlån har vist seg i undersøkelsen å være et godt alternativ. Det gir familiene mulighet til økonomisk selvstendighet og kan styrke følelsen av ansvar og eierskap til prosessen.

Abstract

Previous research shows that immigrants and especially immigrant families face disadvantages in the housing market. In Norway, these disadvantages are likely to result in families not being able to buy a home. This thesis explores how disadvantaged immigrant families on the housing market are affected by buying their own home. This survey consists of qualitative interviews with five immigrant families who previously rented, but who have now received help to buy a home through a start-up loan scheme.

The empirical findings show that the families' lives have been positively affected by the home purchase. Today, they have more spacious homes, better housing standards and live in more suitable conditions than they did previously. This provides the families with better conditions for success at school and work, reduces stress in their everyday life and increases their well-being, besides providing better conditions for forming a social network across groups and contributes to less homogenous neighbourhoods. It also contributes immigrants' experience of citizenship and increases their experience of recognition.

The home purchase helped to strengthen the families' integration process and contributed to the fact that the families have become more structurally, socially and psycho-culturally integrated. This suggests that measures aimed at strengthening immigrant families' home purchases support social integration. The survey findings indicated that start-up loans may be a good alternative. It provides the families the opportunity for financial independence and strengthens the sense of responsibility and ownership of the process.

Forord

Jeg ønsker å takke veilederen min Anne Moe for gode og konstruktive tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Videre vil jeg takke min samboer Martine for god støtte og hjelp til bearbeiding av oppgaven, samt min søster Marinann og samboer Max for konstruktive innspill.

Jeg ønsker også rette en stor takk til den ansatte ved boligkontoret som både skaffet meg informanter, bidro med gode innspill, stilte opp som sjåfør og lokal guide. Til slutt vil jeg rette en stor takk til informantene som stilte opp i denne undersøkelsen. Uten deres deltakelse, gjestfrihet og åpenhet ville oppgaven aldri blitt den samme.

Innhold

Figurer	x
Tabeller	x
1 Innledning	11
2 Aktualisering	14
2.1.1 Startlån	15
3 Tidligere forskning	17
3.1 Boligens størrelse og standard	17
3.1.1 Helse	18
3.1.2 Boligkvalitetens påvirkning på barn	19
3.1.3 Boligkvalitetens påvirkning på voksne	19
3.1.4 Boligens nærmiljø	19
3.1.5 Helse	20
3.1.6 Arbeidsmarkedsutfall og utdanning	20
4 Metode	21
4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted	21
4.1.1 Fenomenologi	21
4.1.2 Sosialkonstruksjonisme	22
4.2 Valg av metode	24
4.2.1 Gruppeintervju	24
4.2.2 Presentasjon av utvalg og rekruttering	25
4.3 Datainnsamling	26
4.4 Fremgangsmåte for analysing av datamaterialet	27
Figur 1.1 SDI-Modellen	28
4.5 Gyldighet og pålitelighet	30
4.5.1 Gyldighet	30
4.5.2 Pålitelighet	30
4.6 Forskningsetiske refleksjoner	31
5 Analyse	33
5.1 Forutsetninger for å kjøpe bolig	33
5.1.1 Startlån	33
Tabell 1.1: Boutgifter før og etter kjøp av bolig	34
5.1.2 Tilstrekkelig informasjon	35
5.1.3 Veiledning i kjøpsprosessen	36
5.2 Boligkjøpets påvirkning på familienes økonomi	36
5.2.1 Bolig som investering	37

5.3	Bedre boligstandard.....	37
5.3.1	Stressnivå og psykisk helse	38
5.3.2	Helseutfordringer	39
5.3.3	Jobb- og skolesituasjonen	39
5.3.4	Familiens sosiale liv	40
5.4	Boligens omgivelser.....	41
5.5	Boligens beliggenhet.....	42
5.6	Boligens psykologiske påvirkning	43
5.6.1	Frihet	44
5.6.2	Motivasjon	44
5.6.3	Selvfølelse.....	45
5.6.4	Tilhørighet.....	46
6	Teori	47
6.1	Integrering	47
6.1.1	Strukturell integrering	48
6.1.2	Sosial integrering	49
6.1.3	Psykologisk-kulturell integrering	51
6.1.4	Barrierer og ressurser for integrering.....	52
6.2	Medborgerskap	53
6.3	Anerkjennelse.....	54
7	Drøfting	56
7.1	Bolig som strukturelt integreringstiltak.....	56
7.2	Økt sosial integrering.....	58
7.3	Annerkjennelse gir psykologisk-kulturell integrering	60
7.3.1	Fordeler med startlån	63
7.4	Helse som barrierer for integrering	63
8	Avslutning.....	65
8.1	Implikasjoner for forskning.....	66
8.2	Konklusjon	67
	Referanser.....	68

Figurer

Figur 1.1 SDI-Modellen	28
------------------------------	----

Tabeller

Tabell 1.1: Boutgifter før og etter kjøp av bolig	34
---	----

1 Innledning

I Norge i dag er det nesten avgjørende å eie bolig for å bo tilfredsstillende (Thorsen, 2017; Astrup, Brattbakk, Johannessen, Nordvik, & Sørvoll, 2021), men terskelen for å kjøpe bolig har blitt større. I dag tyder tendenser på at ulikheten på boligmarkedet blir større istedenfor mindre. Boligpriser øker, lønnsgapet blir større og den generelle lønnsøkningen er lavere enn prisstigningen på bolig (Gitmark, 2021). Dette betyr at stadig flere og flere ikke får mulighet til å kjøpe seg bolig (Astrup & Monkerud, 2022). Innvandrere er en gruppe som vil kunne rammes av dette i spesielt stor grad. De er overrepresentert i lavlønnede yrker og er i enda mindre grad enn resten av befolkningen boligeiere fra før (Grødem & Hansen, 2015). Derfor ser man en skummel utvikling, som kan tenkes å være problematisk i forhold til integrering.

I utgangspunktet er kravene som stilles for å skaffe seg bolig likt for alle, men det betyr ikke nødvendigvis at det er rettferdig for alle. Hvis rettferdighet defineres som like regler for alle, så er antageligvis boligmarkedet rettferdig. Men defineres rettferdighet som mest mulig likt utfall for alle, er antageligvis ikke dagens boligmarked rettferdig. Disse to forståelsene av rettferdighet er problematisk i hver sin retning. Enten overser de at lik behandling ikke nødvendigvis gir like muligheter, eller at mest mulig likhet kan både være et hinder og heller ikke særlig gunstig for et samfunn. I denne sammenhengen vil det derfor være mer meningsfullt å se på rettferdighet som det som både er gunstig for individene og fellesskapet som helhet, for å få et mest mulig velfungerende samfunn. Det handler om å finne løsninger som bidrar til å styrke fellesskapet. Derfor skal denne undersøkelsen se på hvordan dagens boligmarked påvirker individ, gruppe og samfunnet som en helhet.

Dagens pressede boligsituasjon har gjort at hvordan vi tenker rundt fremtidige boligløsninger aldri har vært mer aktuelt. Derfor er det avgjørende at sosialt arbeid som fagfelt og forskningsfelt er sitt ansvar bevisst. I FOs (2015) yrkesetiske grunnlagsdokument beskrives sosialt arbeids samfunnsoppdrag som: *«Å bistå mennesker som har behov for hjelp, for å sikre menneskeverdige levekår og livskvalitet. Solidaritet med utsatte grupper, kamp mot fattigdom og arbeid for sosial rettferdighet og sosial endring er derfor sentralt i profesjonsgruppens virksomhet»*. En tilfredsstillende bolig er viktig for å sikre enkeltmennesker gode levekår og livskvalitet. Innvandrere er en spesielt utsatt gruppe som sosialt arbeid som fagfelt har ansvar for. De er i en særlig utsatt posisjon på boligmarkedet og det er derfor viktig og relevant at sosialfaglig forskning retter spesielt fokus mot dette. Denne oppgaven skal forsøke å sette seg inn i den spesifikke situasjonen for innvandrere på det norske boligmarkedet, og gi en økt forståelse av hvilke mekanismer som er med på å sette innvandrere i en utsatt posisjon og hvordan man kan arbeide imot disse mekanismene.

En rekke spørsmål reiser seg: Hvilken rolle spiller bolig for integreringsprosessen til innvandrere? Denne undersøkelsen skal forsøke å se hvilken betydning bolig har for innvandrere som kommer til Norge. Er det slik at dagens boligsituasjon i Norge har en positiv innvirkning på innvandreres liv og integrering, er den med på å hindre innvandrere å være likeverdige samfunnsborgere eller har boligsituasjonen i det hele tatt noe å si for integreringsprosessen? Alle disse spørsmålene skal denne besvarelsen forsøke å finne et svar på.

Avhengig av hvor sentral rolle bolig har for integreringen, må man ta stilling til hvorvidt innvandreres boligreise skal være en naturlig prosess i kjølvannet av vellykket integrering eller bør innvandrere få særegen hjelp til å kjøpe seg bolig for å stimulere integreringsprosessen? Dersom dagens boligmarked er positivt for integreringen, er det ikke nødvendigvis der innsatsen bør legges i arbeidet med integrering. På den andre siden, hvis dagens boligmarked derimot er med på å hemme integrering, er det en rekke problemstillinger som man må ta stilling til.

Derfor må det tas stilling til hvem sitt ansvar det er. Ligger ansvaret på det enkelte individet, som ikke har klart å benytte seg av et system som gir alle muligheter til å bo tilfredsstillende så lenge de bare tar fornuftige valg, eller er dagens boligmarked undertrykkende og ekskluderende ovenfor innvandrere.

Innvandrerfamilier med mange barn utgjør noen av de svakest stilte på boligmarkedet i dag, og for mange av dem utgjør kommunale boliger den eneste muligheten til å få en stabil boligsituasjon. Dette gir ofte utilfredsstillende boforhold for disse familiene. Dårlige boforhold har en tendens til å følges av dårlige og utrygge nabolagsforhold. Det er sannsynliggjort at dårlige boforhold i barndommen, som lavinntekt og dårlige levekår på andre områder, øker risikoen for dårlige levekår senere i livet (Grødem, 2011). Derfor er barna i disse familiene i en spesielt dårlig posisjon, og det er spesielt viktig å bedre familienes bosituasjon for å forhindre at barna senere reproduserer foreldrenes dårlige levekår. Jeg valgt å undersøke hvordan disse familiene blir påvirket av å kjøpe seg bolig gjennom å få startlån. Derfor har jeg valgt problemstillingen:

Hvilken betydning har det for innvandrerfamilier å eie egen bolig?

Med forskningsspørsmålene:

Hvilke opplevelser har innvandrerfamiliene fra tidligere boforhold etter bosetting i Norge?

Hvordan har innvandrerfamiliene blitt påvirket av å eie egen bolig?

Hvordan kan lavinntekts innvandrerfamilier eie egen bolig?

Først vil denne besvarelsen gå i detalj på undersøkelsens samfunnsrelevans og se på tidligere forskning som ser på innvandreres møte med det norske boligmarkedet.

Deretter beskrives det i metodedelen oppgavens vitenskapelige ståsted som er fenomenologi og sosialkonstruksjonisme, bakgrunn for valget av kvalitativ metode og presentasjon av intervjuform. Det vil også bli gått nærmere inn på rekruttering av familiene til undersøkelsen og de metodiske valgene i undersøkelsen og analysen. Videre presenteres undersøkelsens funn, hvor det redegjøres for hvilke forutsetninger som skal til for at disse familiene kan eie bolig, boligkjøpets påvirkning på familienes økonomi, samt hvordan bedre boligstandard har påvirket familienes stressnivå, fysiske og psykiske helse, jobb- og skolesituasjon og familiens sosiale liv. Det presenteres også hvordan familiene har blitt påvirket av boligens omgivelser og beliggenhet og hvordan boligen har påvirket familiene psykologisk ved å gi de økt frihetsfølelse, motivasjon, selvfølelse og tilhørighet.

Videre vil relevant teori presenteres. Den første teorien som det sees nærmere på er en integreringsteori som deler opp integrering i flere dimensjoner.

Integreringsdimensjonene som blir brukt er strukturell integrering, sosial integrering, psykologisk kulturell integrering og barriere for integrering. Oppgaven benytter også teorier om sosialt medborgerskap og anerkjennelse. Deretter skal funnene drøftes i lys

av de nevnte teoriene, før det belyses hvordan implikasjonene funnene har på et samfunnsnivå og på fremtidig forskning. Til slutt vil konklusjon presenteres og settes i en større kontekst.

2 Aktualisering

En gruppe som er overrepresentert blant de vanskeligstilte på boligmarkedet er innvandrere. (NOU 2011:15 Rom for Alle). Personer som defineres som vanskeligstilte på boligmarkedet er de uten egen bolig, mennesker som står i fare for å miste boligen sin og de som bor i uegnet bolig eller bomiljø (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2020). Det norske boligmarkedet baserer seg hovedsakelig på å eie fremfor å leie. Det er «normalt» å eie sin egen bolig, mens dersom du havner på leiemarkedet, er det noe du gjør midlertidig og i en overgangsfase livet. Derfor er leiemarkedet lite tilpasset langtidsleie. Overvekten av boligene på leiemarkedet er små og kan ikke tilby tilfredsstillende og trygge boforhold (Aarland, 2014). Ifølge Thorsen (2017) er leietakere særlig utsatt for å bli vanskeligstilte på boligmarkedet. Til tross for at det er vanlig å eie bolig i Norge, er det en mye større andel innvandrere som leier enn resten av befolkningen. Likevel fungerer det norske boligmarkedet for de fleste innvandrere, i og med at de fleste innvandrere har en tilfredsstillende bolig (Grødem & Hansen, 2015).

Å eie egen bolig er en viktig faktor for å lykkes på det norske boligmarkedet i dag. Leiemarkedet i Norge består av et relativt ensidig utvalg av små boliger med begrensede muligheter for å skape trygge og stabile boforhold over tid (Astrup, Brattbakk, Johannessen, Nordvik, & Sørvoll, 2021). En annen ulempe er at leietakere på boligmarkedet mister muligheten til å få den samme økonomiske gevinsten som boligeiere opplever. Den økonomiske ulikheten har dessuten økt drastisk i Norge de siste årene (Gitmark, 2021). Eierandelen blant lavinntektsgrupper har også utviklet seg i en negativ retning (Astrup & Monkerud, 2022). Disse faktorene gjør det utfordrende med tanke på å utjevne forskjellene på boligmarkedet og det kan tenkes at det blir en økning av vanskeligstilte på boligmarkedet fremover.

Målet innenfor norsk sosial boligpolitikk er at vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg en egnet bolig og ha muligheten til å beholde den (Prop. 1 S (2016–2017)). «I ny boligsosial strategi retter regjeringen innsatsen mot de vanskeligstilte på boligmarkedet, med særlig vekt på barn og unge. Første mål er: Flere skal kunne eie sin egen bolig. Flere skal få hjelp til å gå fra leie til eie ved hjelp av startlån, og barnefamilier skal prioriteres» (Holt & Syvertsen, 2021).

Temaet har i økende grad vært en del av den politiske samtalen. Som den verdenskjente økonomen Thomas Piketty har vist, er en av forklaringene på økende forskjeller at avkastningen på kapital over tid, er høyere enn avkastningen på arbeid. Dermed vil den som har eiendom eller penger på bok, tjene mer enn den som jobber hardt. Mens nesten 8 av 10 nordmenn eier sin egen bolig, står over en femtedel av innvandrere utenfor boligmarkedet. Dessuten stiger boligprisene langt raskere enn lønnsveksten, særlig i byene. Det betyr at veien inn i boligmarkedet for dem som står utenfor, blir stadig vanskeligere (Gitmark, 2021). Skal boligeie som boligpolitisk strategi være forenlig med sosialdemokratiske likhetsidealer, bør ikke veien inn til boligmarkedet være betinget av bakgrunn og foreldres posisjon.

Det er flere faktorer som har bidratt til at Norge i dag er blant de landene hvor befolkningen har høyest eieandel. Tiltak som skattesubsidiering av boligeie i kombinasjon med sammenpresset lønnsstruktur, generøse velferdsordninger og gunstige

låneordninger i regi av Husbanken har vært viktige faktorer for at boligeie har blitt gjort tilgjengelig for brede lag av befolkningen. De siste årene har vi imidlertid sett en negativ trend med tanke på eieandelen blant lavinntektsgrupper, samt at flere unge sliter med å kjøpe sin første bolig. Dette er ikke bare en konsekvens av sterk boligprisvekst, men også strengere krav til egenkapital. Sistnevnte har medført at foreldrenes boligkapital spiller en tiltagende rolle i hvorvidt man kommer inn på boligmarkedet. En ytterligere faktor som har forsterket dette, var da startlånordningen i 2014 ble lagt om, som resulterte i strengere krav til behovsprøving og vektlegging av husstander med langsiktige finansieringsutfordringer. Dersom dagens etableringsutfordringer vedvarer, kan dette medføre at selveiendemokratiets sosiale bærekraft på sikt kan bli truet (Astrup, Brattbakk, Johannessen, Nordvik, & Sørvoll, 2021).

En konsekvens av at mange har fått til å opparbeide seg verdier i boligmarkedet er at andre har gått glipp av den samme muligheten og dermed verdiene. Til tross for at det er en bred enighet om at vi må redusere de økonomiske forskjellene, føres det på dette området en politikk som bidrar til det motsatte. Det er paradoksalt at boligsektoren styres av markedet, som kun gir fordeler til de som allerede eier bolig, når landet vårt kjennetegnes av å vektlegge nettopp egalitære verdier og brede velferdsordninger. Nettopp derfor er norsk boligpolitikk omtalt som «sosialdemokratiets såreste punkt». Dermed er det behov for en omlegging av dagens skattesystem til en mer omfordelende, effektiv og bærekraftig ordning. I lys av koronapandemien er dette blitt enda viktigere. Da er det tydelig at det er de unge og de med lav inntekt som taper mest på koronapandemien, akkurat de samme gruppene som står utenfor boligmarkedet. Etter pandemien er det behov for en ny samfunnskontrakt, en som kan gi en lysere fremtid for dem som har båret den tyngste børen i krisen vi nå står i. Blant de 10 prosentene av befolkningen med lavest inntekt, er det 64 prosent som leier bolig. Det gjelder kun én prosent av tiendedelen med høyest inntekt (Gitmark, 2021).

2.1.1 Startlån

For at utsatte husstander skal få muligheten til å etablere seg og bli boende i tilstrekkelige og arealtilpassede boliger er startlånordningen etablert. Ordningen retter seg primært mot personer med langvarige boligfinansieringsutfordringer. Det er hver enkelt kommune som vurderer hvorvidt et startlån skal innvilges, samt bestemme hvor stort lånet blir innenfor rammene av Husbankens retningslinjer (Astrup & Monkerud, 2022)

Startlånordningen stiller krav til at søker har betjeningsevne, men dette kravet praktiseres annerledes enn i private banker. I private banker vurderes lånebetjeningsevne ut ifra en fast algoritme: Standardiserte konsumsats beregnet av SIFO, en kort nedbetalingstid på lånet (vanligvis mellom 20 og 25 år) og en «kalkulasjonsrente», det vil si med en risikjustering, som ligger fem prosentpoeng over den til enhver tid gjeldende rente. Dette betyr at det i hovedsak vil være lånesøkers inntektsnivå som bestemmer hvor stort boliglån som kan gis (Astrup & Monkerud, 2022).

Til forskjell fra utlånspraksisen i private banker ligger ikke kredittvurderingsalgoritmen fast i startlånordningen. Tildelingen av startlån er ikke bare avhengig av søkers inntekt, men også av valg av algoritme. Valget av algoritme tilpasses ut ifra en risikovurdering av lånesøkeren. For eksempel vil startlånsøkere med høy grad av forutsigbarhet i inntektene (for eksempel fordi man har trygdeinntekter) eller søkere som over tid har vist at de har hatt et mer nøysomt forbruk enn SIFO-satsene legger opp til (for eksempel på grunn av stordriftsfordeler eller mer nøysom livsførsel), «premieres» gjennom valg av «andre

algoritmer» med individuelle tilpasninger i konsumsatsene og/eller med lengre nedbetalingstid eller lavere rente. Ved at saksbehandlerne i kommunene kan tilpasse lånevurderingen til individspesifikke risikokarakteristikker, kan låneutmålingen for et gitt inntektsnivå økes utover det bankens standardalgoritme skulle tilsi, uten at reelle krav til betjeningsevne settes til side (Astrup K. C., Monkerud, Ruud, Barlindhaug, & Aarland, 2014).

Boliglån i alminnelige banker vil i hovedsak ikke bli gitt til vanskeligstilte leietagere. I flere varianter av startlånet kan ordningen være tilstrekkelig til å dekke gapet mellom vanskeligstiltes lave inntektsnivå og høye boligpriser. Eksempelvis kan opp mot 30 prosent av de vanskeligstilte betjene et lån for en egnet bolig til halvparten av forventet eller vanlig boligpris, og dette gjelder for opp mot 50 prosent av større barnefamilier. Derfor kan vanskeligstilte, og særlig vanskeligstilte barnefamilier ha et betydelig eiepotensial som ikke fanges opp i det private kredittmarkedet (Astrup & Monkerud, 2022).

3 Tidligere forskning

Forskning viser at dårlige boforhold kan ha en negativ effekt både på den fysiske og psykiske helsen. Både gjennom at selve boligen har for dårlig kvalitet, men også gjennom dårlig kvalitet på nabolag og bomiljø. Særlig for de som leier kan det også ha langsiktige, negative konsekvenser for deres sosioøkonomiske status (Helgesen, Holm, Monkerud, & Schmidt, 2014). Dessuten er gode boforhold spesielt viktig med tanke på barn og unge. En dårlig bolig og bomiljø kan gi helsemessige konsekvenser som vedvarer i voksen alder, til tross for senere bedring i boligkvalitet og bomiljø (Helgesen, 2015).

Det norske boligmarkedet fungerer for de fleste innvandrerne, men for et mindretall kan det ha store konsekvenser. Det kan blant annet påvirke deres kapasitet til å bygge sosiale nettverk. Dessuten opplever mange å bli diskriminert på boligmarkedet i utvelgesprosessen, som kan bidra til å undergrave utviklingen av tillit mellom innvandrere og resten av samfunnet. Sett ut ifra et integreringsperspektiv kan dette få betydelige konsekvenser (Grødem & Hansen, 2015).

3.1 Boligens størrelse og standard

I Norge bor én av ti personer og én av tjue husholdninger trangt. Dette er særlig vanlig blant barnefamilier, husholdninger med lav inntekt og innvandrere (Statistisk sentralbyrå, 2017). Jo flere barn det er i husholdningen, dess større andel er utsatt på boligmarkedet. Blant familier med mange barn og blant de vanskeligstilte på boligmarkedet, er også innvandrere overrepresentert (Vrålstad, 2014). Derfor kommer innvandrerfamilier med mange barn spesielt dårlig ut på boligmarkedet.

Forskning på den aktuelle boligen og dens påvirkning kan være en utfordring. Dersom en skal forske på kvaliteter ved selve boligen, må det sees nærmere på hva som konkret blir påvirket av boligens kvalitet. Det kan være vanskelig å skille bomiljøet fra bokvaliteten (Helgesen, Holm, Monkerud, & Schmidt, 2014). Boligkvaliteten vil alltid være i samspill med andre faktorer og det vil derfor være vanskelig å se den konkrete påvirkningen. Det kan dessuten være vanskelig å måle boligens kvalitet.

Den norske litteraturen, som ser på betydningen av boligens fysiske standard, er preget av utforskende og beskrivende studier av marginaliserte gruppers bosituasjon. Dessuten er de til dels overlappende, blant annet fordi flere indikatorer beskrives samtidig (Umbiij, von Simson, & Mohn, 2019). En studie av Næss et al. (2005) viser at bolig har statistisk forklaringskraft på lik linje med yrkesklasse og utdanning, og konkluderer med at dette er en sterk indikasjon på at studier om helseforskjeller bør se på andre faktorer enn kun yrkesklasse, utdanning og inntekt.

Likevel finnes det både kvantitative og kvalitative studier som sier noe om hvordan boligens kvalitet kan påvirke folks liv. En litteraturstudie gjennomført av Helgesen, Holm, Monkerud og Schmidt (2014) viser at dårlige boliger påvirker både fysisk og mental helse. Her viser det seg at bedring av bolig også bedrer helse. At boligens kvalitet påvirker helse, støttes også av en litteraturstudie gjennomført av Umbiij, von Simson og Mohn (2019). Deres studie viser også at boligen kan påvirke i hvor stor grad man lykkes på arbeidsmarkedet, samt barnas utdanningsnivå.

3.1.1 Helse

Hovedfunnene fra litteraturstudien til Helgesen, Holm, Monkerud og Schmidt (2014) er at dårlige boliger påvirker både fysisk og mental helse negativt, og at forbedringer av boligen også bedrer helsen både til voksne og barn. De oppsummerer at følgende negative trekk ved boligen kan ha negativ innvirkning på helsen: «Fysiske mangler ved eksteriør, sanitæranlegg, systemer for oppvarming, ventilasjon og luftrensing. Det er fukt, råte, trangboddhet og utøy som mus, rotter og kakerlakker. Slike mangler ved boligen fører til luftveissykdommer hos barn og voksne, astma og allergier brukes som eksempler, men også til hjerte-karsykdommer.» De poengterer at slike trekk også har sammenheng med inntekt og at husholdninger med lav inntekt ofte er mer utsatt.

Funnene deres viser også at bedring av inneklime fører til mindre kontakt med helsevesenet og færre innleggelse på sykehus. Funnene viser også en sammenheng mellom barns utvikling av astma og trangboddhet (Helgesen, Holm, Monkerud, & Schmidt, 2014). Det samme viser også litteraturstudien til Umbiis, von Simson og Mohn (2019). Deres studie hevder at denne effekten er enda større hvis det rettes mot personer som i utgangspunktet har dårlig helse og lever under utilstrekkelige boforhold. Dette gjelder særlig når det kommer til boforhold der det er utilstrekkelig varme, men forbedring i ventilasjon og reduksjon i luftfuktighet er også viktige faktorer.

Sammenhengen mellom helse og trangboddhet antas at primært skyldes økt spredning i sykdommer. Når mange personer er samlet på et lite sted, er det vanskelig å holde god nok avstand. Mangel på privatliv kan også bidra til økt stress og søvnproblemer, som både kan påvirke den fysiske og psykiske helsen (Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019). Grødem og Hansen (2015) har gjennomført en kvalitativ undersøkelse med innvandrerefamilier hvor familiene fortalte om konsekvensene av trangboddhet. Denne undersøkelsen viser hvordan trangboddhet kan utfordre relasjoner i en familie og føre til økt stress. Noen av familiene de intervjuet bodde i leiligheter hvor foreldrene sov i stua, noen ganger sammen med det yngste barnet eller barna, slik at de eldre barna kunne dele det ene tilgjengelige soverommet. Trangboddheten førte til konflikter, søvnmangel og barn som ikke ønsket å tilbringe tid hjemme.

I litteraturen har det blitt foreslått noen mekanismer som forklarer sammenhengen mellom helse og boligens størrelse og standard. Disse oppsummerer og gir et konkret bilde på hvordan boligens størrelse og standard kan påvirke helse. Disse mekanismene er:

- 1) Boliger som er fuktige og kalde kan direkte forårsake eller forverre eksisterende luftveisproblemer, blant annet astma og kronisk obstruktiv lungesykdom.
- 2) Boliger med dårlig fysisk kvalitet kan påvirke psykisk helse negativt, blant annet gjennom å forårsake lav selvtillit og depresjon. Dårlig psykisk helse kan videre føre til dårlig generell helse.
- 3) Trangboddhet kan føre til økt spredning av sykdommer, og mangel på privatliv kan føre til økt stress og søvnproblemer.

(Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019).

3.1.2 Boligkvalitetens påvirkning på barn

Tidligere har jeg nevnt at både barns fysiske og psykiske helse blir påvirket av kvaliteten på boligen de vokser opp i. Det er dessuten med på å påvirke deres kognitive funksjoner, sosiale liv og utdanningsnivå (Umbiij, von Simson, & Mohn, 2019).

Påvirkning på utdanningsnivået kan hovedsakelig forklares av tre mekanismer som forklarer sammenhengen mellom trangboddhet og utdanningsnivå. Den første mekanismen er mangel på privatliv som kan forhindre barns naturlige utvikling. Noe som igjen kan påvirke deres kognitive evner. Den andre faktoren er at trangboddhet kan påvirke skoleresultater, ved at barn mangler en plass hvor de kan konsentrere seg å jobbe i fred og ro med skolearbeidet. Den kvalitative undersøkelsen til Grødem og Hansen (2015) beskriver innvandrerfamiliers opplevelse av dette. Familiene de har intervjuet forteller om hvordan mangel på egne soverom til barna og at foreldrene sover på stua påvirker deres liv. De opplever at det er vanskelig å få sitte i fred og ro for å jobbe med skole. Den tredje mekanismen som forklarer sammenhengen mellom boligen og barnas utdanning er at det å bo tett kan øke stressnivået og spredning av sykdommer. Her ser vi at negativ påvirkning på fysisk og psykisk helse, også kan påvirke utdanningen til barn (Umbiij, von Simson, & Mohn, 2019). Forskningen viser også at barn ofte skammer seg over boligen og derfor ikke tar med venner hjem. Dermed kan det også påvirke barnas sosiale liv (Helgesen, Holm, Monkerud, & Schmidt, 2014).

3.1.3 Boligkvalitetens påvirkning på voksne

I undersøkelsen til Grødem og Hansen (2015) rapporterte de voksne i familiene at de brukte mye tid på å bekymre seg for boligsituasjonen, og at dette tok mye av oppmerksomheten. Dette førte til at de i mindre grad klarte å følge opp barna og det svekket også deres innsats på andre områder. For eksempel det å lære norsk eller det å delta på introduksjonsprogrammet. Informantene fortalte at de hadde mye kontakt med boligmyndighetene og brukte mye tid på å finne akseptable, tilgjengelige boliger. De brukte også mye tid på å håndtere den vanskelige boligsituasjon, som blant annet organisering av overfylte boliger, manglende heis og daglig skrubbing for å fjerne mugg og sopp. Det var også utfordrende å bruke mye tid på å bekymre seg for situasjonen, mens de forsøkte å skjule for barna hvor bekymret de var. Det ble tydelig gjennom intervjuene at boligsituasjonen deres forbrukte mye energi, og dermed tok energi fra både foreldre- og aktiviseringsinnsats.

Blau et al. (2015) har funnet en sammenheng mellom bokvalitet og utfall på arbeidsmarkedet. Umbiij, von Simson og Mohn (2019) mener at dette kan forklares indirekte gjennom at lav boligkvalitet påvirker folks utdanningsoppnåelse og helseutfall negativt. Derfor er det også trolig en (indirekte) årsak til dårligere arbeidsmarkedsutfall den grad folk med dårlig helse og lav utdanning har det vanskeligere på arbeidsmarkedet. I undersøkelsen til Grødem og Hansen, hvor foreldre i innvandrerfamilier forteller om sine opplevelser, beskrives en situasjon hvor bokvaliteten tar mye fokus fra andre områder i livet. Dette kan i stor grad være med på å forklare hvorfor bolig er med på å påvirke arbeidsmarkedsutfall.

3.1.4 Boligens nærmiljø

Kvaliteten på boligene i Norge er generelt sett av høy standard. Derfor kan ofte nabolaget være en viktig kilde til utilfredsstillende boforhold. Barn som vokser opp i nabolag med opphopning av levekårsproblemer og i nabolag som er dominert av kommunale boliger kan derfor være ekstra utsatte. Funnene i litteraturstudien til Umbiij,

von Simson og Mohn (2019) viser tre hovedfunn; at boligens nærmiljø er tett knyttet til psykisk og fysisk helse, arbeidsmarkedsutfall og skoleprestasjoner.

3.1.5 Helse

Nabolag med høy kriminalitet og etniske spenninger fører til stress. Dette kan igjen forårsake psykiske og fysiske helseproblemer. En studie gjennomført McKenzie, Evans og Braubach (2013) viser at dårlig nabolag gir dårlig psykisk helse. Men studien viser også at god nabolagskvalitet kan fungere som en buffer mot de negative effektene, som dårlig boligkvalitet, gir for psykisk velvære. Utearealet rundt kan også virke som et hinder eller buffer for den fysiske helsen. Manglende tilgang til uteareal og rekreasjonsfasiliteter kan føre til en stillesittende livsstil. Derfor kan nabolaget være med på å bidra til overvekt og andre tilstander som kan være med på å gi økt risiko for dårlig helse. Trafikkstøy kan også være med på å påvirke negativt, ved at det kan redusere mengden og kvaliteten på søvn, som er tett knyttet til negative helseutfall (Umbiijis, von Simson, & Mohn, 2019). Det finnes også studier som viser at det er en sammenheng mellom nabolag og dødelighet. Gjennom økt forekomst av kreft, hjerneslag og hjertesykdommer (Guo, et al., 2021).

3.1.6 Arbeidsmarkedsutfall og utdanning

Familier som bor i ressursvake nabolag med høy kriminalitet kan i større grad utsettes for stress og psykiske helseproblemer. Dette er med på å påvirke barnas oppvekstvilkår, som igjen kan føre til dårligere utfall for barn på arbeidsmarkedet når de blir voksne. Nabolag med lav arbeidsledighet kan være med på å øke motivasjonen til å finne seg jobb. Dette kan både skje gjennom at man mottar praktisk hjelp fra andre eller gjennom sosiale normer. Et godt nabolag kan dessuten være positivt for det sosiale nettverket. Kontakt med naboer kan føre til arbeidsmuligheter man ellers ikke hadde fått (Umbiijis, von Simson, & Mohn, 2019). Forskning viser at nyankomne innvandrere som bosetter seg i områder med høy sysselsetting raskere assimileres til majoriteten når det kommer til arbeidsmarkedet og lønn (Damm, 2014).

For barn kan nærmiljøet ha stor betydning, ettersom barn ofte blir påvirket av sine jevnaldrende. Derfor kan nabolaget ha påvirkning på barnas utdanningsutfall. Dette kalles «Peer-effekter», det vil si påvirkning barn får fra andre barn. Sosial interaksjon er identifisert som hovedmekanismen for sammenhengen mellom nabolagskjennetegn og kriminalitet, spesielt for unge gutter. Et eksempel på dette er barn som bor i nabolag der rusmisbruk er vanlig, kan bli påvirket til å starte med rus. Noe av påvirkningen kan foregå gjennom rollemodeller og forbilder (Umbiijis, von Simson, & Mohn, 2019)

Det å bo i et dårlig nabolag kan også føre til at barn føler seg utrygge og blir demotiverte på skolen og dermed forstyrre læringsprosessen. Kvaliteten på nabolagets institusjoner, som skole og helsevesen, er viktige for velferdsutfall. Innvandrerbarn kan også påvirkes av forventninger som læreren har til dem. Hvis andre barn fra samme opprinnelsesland har et relativt dårlig rykte, kan dette påvirke lærerens holdninger overfor enkelte elever. Dette kan gi en negativ effekt på skoleresultater (Umbiijis, von Simson, & Mohn, 2019). Barnas sosiale liv kan også påvirkes av nabolaget. Områdene innvandrerbarna bor i kan oppleves som skumle av andre barn, noe som resulterer i at de ikke ønsker å ha med seg venner hjem fra skolen (Grødem & Hansen, 2015).

4 Metode

I metodekapittelet presenteres det hvordan jeg har gått frem for å forsøke å svare på oppgavens problemstilling. Det blir redegjort for de metodiske valgene som er utført, samt en begrunnelse for hvorfor jeg har tatt disse valgene. Videre vil valg av vitenskapsteoretisk ståsted, metode, intervjuformat og informanter presenteres, deretter en beskrivelse av datainnsamlingsprosessen, strategiske valg i analysering av dataen og undersøkelsens gyldighet og pålitelighet. Til slutt vil også de etiske refleksjonene som er blitt foretatt underveis i prosessen bli belyst.

4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Denne oppgavens vitenskapsteoretiske ståsted er fenomenologi og sosialkonstruksjonisme. De to perspektivene setter de ontologiske og epistemologiske rammene for denne undersøkelsen. Det å ha en ontologi handler om å ha en teori om hva som eksisterer. Altså hva som faktisk finnes og hva som ikke finnes. Epistemologi derimot, handler om hvordan vi kan innhente og utvikle kunnskap om dette og hvordan (Jenssen, Kjørstad, Seim, & Tufte, 2020). I utredningen av det fenomenologiske og sosialkonstruksjonistiske perspektivet skal jeg forsøke å svare på hva som eksisterer og hvordan vi kan få kunnskap om det.

4.1.1 Fenomenologi

Betegnelsen «fenomenologi» kan oversettes med «læren om det som viser seg» eller «læren om det som kommer til syne», og er rettet mot å undersøke ting i verden slik de erfarer (Thomassen, 2020). «Den fenomenologiske idé bygger på at utgangspunktet for meningsdanning ligger i den menneskelige erfaring med virkeligheten» (Thrana, 2015, s. 50). Fenomenologiens utgangspunkt er å forsøke å svare på hvordan vi kan få kunnskap om verdenen vi lever i. Ifølge fenomenologien kan vi få svar på nettopp dette ved at vi lever i den. Utgangspunktet for kunnskap er våre direkte og umiddelbare opplevelser av det vi møter gjennom erfaringer. Det er den levde erfaringsverdenen fenomenologien prøver å utforske. For å forstå mennesket og samfunnet vi lever i, må vi gå veien via subjektets egne opplevelser av sin situasjon. Slike opplevelser kan ikke objektiviseres; de er avhengig av personenes egne fortellinger (Thomassen, 2020).

Skjervheim (2000) sier at sosiale fenomener ikke bare enkelt kan forklares ut ifra hva de er, uten å forstå personens egne fortolkninger av situasjonen. Vi kan ikke forstå den enkeltes situasjon uten å gå veien om deres egne opplevelser av den og deres opplevelse av hva de blir utsatt for. Derfor vil man i en fenomenologisk undersøkelse legge vekt på handlinger og begivenheter ut fra de berørtes eget perspektiv (Thomassen, 2020).

I forskningen som definerer seg inn i en fenomenologisk tradisjon, kan ofte tre trekk fremheves. Det første trekket er å ha et «førsteperson»-perspektiv, som nevnt ovenfor. Man studerer hvordan folk selv opplever sin virkelighet. I denne undersøkelsen vil det si å intervju innvandrersfamilier fordi det er faktisk deres opplevelser jeg ønsker å studere. Her vil familienes erfaringer og opplevelser med å eie egen bolig, samt hvordan dette har vært med på å endre deres liv være interessant. Ved å prøve og ta del i deres livsverden forsøkte jeg å finne essensen i familienes opplevelser. Hva er essensen i opplevelsen av

det å eie bolig for disse familiene og hvilken grunnleggende betydning det har for deres eksistens.

Det fenomenologiske perspektivet innebærer også et «innenfra»-perspektiv. Da er man ute etter å få kunnskap om et bestemt fenomen ved å studere hvordan det oppleves av dem som «kjenner det på kroppen» (Thomassen, 2020). Bevisstheten og gjenstanden den er fokusert mot er uunngåelig knyttet sammen. Derfor er det umulig å skille de: Det indre psykologiske og det ytre empiriske. Bevissthet er ikke noe i seg selv, men bevissthet er alltid bevissthet rettet mot en gjenstand, og gjenstanden er det bevisstheten er om (Sløk, 2019). Derfor er det å se på boligens betydning for disse familiene umulig uten å utforske og prøve å ta del i deres bevissthet og deres formidling av den. Uten dette har ikke boligen isolert sett noe betydning. Bolig har kun den betydningen vi mennesker gir den.

Til slutt kan det også forstås som et «nedenfra»-perspektiv. I stedet for å ta utgangspunkt i teorier bygges teorien nedenfra-og-opp. Dermed startes det med et åpent utgangspunkt og deretter er det empirien som bestemmer retningen for undersøkelsen (Thomassen, 2020). Essensen i familienes opplevelse av å kjøpe bolig er ikke en metafysisk sannhet, hvor det handler om å finne det som er evig: Det som er uforanderlig og ubetinget virkelig (Sløk, 2019). I fenomenologien handler det om at essensen i deres opplevelser blir redusert til et fenomen (Thomassen, 2020). Det avdekkes derfor ingen absolutt sannhet hvis man skreller av alle lag som venter på å bli avdekket, og det finnes heller ikke en teori som er en gullstandard for hvert enkelt fenomen. Derfor må fenomenologisk forskning alltid ta utgangspunkt i opplevelsen av selve fenomenet, for det er det eneste som gir fenomenet mening. Tar man utgangspunkt i teori vil man ikke kunne studere det faktiske fenomenet.

4.1.2 Sosialkonstruksjonisme

Utgangspunktet til sosialkonstruksjonismen er at mening er noe som skapes av mennesker. Alle fenomener rundt oss er skapt av mennesker og de er ikke objektive sannheter. Konstruksjonene blir konstruert gjennom det sosiale samspillet mellom mennesker (Solvang, 2020). Virkeligheten vi skaper opprettholdes av normer for adferd og tankemåter i samfunnet vi lever i. Det er konkrete institusjoner som styrer og ivaretar de normene vi har. Denne institusjonelle verdenen fremstår som en objektiv virkelighet. Den har en historie som går forut for vår tid, og den er ikke tilgjengelig for den enkeltes personlige hukommelse. Slik oppstår kunnskap vi tar for gitt og ser på som objektiv, men som bare er et resultat av institusjonaliserte menneskelige vaner. Uansett hvor virkelig det oppleves for individene i samfunnet, er det bare en menneskeskapt objektivitet (Berger & Luckman, 1996). «Det som i dag fremstår som innlysende, oppnådd og etablert en gang for alle, hevet over diskusjon, har ikke alltid vært det, og det har bare gradvis tvunget seg frem som sådan» (Bourdieu, 1999, s. 191).

Sosialkonstruksjonisme er en dialektisk tankegang som viser til at det er en gjensidig påvirkning mellom individ og samfunn. Mennesker skaper og blir skapt av samfunnet (Veiden, 2000). Menneskelige aktiviteter kan bli til vaner. Handlinger som gjentas ofte blir tilpasset et mønster som deretter reproduseres. Når nok mennesker gjensidig deler vanemessige handlinger, oppstår det en institusjonalisering og det skapes en sosial institusjon (Berger & Luckman, 1996).

Sosiale konstruksjoner har så sterk kraft, at vi mister konstruksjonen av synet. Forståelsen av fenomener blir behandlet som en «tatt for gitt virkelighet». Konsekvensen

kan bli at vi undertrykkes av sosiale normer, og de som ikke klarer å leve opp til forventningene rundt seg kan få skyldfølelse, som igjen kan være med på å svekke individets selvfølelse (Solvang, 2020). Prøver man å trosse institusjonene, vil institusjonene motsette seg og forsøke å beskytte seg selv gjennom sosial kontroll og sanksjoner for å opprettholde den sosiale orden. Slik kan avvik fra den institusjonelle orden fremstå som et avvik fra virkeligheten. Slike avvikelser kan sees på som uvitenhet, umoralsk eller i ytterste konsekvens galskap. Det er alltid enkelte individer og grupper som har makt til å definere virkeligheten gjennom institusjonene. De får makten til å bestemme de endelige definisjonene av virkeligheten. Institusjoner kan bestå selv når de har mistet sin opprinnelige funksjon og praktiske egenskaper. Enkelte ting gjør man ikke fordi de fungerer, men fordi det er sånn det «alltid» har blitt gjort (Berger & Luckman, 1996).

Ser man på boligsituasjonen til familiene i denne undersøkelsen fra et sosialkonstruksjonistisk perspektiv gir det muligheten til å avdekke hvilke sosiale mekanismer som legger premisene for deres bosituasjon. Boligmarkedet i Norge er en institusjon som mange tar for gitt. Først og fremst baserer det norske boligmarkedet seg på å eie fremfor å leie. Det setter en del premisser for hvordan man får tilgang til bolig. For folk flest fungerer denne modellen godt, men for de som ikke har forutsetningene for å kjøpe bolig blir det annerledes. Konstruksjoner står sterkt når det gagnar majoriteten, og da blir det vanskelig for minoriteter å stå imot de undertrykkende kreftene til en konstruksjon som boligmarkedet. Den sterke kraften kan påvirke de som faller utenfor sitt syn på seg selv. De kan også bli overbevist av konstruksjonens kraft. Da blir det naturlig både for individet og for samfunnet å oppfatte minoriteten som problemet. Undersøker man derimot konstruksjonen nærmere finnes det muligens undertrykkende mekanismer i boligmarkedet som marginaliserer enkelte individer og grupper.

Til tross for at sosialkonstruksjonisme kan virke som et pessimistisk syn, ligger det samtidig en frigjørende kraft i denne måten å se verden på. Gjennom perspektivet blir det tydelig at vi ikke er låst fast i tradisjoner og historier, men kan rekonstruere virkeligheten som har blitt skapt. Man kan lettere tåle disse forventningene når man innser at idealet man prøver å leve opp til, er samfunnsskapt og det gir oss en mulighet til å endre konstruksjoner eller konstruere nye mer bærekraftige konstruksjoner (Solvang, 2020).

4.2 Valg av metode

I denne oppgaven er det gjennomført en kvalitativ undersøkelse. Problemstillingen ønsker å undersøke hva det betyr for innvandrerefamilier å eie egen bolig. For å få svar på dette skal familienes egne opplevelser av dette undersøkes. Kvalitativ metode egner seg godt til denne type forskning (Silverman, 2017). Målet er at informantenes erfaringer er det som hovedsakelig bidrar til kunnskapsdannelsen i denne undersøkelsen. Kvalitativ metode har den fordelen at informantene kan dele ulike personlige erfaringer og opplevelser, som forskeren på forhånd ikke kan forutse og av den grunn ikke kan være del av en kvantitativ undersøkelse (Tjora, 2017). Kvalitativ metode gir derfor et mer åpent utgangspunkt som egner seg godt for å kunne besvare problemstillingen i denne undersøkelsen.

I undersøkelsen har jeg gjennomført kvalitative intervju. Et kvalitativt intervju har som mål å forstå verden sett fra intervjuobjektens side. Intervjuet skal få frem betydningen av folks erfaringer, samt avdekke deres opplevelser av verden. Derfor er det viktig å være klar over at folk er underlagt diskurser, maktrelasjoner og ideologiske oppfatninger som påvirker deres handlingsvalg. I kvalitative intervju konstrueres kunnskap i samspill eller i interaksjon mellom intervjuer og intervjuobjektet (Kvale & Brinkmann, 2015).

Språket er et verktøy intervjuet bruker for å prøve å trenge inn i familienes livsverden. Gjennom språket kan det ikke-observerbare formidles. For å oppdage dette må man sette seg inn i det språklige spillet. Ordets betydning er ikke alltid entydige. Derfor skapes mening gjennom å lete etter ord, finne dem og sammen skape mening. Det å dele dette med andre er en konstruksjon av en felles referanseramme. Når man kjenner igjen sitt eget i det som er ukjent kan man utvide sin forståelse av verden. Gjennom språket kan vi ha et felles verdensbilde, hvor vi skaper oss en felles forståelse, men forståelsen vill aldri være identiske eller en virkelig representasjon av andres livsverden (Marthinsen, 2011).

Gjennom et forskningsintervju vil jeg derfor kunne ta del i disse familienes indre liv som fra utsiden ikke kan observeres. Gjennom intervjuet forsøkte jeg å skape en felles forståelsesramme, hvor min oppgave var å tolke meningen bak det de sa. Denne tolkningen kan ha vært med å påvirke mitt verdensbilde, men det er viktig å være klar over at det fortsatt var mitt verdensbilde og at jeg ikke hadde overtatt og blitt en del av innvandrerefamiliens virkelighet. Derfor har også språket og intervjuformatet sine begrensninger. En slik undersøkelse vil være en begrenset subjektiv tolkning av disse familienes virkelighet, men som likevel kan være nyttig i å utvikle forståelsen av innvandrerefamiliers møte med det norske boligmarkedet.

4.2.1 Gruppeintervju

Jeg valgte å gjennomføre gruppeintervjuer med familiene, hvor alle medlemmene i familiene deltok. For det første ga det en mulighet til å fange opp flere menneskers oppfatninger i løpet av en interaksjon og samtidig styre interaksjonen inn på noen spesifikke temaer. For det andre ga det en mulighet til å oppdage meninger i interaksjonen mellom deltakerne. Dette er interessante aspekter ved et gruppeintervju som man ikke oppnår ved individuelle intervju, og som dessuten kan bidra til mer spontane svar. Det kan også være tidsbesparende ved at man kan intervju flere informanter om gangen (Tjora, 2017).

En annen grunn til at jeg valgte å intervju hver enkelt familie samlet var at det kunne føles mindre truende. Intervjuene handlet om privatlivet deres, noe som kan være

krevende å snakke om. Ifølge Krueger og Casey (referert i Tjora, 2017) er gruppeintervju spesielt egnet for å skape en trygg setting. Noen av medlemmene i familiene behersket ikke språket så godt og ettersom de kom fra en annen kultur, kunne et slikt intervju virke fremmed og truende. Derfor var det viktig at intervjuet ble gjennomført i trygge rammer, hvor de følte seg komfortable med å dele sine erfaringer. Det kan også ha vært viktig for de unge i familien at intervjuene ble gjennomført sammen med foreldrene for å skape trygghet, samt at det kan ha vært lettere for foreldrene å godta at barna ble med i forskningsprosjektet, hvis de fikk være til stede sammen.

Jeg ønsket også at intervjuene skulle gjennomføres i familienes bolig. Ved å gjennomføre intervjuene hjemme til familiene bidro det trolig til å skape en avslappet og trygg ramme for intervjuene. Her hadde de i større grad kontroll over situasjonen og kunne føle seg trygge og avslappet. Det ga meg også en gylden mulighet til å observere familiene og hvordan de samhandlet i sitt eget hjem. Til tross for at kommunikasjonen i et intervju hovedsakelig foregår på det språklige planet, vil et gruppeintervju som gjennomføres i intervjuobjektens hjem kunne gi viktig nonverbal informasjon. Ettersom hjemmet var en av enhetene som ble undersøkt, var gruppeintervjuet en gylden mulighet til å observere forholdet mellom intervjuobjektene og boligen, samt hvilken symbolsk verdi boligen og boligens organisering kunne ha. Kommunikasjon kan også foregå på det fysiske plan, hvor man studerer dette ved å se på forholdet mellom en ting og hvilken betydning den tingen kan ha eller den symbolske verdien. Bourdieu gjør dette når han skriver om «Det kabylske hus». Han beskriver hvordan organisering av huset beskriver deler av Kabylenes livsverden (Bourdieu, 1996). Innvandrerfamiliens bolig kan på samme måte sees på et sted med fullt av meningsfulle symboler som kan si noe om familiens livsverden. Det gir mulighet til å observere det intime og detaljerte i det hverdagslige. Det tilsynelatende trivielle er ofte et uttrykk for noe større. I hverdagens avgrensede situasjoner kan små detaljer gi uttrykk familiens livsverden (Henriksen, 2017).

4.2.2 Presentasjon av utvalg og rekruttering

Da jeg var i planleggingsfasen til masteroppgaven ble jeg presentert for muligheten til å gjennomføre en undersøkelse i en kommune som hadde valgt å satse på startlån for å hjelpe vanskeligstilte familier på boligmarkedet. Veilederen min var tilknyttet et forskningsprosjekt som denne kommunen hadde deltatt i. Den aktuelle kommunen hadde over flere år aktivt benyttet startlån for å hjelpe innvandrere til å kjøpe egen bolig og hadde et spesielt fokus på vanskeligstilte innvandrerfamilier med mange barn.

Dette er en gruppe som er i en spesielt utsatt posisjon på boligmarkedet, men som også har et betydelig eiepotensial som ofte ikke blir utnyttet (Astrup & Monkerud, 2022). Det er også en viktig gruppe når det gjelder å hindre arv av sosiale problemer til fra en generasjon til neste generasjon. Ved å bedre oppvekstvilkårene til barna i disse familiene vil det kunne legges til rette for sosial mobilitet for andregenerasjons innvandrere og dermed utjevne forskjeller mellom innvandrere og majoriteten gjennom generasjoner, slik at skillene forsvinner.

Jeg valgte å avgrense prosjektet til en casestudie i den aktuelle kommunen. En casestudie brukes når man ønsker å generere kunnskap om selve casen og man benytter allerede eksisterende grenser (Tjora, 2017). I rekrutteringsprosessen brukte jeg en av de ansatte som jobbet med bosetting av innvandrerfamilier i kommunen for å kontakte aktuelle familier til studien. Dersom de ønsket å delta, avtalte kontaktpersonen i kommunen tid og sted for gjennomføring av intervju.

I de aktuelle familiene har jeg valgt å intervju alle familiemedlemmene over 15 år som ønsket å delta. De etiske refleksjonene rundt valget å utelate de under 15 år, samt ta med de over 15 år, som enda ikke er myndige, blir presentert senere i oppgaven. Grunnen til at jeg valgte å inkludere de over 15 år var at de hadde erfaring fra å bo både i leiebolig og i bolig som familien eide, og det var interessant å få frem deres opplevelser og perspektiv på temaet. Dessuten er barn som har vokst opp i Norge eller som har kommet til Norge i ung alder ofte bedre til å lære seg et nytt språk, og dermed kan barna i familiene bidra til bedre kommunikasjon. Både gjennom å klare og formidle deres egne opplevelser, samt bistå foreldrene i å formidle sine opplevelser.

Jeg har også valgt å bruke en ansatt fra boligkontoret i kommunen som en støttespiller i intervjuene og som informant. Derfor vil hennes bidrag i intervjuene være en del av dataen som presenteres. Hun kjente familiene og dermed bidro hun trolig til å skape en tryggere ramme for intervjuene. Dessuten hadde hun mye kunnskap om de ulike familiene, noe som bidro til at jeg fikk tilgang på informasjon om og fra familiene som jeg ikke hadde klart å tilegne meg på egenhånd. Etersom jeg hadde en begrenset kjennskap til familienes historie, kan det være jeg ikke hadde kunnskapen til å stille de spørsmålene som ville gitt de mest interessante svarene. Det kan stilles spørsmål om hennes tilstedeværelse kan ha begrenset familienes åpenhet om boligene, men formålet var at det skulle bidra til å styrke kommunikasjonen i intervjuene sammen med en person familiene var trygge på.

Tjora (2017) anbefaler mellom 10-15 dybdeintervjuer som datagrunnlag i en masteroppgave. På grunn av at jeg gjennomførte gruppeintervjuer, valgte jeg å begrense det til fem intervjuer med en varighet på en til to timer. På grunn av oppgavens tidsramme ble det vurdert at fem intervjuer var tilstrekkelig og overkommelig, da intervjuene innebar en del reising som krevde tid og ressurser, samt tiden som krevdes for å bearbeide daten som ble samlet inn. Prosessen med å skaffe informanter ble i hovedsak styrt av den ansatte fra boligkontoret. Hun sendte ut forespørsel på mine vegne og det var ganske raskt fem familier som ønsket å delta. Dette ble til sammen 12 informanter, som var passe i forhold til oppgavens tidsramme. Det ga meg dessuten mulighet til å gjøre en grundig bearbeiding av dataen, noe som hadde vært vanskelig med flere intervjuer innenfor rammene til undersøkelsen. Å inkludere flere informanter i undersøkelsen hadde uten tvil styrket funnene, men likevel gir funnene i undersøkelsen antydning av boligens betydning for familier i en slik situasjon.

4.3 Datainnsamling

Før intervjuene startet fikk alle informantene et informasjonsskriv (vedlegg 1). De ble forklart formålet med og innholdet i intervjuene, samt at de kunne trekke seg på hvilket som helst tidspunkt. De fikk også informasjon om at dataene som jeg samlet inn ble behandlet konfidensielt og at de ble anonymisert i oppgaven. Før gjennomføring av intervjuene ble det utviklet en intervjuguide (vedlegg 2), som var en tentativ plan for intervjuene. I hvor stor grad intervjuene ble styrt av intervjuguiden varierte fra intervju til intervju. Underveis forsøkte jeg i størst mulig grad å skape en åpen dialog, samtidig som jeg passet på at jeg var innom alle de viktigste spørsmålene og temaene uten at det skulle hindre informantene i å dele det de selv synes var viktigst. Dermed ble det først og fremst en åpen dialog, hvor jeg forsøkte å styre retningen. Både informasjonsskrivet og intervjuguiden ble godkjent av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD) før oppstarten av intervjuene (vedlegg 3).

Ved å gjennomføre intervjuene hjemme hos familiene bidro det til å skape en avslappet og trygg ramme for intervjuene. Familiene hadde mer kontroll over situasjonen enn de ellers ville hatt. Det ga meg også en gylden mulighet til å observere familiene og deres samhandling i sitt eget hjem. Noe som ga meg et mer helhetlig bilde på boligens betydning for familiene. Ved å gjennomføre intervjuene i deres eget hjem, ble også observasjonene mine automatisk en del av min fortolkning av det de sa. Det skjedde i hovedsak ubevisst, men i ettertid så jeg at det i stor grad påvirket mine fortolkninger av det de formidlet. Ved at den ansatte deltok i intervjuene bidro det til at intervjuet tok andre retninger enn jeg hadde planlagt, men sett i ettertid har det vært med på å styrke datamaterialet mitt. Det var også en praktisk fordel når det gjaldt å finne frem til hvor de ulike familiene bodde, i en kommune hvor jeg var lite kjent.

Det finnes ulike strategier for å bearbeide data fra intervjuene. Noen forskere er forkjempere for å bruke notater til å dokumentere intervjuene. Charmaz (2014) påpeker at det å bare ta notater er ugunstig. Hun mener at for å lykkes med denne metoden, må man være objektiv i forhold til hva informantene sier, noe som krever at forskerens notater har klart å fange alle informantenes relevante synspunkter og handlinger, slik at ikke noe viktig blir utelatt. Gary Fines (referert i Charmaz, 2014) sin forskning tyder på at dette ikke lar seg gjøre. Hans funn viser til og med at rutinerte etnografer glemmer detaljer ganske raskt. Derfor kan det lønne seg å ta lydopptak og transkribere intervjuene i etterkant. Sistnevnte metode ble benyttet underveis i denne undersøkelsen. Det ble også skrevet notater i planleggingsfasen, innsamlingsfasen og i bearbeidningen av datamaterialet for å notere ned ideer som dukket opp underveis. Notatskriving er en dynamisk prosess, og dukket det opp en idé forsøkte jeg å skrive den ned umiddelbart. I starten var ideene mindre konkrete, mens etter hvert ble de mer konkrete og teoretiske.

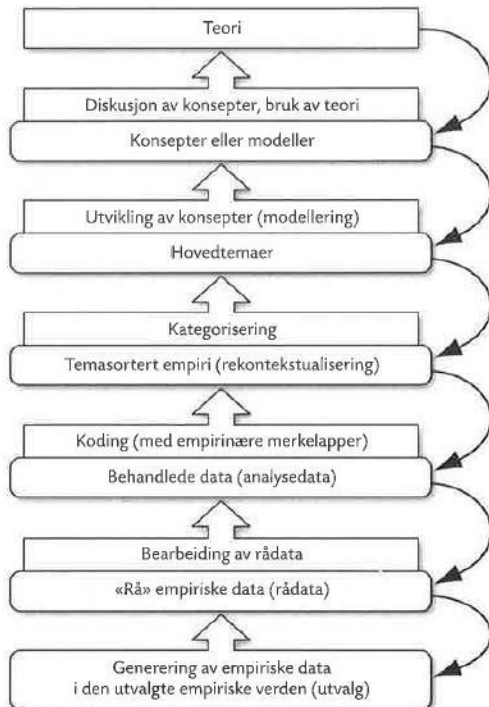
4.4 Fremgangsmåte for analysering av datamaterialet

I analyseringen av datamaterialet ble dataen systematisert ved transkripsjon, før det ble utviklet koder til det som ble sagt av informantene. Kodene ble samlet i kategorier, som deretter ble utviklet til konsepter for å analysere betydningen av dataen. Målet til konseptene var å besvare forskningsspørsmålene og problemstillingen som denne oppgaven forsøker å svare på.

I datainnsamlingen og analyseringen av empirien i denne undersøkelsen valgte jeg å ta utgangspunkt i Tjoras (2017) stegvis-deduktive-induktive-metode (SDI). SDI er en metode som fokuserer på forskning med høy faglig standard, samtidig som de følger et prinsipp om minste motstands vei. Datagenereringen må ifølge Tjora kunne frembringe mest mulig relevant og pålitelig informasjon uten unødvendig bruk av forskeres og deltakeres tid og ressurser. Dette var et godt utgangspunkt for en masteroppgave hvor tid var en begrensning. Derfor passet det godt med en metode som både legger vekt på skikkelighet og etisk forsvarlig forskning, samtidig som den har et effektivitetskrav. Dette gjelder hele forskningsprosessen, både datagenereringen og analyseringen av datamaterialet.

Et viktig premiss for denne modellen er at den er drevet av en gjennomgående induktiv drevet nysgjerrighet, hvor man jobber med empirien som definerende utgangspunkt for hva som er interessante temaer og konsepter (Glaser, referert i Tjora, 2017). Samtidig er et mål for modellen å jobbe i retning av generalisering og teoriutvikling, altså med eksplisitte teoretiske ambisjoner og ved å bruke teoretiske innspill særlig i arbeidets siste fase (Tjora, 2017).

Figur 1.1 SDI-Modellen

Figuren ovenfor gir et tydelig bilde av prosessen og viser at man arbeider stegvis fra rådata til konsepter eller teorier. Derfor ble bearbeidingen av dataen jeg samlet inn en induktiv prosess, hvor jeg tok utgangspunkt i empirien. SDI har også et deduktivt innslag. Derfor gikk jeg også tilbake og så det «mer teoretiske» i forhold til det «mer empiriske». SDI kan i utgangspunktet virke som en mer lineær stegvis induktiv prosess, men gjennom vært steg gikk jeg tilbake for å revurdere forrige steg i modellen. Blant annet revurderte jeg intervjuguiden etter å ha transkribert de første intervjuene før jeg gjennomførte de resterende. Jeg gikk også over de ordinære kodene etter jeg hadde kategorisert og bearbeidet konseptene, etter å ha jobbet med teori. Derfor ble analyseringen av dataen en dynamisk prosess, hvor jeg arbeidet frem og tilbake mellom stegene, og mellom induktiv og deduktiv bearbeiding av datamaterialet (Tjora, 2017).

Koder ble benyttet for å definere hva datamaterialet handler om. Koding gir ulike deler av datamaterialet et «navn» som oppsummerer hva det handler om. Kodene deler opp og sorterer materialet (Charmaz, 2014). Koding er et verktøy som gjør det lettere å utforske, sortere og fremstille store mengder med intervju, feltnotat, dokumenter og andre tekster. Jeg brukte koder til å ta dataen fra hverandre og utforsket enkelte utsagn og deres mening. Deretter satte jeg de sammen igjen ved å kategorisere dataen på nytt. Kodene ble koblingen mellom datamaterialet og teoriene, som forsøker å forklare dataen.

I bearbeidingen av intervjuene og i kodingen av dataen erfarte jeg hvor viktig det var med lydopptak. Det hjalp meg å få en dypere forståelse av intervjuene, samt å fange opp detaljer i ettetid som jeg ellers hadde mistet. Det ble også benyttet notater til å dokumentere observasjoner som lydopptakene ikke fanget opp. Dermed kunne notatene benyttes sammen med transkripsjonen under bearbeidingen av materialet.

Transkripsjonen av lydopptakene og notatene ga et mer helhetlig bilde. Både lydopptakene og notatene bidro med relevante koder og bidro til å utvide forståelsen av kategoriene mine (Charmaz, 2014).

Målet med den induktive, emperinære kodingen i SDI-metoden er at kodene skal være tett knyttet til det intervjuobjektene sier eller konkrete observasjoner for å ivareta det spesifikke materialet som presenteres i analysen (Tjora, 2017). Jeg tok for meg intervju etter intervju og brukte koder som dukket opp naturlig i materialet, før jeg avgjorde hvilke koder som var mest interessante å ta med inn i analysen. Det var viktig at kodene jeg utviklet var fra dataen jeg samlet inn og ikke påvirket av teorier. Derfor valgte jeg å jobbe med teori etter jeg var ferdig med bearbeidningen av dataen. Denne strategien ble valgt for å forsøke å generere ideer som var tett forankret i empirien, og var ikke et forsøk på å avkrefte eller bekrefte allerede eksisterende teorier. Dette var viktig for å ikke få et tunnelsyn og for at dataen mest mulig skal kunne representere informantenes opplevelser, samt gi spillerom for nye tanker og ideer som ikke ville latt seg gjøre hvis man ble for teoristyrte.

I neste trinn ble kodene gruppert tematisk for å begynne og forme en struktur for analysen. I dette trinnet ble det benyttet to strategier for å tematisere kodene. Først samlet jeg koder som hadde en tematisk sammenheng i grupper og skilte ut de kodene jeg anså som irrelevante. På dette stadiet i prosessen begynte undersøkelsen å ta en bestemt retning. Hovedgruppene dannet utgangspunktet for temaene i analysen. Ideene jeg noterte underveis i forskningsprosessen var også et viktig bidrag i utviklingen av temaene i oppgaven. Ideer jeg skrev tidlig og underveis i prosessen var grunnlaget for flere av funnene i analysen (Tjora, 2017).

Den andre analytiske tilnærmingen, som ble benyttet til å kategorisere dataen, handlet om å kategorisere kodene i lys av fortid og fremtid. Hannah Arendt (1971) mener at tenking foregår i et mellomrom mellom fortid og fremtid som bare åpner seg gjennom refleksjon. Refleksjonens innhold vil alltid være det som allerede har forsvunnet eller det som ennå ikke har dukket opp. Refleksjonen trekker fortiden og fremtiden inn i sinnets nærvær. Det er bare gjennom tenking man kan bryte med tidens kontinuitet og ikke la seg rive med av hverdagslivet, hvor fortiden og fremtiden fremstår som tydelige enheter; der en fortid som ikke lenger finnes driver deg fremover og en fremtid som ikke har oppstått holder deg tilbake.

I intervjuene ble jeg presentert for fortellinger som var refleksjoner over en fortid som hadde vært og en fremtid som enda ikke hadde oppstått. Derfor foregikk intervjuene i gapet mellom fortid og fremtid. Gjennom spørsmålene som ble stilt i intervjuene forsøkte jeg å skape en refleksjon over fortiden i en leid bolig og refleksjoner over en fremtid i en eid bolig. For å vurdere hvorvidt perspektivene på fortiden og fremtiden kunne kaste nytt lys over dataen, ble de kategorisert i disse to perspektivene. Den ene analytiske kategorien handlet om det intervjuobjektene hadde fortalt om fortiden og en annen analytisk kategori inneholdt det de fortalte om fremtiden. Dette bidro til å gi et mer helhetlig bilde, samt et tydeligere skille mellom fortiden i leiebolig og fremtiden i boligen de hadde kjøpt.

Denne kategoriseringen ble deretter til sentrale temaer som blir presentert som funn i analysen. Kategoriene jeg endte opp med til slutt var: Økonomi, bolig, nærmiljø, beliggenhet, forutsetninger for boligkjøp, tilhørighet, frihet og selvfølelse. Kategoriene ble også skilt mellom før og etter boligkjøp for å lettere analysere hvordan livene deres har forandret seg.

4.5 Gyldighet og pålitelighet

Gyldighet og pålitelighet er to viktige kriterier ved all forskning. Det er viktig at dataen som presenteres er representativt for det som skal undersøkes og for at tolkningen av dataen som presenteres oppleves som pålitelig (Tjora, 2017).

4.5.1 Gyldighet

For å få data som er gyldig handler det om at man i størst mulig grad kan stole på dataen som samles inn. Selv om det ikke kan gjennomføres statistiske tester for å sikre gyldigheten, kan man likevel gjøre andre grep for å styrke gyldigheten til dataen når man benytter kvalitativ metode (Catherine Riessman sitert i Silverman, 2017).

Dersom flere kommuner hadde vært inkludert i undersøkelsen kunne det ha styrket gyldigheten til studien. Det ville gitt en mer variert informantgruppe som kunne blitt sammenlignet med hverandre. Dette ble ikke gjort på grunn av denne studiens tidsbegrensning. Informantene i denne studien er et lite utvalg hvor alle tilhører en case. Dette svekker gyldigheten til studien, men det betyr likevel ikke at den kan gi interessante funn. Studier med et lite utvalg kan bidra med nye og interessante funn, som senere kan undersøkes videre (Charmaz, 2014).

Det finnes også andre grep som kan bidra til å styrke gyldigheten til denne studien. For det første ved at dataen som samles inn representerer det sosiale fenomenet som forskes på så godt som mulig (Silverman, 2017). Dette tilstrebes ved at det ble formulert en presis problemstilling, samt konkrete forskningsspørsmål som søkte å gi svar på fenomenet som ble undersøkt. Oppgavens gyldighet er forsøkt styrket gjennom å være nøyaktig i transkriberingen av dataen, samt i analysering av intervjuene, slik at informasjonen fra intervjuene ble presentert så presist som mulig. Likevel valgte jeg å bearbeide sitatene og ikke sitere informantene direkte. Hvis man ordrett presenterer muntlig språk kan det ofte fremstå som usammenhengende og forivrende tale (Kvale & Brinkmann, 2015). Ettersom flere av informantene i denne undersøkelsen ikke har norsk som morsmål, kunne språket deres fremstå enda mer usammenhengende og uforståelig enn fra informanter med norsk som morsmål. Derfor har det i enda større grad vært nødvendig å bearbeide sitatene fra intervjuene. Dette har jeg gjort ved å bevare innholdet i sitatene jeg presenterer, slik jeg har forstått de. Jeg har forsøkt å gjøre minst mulig endringer i det informantene sa, og først og fremst endret på enkelte ord for å gi setningene mer flyt. Dette kan være med på å svekke påliteligheten til undersøkelsen, men dette mener jeg er etisk riktig og veier tyngre enn at de for enhver pris skal være direkte sitert. Jeg mener fortsatt jeg har klart å ivareta gyldigheten i undersøkelsen ved å gjøre små endringer på ord og oppbygningen av setninger.

4.5.2 Pålitelighet

Påliteligheten til datamaterialet har jeg forsøkt å ivareta ved å benytte lydopptak og ved å transkribere intervjuene i etterkant, i stedet for å ta notater av det som blir sagt. Påliteligheten til datamaterialet ville blitt styrket dersom notater og transkripsjoner hadde blitt gjort tilgjengelig i masteroppgaven, men på grunn hensyn til informantenes konfidensialitet valgte jeg å anonymisere datamaterialet. Når jeg gjorde dette, var det ingenting som kunne hindret meg fra å tilpasse uttalelsene slik jeg ønsket (Silverman, 2017). Derfor har jeg vært svært bevisst på å bevare undersøkelsens integritet gjennom hele prosessen, samt brukt tid på å reflektere over hvordan jeg skulle fremstille dataene.

Jeg har også brukt tid på å reflektere over min egen påvirkning på dataen. Som forsker har jeg makten i relasjonen, både når det kom til intervjuene, og til hvordan dataen ble bearbeidet og fremstilt. Derfor har jeg forsøkt å reflektere rundt mine egne interesser, og hvordan dette har vært med på å påvirke forskningen. Jeg har også forsøkt å stille spørsmål rundt mine egne holdninger og kunnskap rundt temaet. Kunnskap er alltid et produkt av de allerede eksisterende konstruksjonene i samfunnet, og jeg har derfor så godt jeg kan prøvd å løsrive meg fra den «tatt-for-gitt»-kunnskapen samfunnet er bygd opp på. Hvor godt jeg har klart det er ikke lett å bedømme, men det er bare hvis jeg har lyktes med det at denne undersøkelsen kan bidra med å skape ny kunnskap (Solvang, 2020; Berger & Luckman, 1996).

4.6 Forskningsetiske refleksjoner

Etiske hensyn i forskning handler i hovedsak om konkrete ting som oppbevaring og behandling av data, forskerens relasjoner til informantene og forskerens påvirkning på dataen (Tjora, 2017). Jeg anser denne forskningen som viktig, men at det var viktig at den ble gjennomført på en forsvarlig måte. Derfor tok jeg visse forhåndsregler for å bevare informantenes autonomi og rettigheter. Tidligere i oppgaven har jeg fortalt om hvordan jeg forsøkte å gjøre rammene for intervjuet så trygge som mulig. Det ble blant annet gjennomført felles gruppeintervju for familiene og en kontaktperson som kjente familiene godt, formidlet mine forespørsler, slik at det skulle oppleves mindre truende (NSD, 2021).

Språkutfordringene til informantene i denne undersøkelsen var en etisk utfordring, ettersom språkutfordringer kan sette informantene i en sårbar situasjon. Sårbarhet i forskning gjelder når det er spesiell grunn til å mistenke at informantene kan ha særskilte utfordringer forbundet med å gi et fritt, informert samtykke. Det betyr likevel ikke at alle familiene eller familiemedlemmene var sårbare, men det var likevel noe jeg måtte ta forbehold om. Derfor ble det ekstra viktig at informasjonen jeg ga om undersøkelsen ble godt presentert og at jeg forsikret meg om at den ble forstått. Tolk kunne vært et alternativ, men informantene hadde bodd såpass mange år i Norge at norskkunnskapen var på mer enn tilstrekkelig nivå.

Ettersom informantene kom fra land hvor man har et annerledes forhold til autoriteter og kan det hende de følte seg tvunget til å delta når de først hadde sagt ja (Silverman, 2017). Derfor var det spesielt viktig å forklare informantene at de når som helst kunne trekke seg fra undersøkelsen, samt kommunisere tydelig at dette ikke ville medføre noen konsekvenser for dem om de valgte å trekke seg eller ikke ønsket å delta.

Det er også viktig å bevare konfidensialiteten til deltakerne i undersøkelsen. Derfor har jeg skiftet navn på informantene, skjult alder, sted og dato, for å klare å beskytte informantenes anonymitet (Silverman, 2017). Siden de fleste informantene mine var innvandrersfamilier kan de være lettere å identifisere, spesielt i mindre kommuner. Derfor var det viktig at jeg gjorde tiltak for å anonymisere de. Transkripsjonen og opptakene av intervjuene ble oppbevart på et trygt sted, før de ble slettet (Kvale & Brinkman, 2015).

En annen viktig forskningsetisk refleksjon var sårbarheten til informantene. Det var nødvendig å reflektere over hvorvidt de hadde et behov for spesiell beskyttelse. Det anbefales kun å gjennomføre forskning på sårbare hvis det ikke lar seg gjøre å løse problemstillingen på en annen måte (Solbakk, 2014). Derfor valgte jeg å utelukke barn under 15 år fra denne undersøkelsen. Bolig kan ha en enda mer betydningsfull påvirkning på utvikling og livsløp for barn enn for de voksne, men etter nøye vurdering

kom jeg frem til at jeg hadde et godt grunnlag til å besvare problemstillingen min, selv om jeg utelukket informanter under 15 år.

Jeg valgte likevel å inkludere barn over 15 år. Jeg vurderte de som mindre sårbare. Det er et prinsipp at hensynet til den enkelte deltaker skal gå foran vitenskapens og samfunnets interesser (Helseforskningsloven, 2021). Derfor var det viktig å avveie samfunnets behov for kunnskapen som forskningen kan gi, i forhold til hvordan undersøkelsen påvirker deltakernes autonomi og rettigheter. Likevel er det etisk betenkelig hvis man lar være å ta de metodiske og etiske utfordringene som forskning med sårbare grupper byr på (Tangen, 2010). Barnas oppvekst i både leid og eid bolig var en viktig del av undersøkelsen, og barna over 15 år hadde en oppvekst hvor de opplevde begge deler, og antakeligvis hadde klarere minner om tiden i leiebolig enn de yngre barna. Derfor vurderte jeg deres deltakelse i undersøkelsen som såpass viktig, samt at de negative påvirkningene ved å delta i undersøkelsen var såpass små at det var etisk riktig og forsvarlig at de ble en del av undersøkelsen.

Innholdet i intervjuet ble også vurdert i forhold til relevansen. Alle spørsmålene var relevante i forhold til formålet med undersøkelsen og ingen av spørsmålene var mer privat og personlig enn det som ble ansett å være nødvendig for undersøkelsen.

5 Analyse

Oppgavens problemstilling forsøker å utforske hvilken betydning det har for innvandrersfamilier å eie egen bolig. I analysedelen vil funnene bli systematisert og dataen bli sett på i lys av problemstillingen og forskningsspørsmålene. For familiene har det å gå fra å leie bolig til å eie bolig forandret livene deres på flere områder. Både selve boligen og miljøet rundt boligen har vært avgjørende for dette. Gjennom intervjuene har det kommet frem at boligen har hatt betydning både for familiens økonomi, helse, sosiale liv, motivasjon, trivsel, selvfølelse og tilhørighet.

I den første delen av analysen sees det nærmere på hvilke forutsetninger som måtte ligge til grunn for at disse familiene hadde mulighet til å kjøpe seg bolig, hvor både familiene og den ansatte fra boligkontoret har bidratt med data til funnene. Dette har blitt gjort for å gi en oversiktlig presentasjon av hvorfor det har vært mulig for familiene å kjøpe seg bolig. Det gir et bilde på hva som må til for at startlån skal kunne benyttes som et effektivt virkemiddel. Deretter blir hovedfunnene i oppgaven presentert. Det er funn som mer direkte svarer på problemstillingen og som beskriver hvordan boligkjøpet har påvirket ulike aspekter av livet til familiene. I disse funnene er det kun familienes opplevelser som blir presentert, på grunn av problemstillingens formulering og oppgavens fenomenologiske utgangspunkt.

5.1 Forutsetninger for å kjøpe bolig

For at familiene skulle klare å kjøpe seg en tilfredsstillende bolig var det flere forutsetninger som måtte være til stede. I utgangspunktet fikk ikke familiene vanlig boliglån, som var nødvendig for at de skulle kunne kjøpe seg bolig. Men gjennom veiledning fra boligkontoret klarte familiene likevel å finne en løsning. Ut ifra intervjuene, som ble gjennomført med familiene og den ansatte fra boligkontoret, viste det seg at det var flere områder hvor familiene hadde behov for hjelp for å kunne kjøpe seg en tilfredsstillende bolig. Det var ulik grad av støtte familiene trengte på forskjellige områder, men det var visse forutsetninger som var felles for alle familiene.

5.1.1 Startlån

I den første tiden familiene bodde i leiebolig og hadde en begrenset inntekt deltok foreldrene på introduksjonsprogrammet. Etter hvert har flere kommet seg i arbeid, men det er stort sett i lavtlønnede yrker. Derfor har det både vært vanskelig å innfri egenkapitalkravet og inntektskravet for å få boliglån til å kjøpe seg en tilfredsstillende bolig. En far fortalte:

«Uten startlånet fra kommunen hadde vi ikke klart å kjøpe bolig. Det var ikke noe vi kunne gjøre. Vi havnet der de hadde plass til oss, så vi kunne ikke gjøre annet enn å ta imot.»

Han opplevde også at bankene overvurderte deres månedlige utgifter og dermed også undervurderte hvor store utgifter de kunne klart å betjene i måneden. Det opplevdes som en stor frustrasjon at bankene hadde faste satser på utgifter til familier i forhold til hvor mange barn de hadde. Disse estimatene stemte ikke overens med familienes faktiske utgifter, noe som igjen begrenset familienes muligheter til å få lån. Ettersom

dette var familier som var vant til å leve sparsommelig, vil det å sammenligne deres utgifter med en gjennomsnittlig norsk familie være en ufordelaktig generalisering overfor innvandrerfamiliene. For disse familiene var det mange faktorer som jobbet imot dem i forhold til et boligkjøp, og da var det et paradoks at en av de få fordelaktige faktorene, deres nøysomme forbruk, ikke kom de til gode.

Selv om mange av familiene har bedre forutsetning i dag for å spare til egenkapital enn da de kom til Norge, hadde de antagelig ikke hatt mulighet til å kjøpe seg bolig. Familiene i undersøkelsen hadde mellom fem til sju barn, hvor foreldrene hadde lite utdanning. Med slike forutsetninger var det vanskelig å spare betydelige summer til egenkapital i måneden. Ikke bare kan det være dyrt å ha mange barn, men det kan også gi begrensinger på hvor mye lån man kan få. Dessuten stiller det ekstra store krav til størrelsen på boligen, slik at den i tillegg blir enda dyrere. Det kan tenkes at dette i praksis førte til en situasjon hvor det ville vært vanskelig for familiene å spare tilstrekkelig med penger, i et marked hvor boligprisene trolig steg mer enn det som vil vært mulig for familiene å spare. Det betyr i prinsippet at selv om de sparte kunne det resulterte i at familiene var enda lengre unna å kunne kjøpe seg bolig, enn de var i utgangspunktet.

Problemet med for høye satser på familienes utgifter og mangel på egenkapital ble løst av startlånordningen i kommunen. De tok utgangspunkt i familienes faktiske boutgifter for å se på hvor mye de kunne betale ned på lån og avdrag i måneden. Dette har gitt et mye større spillerom til å gi mer i lån til familiene. Dessuten ser også Husbanken bort ifra egenkapitalkravet og de gir mye lengre nedbetalingstid. Dette førte til at det var mulig for familiene å få nok lån til å kjøpe seg en bolig, uten at de månedlige boutgiftene ble for store.

I dette eksempelet fra budsjettet til en av familiene som den ansatte på boligkontoret anskaffet, ser man at boutgiftene til familien har minsket betraktelig etter at familien kjøpte seg bolig:

Tabell 1.1: Boutgifter før og etter kjøp av bolig

• Utgifter før kjøp av bolig.	
• Husleie	kr. 11.000,-
• Fyringsutgifter ca.	kr. 3.640,-
• Forsikring	kr. 299,-
• <u>Til sammen</u>	<u>kr. 14.939,-</u>
• Utgifter etter kjøp av bolig:	
• Renter bolig lån	kr. 4.279,-
• Kommunale avgifter per måned	kr. 1.416,-
• Renovasjon per måned	kr. 275,-
• Strøm ca. per måned	kr. 1.500,-

- Forsikring kr. 765,-
- **Til sammen** **kr. 8.235,-**
- **Differanse på** **kr. 6.704,-**

Startlån var en forutsetning for at disse familiene kunne kjøpe seg bolig og ga familiene mulighet til å kjøpe bolig selv om de manglet egenkapital. Dette gir også innvandrere en mulighet til å komme seg inn på boligmarkedet, selv når de går på introduksjonsprogrammet og ikke har mulighet til å være i full jobb.

5.1.2 Tilstrekkelig informasjon

Familiene fortalte at de aldri hadde hørt om muligheten til å få startlån før boligkontoret kom inn i bildet. Derfor hadde flere av familiene for lengst lagt drømmen om å eie egen bolig fra seg. Naturlig nok lette ikke eller oppsøkte familiene et tilbud som de ikke ante at eksisterte. En mor fortalte om hennes opplevelser:

«Vi hadde ikke den nødvendige kunnskapen, så vi visste ikke hva vi skulle gjøre. Vi visste ikke hvem vi skulle spørre om hva. Det var lite informasjon og vi hadde aldri hørt om startlån, så etter vi snakket med boligkontoret anbefalte de oss å søke til kommunen ... Det var når vi kom i kontakt med de vi fikk den veiledningen vi trengte. Da fikk vi mer informasjon.»

For at et tilbud skal kunne brukes, er det viktig at de som har mulighet til å bruke tilbudet har god nok kjennskap til og kunnskap om tilbudet. Det å komme til et nytt land med et fremmed språk og kultur vil det naturlig nok kunne være vanskelig å klare å tilegne seg denne informasjonen på egenhånd. For det første vil organiseringen og strukturen i Norge være ukjent for innvandrere som kommer til landet. For det andre vil tanken om startlån være fjerne fra det de kjenner til, ettersom de kommer fra en kultur med en helt annen struktur og organisering. De aktuelle familiene kommer fra land uten en velferdsstat, og det var derfor ikke naturlig for dem å tenke at et slikt tilbud kunne eksistere. Familiene hadde muligens heller aldri hørt om Husbanken og det ville derfor være unaturlig for disse familiene å oppsøke et slikt tilbud og søke om startlån på egenhånd. En familie fortalte at da flere familier fikk boliglån via Husbanken spredde ordet seg i innvandrer miljøet. Dette førte til at flere familier søkte og fikk hjelp til å kjøpe seg bolig. Det kan dermed tyde på at mangel på informasjon i hovedsak var grunnen til at flere ikke benyttet seg av tilbudet.

Det kan også tenkes at språket var en barriere for å tilegne seg informasjon om startlånordningen. På hjemmesiden til Husbanken står informasjonen om ordningen på engelsk og norsk, men mange innvandrere behersker ingen av disse språkene godt. Dermed vil det være vanskelig å finne og tilegne seg den informasjonen man trenger for å benytte seg av startlånordningen. Derfor er det viktig at tilstrekkelig informasjon og veiledning om muligheten til å søke startlån blir gitt til innvandrere tidlig etter de har fått opphold i Norge. Det kan begrense tiden i ugunstige boliger, som er dårlig tilpasset å bo i over lengre tid, og gi de som har mulighet til å motta startlån valget om de ønsker det. Derfor var tilstrekkelig informasjon om startlån en viktig forutsetning for at disse familiene skulle kunne kjøpe seg bolig.

5.1.3 Veiledning i kjøpsprosessen

En boligkjøpsprosess kan by på flere utfordringer. For innvandrerfamilier kan disse utfordringene være ekstra store, da det kan være store kulturelle forskjeller i boligkjøpsprosessen i forhold til hva de er vant til. De kulturelle utfordringene kan være mange i en slik prosess. Kulturelle forskjeller og familienes manglende kjennskap til det norske boligmarkedet kan ha gjort det vanskelig for familiene å få en bolig som dekket deres behov, og det var derfor viktig med god veiledning i en slik prosess. Hos de fleste norskfødtes første møte med boligmarkedet, vil man ofte ha personer rundt seg som har god kjennskap til boligkjøpsprosessen og som dermed kan bidra med kunnskap og råd. Dette gjelder ikke nødvendigvis for innvandrerfamilier. Dessuten kan språk være et stort hinder og når familiene muligens også har lav tillit til systemet kan boligkjøpsprosessen bli vanskelig. Derfor var det viktig at familiene fikk veiledning gjennom hele kjøpsprosessen. Det var likevel viktig at veiledningen skjedde på familiens premisser. Representanten fra boligkontoret forklarte det slik:

«Mange av familiene kommer fra vanskelige bakgrunner og kan ha vanskeligheter med å stole på systemet. Derfor må man bruke god tid til å bli kjent med hele familien, både med de voksne og ungene. Etter hvert som vi blir kjent med de finner vi hele tiden nye ressurser og på den måten kan vi sammen finne gode løsninger ... Det er viktig at de setter standarden på hvordan de vil ha det. De må selv sette krav på hva de ønsker seg, så hjelper vi de med å finne det.»

Det er kun familiene selv som kan vite hva de selv opplever som tilstrekkelig. Hadde boligkontoret tatt for mye styring eller at familiene hadde fått et hus tildelt av kommunen istedenfor, hadde det kunnet resulterte i en mye dårligere tilpasset bolig for familiene. Alle familier har forskjellig ønsker og behov. Dermed kunne det å ikke la familiene få ta hovedansvaret i kjøpsprosessen i stor grad fratatt de bestemmelse og styring over eget liv, noe som kunne ført til et mye dårligere resultat for familiene. Derfor var en av styrkene til startlånordningen at familiene selv kunne styre store deler av prosessen.

For at boligkjøpet skulle lykkes var det viktig med et tett samarbeid mellom familien og boligkontoret gjennom hele prosessen. For å finne gode løsninger for familiene var det viktig at de ansatte ved boligkontoret brukte tid på å bygge en god relasjon til familiene. For hadde familiene og de ansatte en god relasjon, ville det være enklere for de ansatte å sette seg inn i familiens behov og det ville være lettere for familiene å ta imot den hjelpen og veiledningen de trengte. Gjennom et godt samarbeid kunne de sammen finne en løsning som fungerte for familiene innenfor de økonomiske rammene de hadde. Det har vært viktig for at familiene i dag bor i boliger de er godt fornøyde med og som de føler at dekker deres individuelle behov som familie.

5.2 Boligkjøpets påvirkning på familienes økonomi

Som belyst tidligere har startlånordningen gitt familiene økt mulighet til avdragsfrihet, som igjen har bidratt til at de fikk mulighet til å ha mindre utgifter i perioder med lavere inntekt. Dessuten har det gitt familiene mulighet til å bo i boliger som både er større og av bedre kvalitet, uten økte utgifter. Familiens økonomi har bedret seg siden boligkjøpet. Dette kom ikke først og fremst av selve boligkjøpet, men av at flere har kommet seg i jobb. Det er også flere av barna i familiene som har blitt voksne og flyttet ut, og som i dag forsørger seg selv. Derfor ser den økonomiske situasjonen mye bedre ut

i dag for familiene av andre grunner enn boligkjøpet. Det kan derimot tenkes at dersom familiene hadde leid en lignende bolig ville utgiftene vært mye større.

5.2.1 Bolig som investering

Det å kjøpe bolig er en bedre investering for familiene enn hva det å fortsette og leie ville vært. Hadde familiene fremdeles leid bolig ville det vært vanskelig for familiene å sitte igjen med noe særlig av verdi på lang sikt. I hvert fall ikke i nærheten av det de trolig kunne spare ved å investere i bolig. En far fortalte om deres økonomiske situasjon i dag:

«Økonomien er bra nå, i tillegg så betaler du på en måte til deg selv. Det er en stor forskjell fra å betale ned på andres lån, så det er veldig positivt.»

Boligkjøpet har vært og er en god investering for familiene i et langtidsperspektiv. De er med på boligmarkedets økning, og istedenfor å betale husleie, får de muligheten til å betale ned på eget lån og dermed styrke familiens økonomi. Flere av familiene fortalte at de har gjort mange forbedringer med leilighetene, som igjen har økt boligens verdi. En tilsvarende verdiøkning i en leiebolig ville ikke gagnet familienes økonomi. Derfor sitter familiene på mye mer verdi i dag enn de gjorde tidligere, samt at de har fått være med på prisøkningen på boligen. Begge disse faktorene har bidratt til at familiene har en helt annen økonomisk situasjon i dag.

Boligkjøpet har dessuten vært med på å utjevne økonomiske forskjeller mellom barn født av innvandrere og resten av befolkningen. Å eie sin egen bolig er en investering for den økonomiske fremtiden til disse familiene og er også med på å øke muligheten til at barna kan kjøpe seg bolig når de blir eldre. Foreldrenes økonomi er viktig for barnas mulighet til å komme seg inn på boligmarkedet. Har man foreldre som kan stille som kausjonister eller medlåntakere, øker det sjansen for at man selv får muligheten til å komme seg inn på boligmarkedet som førstegangskjøper. Dermed kan bolig på lang sikt være med på å utjevne de økonomiske forskjellene mellom innvandrere og resten av befolkningen.

Som belyst ovenfor har boligkjøpet hatt stor påvirkning på familienes økonomiske framtid. Det har også gitt familiene mulighet til å bo i mye bedre tilpassede boliger enn de ellers hadde hatt muligheten til. Boligkjøpet kan dessuten være med på å minske den økonomiske avstanden for innvandrere til resten av befolkningen på lang sikt.

5.3 Bedre boligstandard

Før boligkjøpene bodde familiene altfor trangt i forhold til deres behov. Leieboligene var ikke tilpasset så mange barn som disse familiene hadde og de bodde også i gamle, nedslitte boliger. Moren i en av familiene beskrev den tidligere situasjonen slik:

«Vi bodde i et lite hus som ikke var stort nok for oss. Vi hadde to soverom. Egentlig et soverom. Du kan egentlig ikke si at det andre soverommet var et soverom. Det var egentlig en kjeller eller kjellerstue ... to soverom til sju stykker er for lite ... Vi bodde sju stykker på 70 kvadrat.»

En slik bosituasjon kan ha en betydelig negativ påvirkning på en familie. I tillegg til at en slik bosituasjon kan slite på enhver familie over tid, er det spesielt en risikofaktor for innvandrere, som er i en ekstra sårbar situasjon den første tiden etter de ankommer et nytt land. Dette gjelder særlig barn og unge, som er spesielt sårbare, da de fremdeles er i utvikling og går igjennom formbare år. Gjennom å kjøpe seg bolig har disse familiene fått boliger som er bedre tilpasset deres behov. Dette har påvirket flere områder i livene deres og har vært essensielt for familienes liv i Norge.

5.3.1 Stressnivå og psykisk helse

Det å bo i en trang og dårlig vedlikeholdt bolig var utfordrende for familiene. I flere av familiene var det med på å øke konfliktnivået. I enkelte familier førte det til en hverdag fylt med mye krangling mellom barna, stress og bekymringer. En far fortalte:

«Industriarbeid er ikke lett og det er maskiner som bråker hele dagen, så når man er hjemme trenger man å slappe av og det gikk ikke i det gamle huset. Med så mange på så liten plass, var det ikke lett for noen å slappe av og gjøre det de skulle ... Da er det veldig vanskelig å komme hjem fra jobb.»

For det første er det naturlig at det blir mye støy når så mange bor på en så liten plass, som disse familiene gjorde. Spesielt når det er snakk om barn. Det å komme fra en krevende jobb til et hjem med mye støy kan gjøre det vanskelig å hente seg inn etter jobb og samle det overskuddet som trengs. Ettersom innvandrere generelt har lavere utdanning enn resten av befolkningen, jobber de derfor ofte i jobber som kan være ekstra fysisk og psykisk krevende. Over tid kan en tung jobb kombinert med mye bråk og stress på hjemmebane gå hardt utover den psykiske helsen. Innvandrere står dessuten i større grad utenfor arbeidsmarkedet enn resten av befolkningen, og det kan tenkes at dette kan være en medvirkende faktor.

Barn og ungdommer trenger i økende grad frihet og plass til å være selvstendige desto eldre de blir. Derfor kan det tenkes at det å vokse opp i boliger hvor man ikke har mulighet til å trekke seg tilbake, å få ro eller alenetid kan være negativt for oppveksten til barna. Dessuten vil det også for barn og ungdom i alle aldre være viktig å vokse opp i omgivelser uten for mye bråk og stress. En annen viktig faktor er det psykiske overskuddet til foreldrene, som igjen har betydning for hvor god omsorg de klarer å gi barna. Dermed kan det å bo trangt ha en negativ innvirkning på barnas utvikling og kan få fatale konsekvenser for deres fungering på lang sikt.

En mor fortalte at den dårlige bostandarden også var en stor kilde til bekymring:

«Jeg bekymret meg hver dag fordi vi hadde så liten plass. Nå slapper vi mye mer av og trenger ikke å tenke på det.»

Foreldrene bekymret seg mye for hvordan det påvirket barna å bo såpass dårlig. I tillegg til alle de faktiske konsekvensene av det å bo dårlig, kom bekymringen for barnas situasjon på toppen av dette. Det å bo så dårlig at det kan få negative konsekvenser for deg selv og dine barn, førte naturlig nok til mye bekymringer og indre stress. Spesielt hvis man er i en situasjon hvor man ikke ser noen løsning på problemene. Det å være i en posisjon hvor man føler seg maktesløs kan være psykisk tungt.

Erfaringene til familiene var både at barna og de voksne hadde håndtert det å komme til Norge på en god måte og det ble ikke fortalt om noen store problemer knyttet til den psykiske helsen. Men enkelte av familiene påpekte at det kunne gått mye verre for alle parter dersom de hadde fortsatt å bo der de bodde før, samt at hverdagen var mye lettere i de nye boligene. Det er likevel viktig å bemerke at det ikke nødvendigvis var ønskelig å fortelle om eventuelle personlige psykiske problemer i et slikt intervju eller noe de følte seg komfortable å snakke om.

Det er vanskelig å målfeste hvor mye boligen faktisk har påvirket fungeringen og den psykiske helsen til familiemedlemmene, men det er ikke urimelig å tenke at det å ha en tilfredsstillende bolig er en viktig forutsetning for å ha en god psykisk helse. Dette er

trolig, som tidligere nevnt, spesielt viktig for barn og unge som fremdeles er i utvikling og går gjennom de mest formbare årene i sitt liv.

5.3.2 Helseutfordringer

Det viste seg at to av familiene hadde et familiemedlem med store helseutfordringer som påvirket hverdagen i stor grad. Dette medførte at det var spesielt viktig for disse familiene å ha en bolig som var tilpasset de spesifikke helseutfordringene de hadde. Datteren i den ene familien beskrev hvordan det var tidligere:

«Hun hadde behov for ro, men det hadde vi ikke mulighet til å gi henne. Bare tenk deg med flere små barn, i tillegg til at det av og til kom folk på besøk. Hun trengte å skjerme seg, men det gikk ikke ... Hun hadde veldig vondt og derfor hadde hun behov for mer ro rundt seg. Hun trengte å sove uforstyrret, men hun ble ofte forstyrret av at noen kom inn på rommet for å hente klær og lignende.»

Med alvorlig helseproblematikk øker ofte kravene til boligen og behovet for en godt tilpasset bolig blir enda viktigere. For innvandrerfamilier med en begrenset inntekt ble det veldig vanskelig å dekke disse boligbehovene. Derfor er det ekstra viktig at slike familier får hjelp til å dekke sine behov. Det kan være utfordrende å håndtere en hverdag med kronisk helseproblematikk. Dessuten kan boligen påvirke helsetilstanden negativt ved å være en ytterligere stressfaktor, i tillegg til alle de allerede nevnte stressfaktorene som kommer av dårlig bostandard.

Det er ikke bare størrelsen på boligen som kan ha negative konsekvenser for helsen, men også boliger som er dårlig vedlikeholdte med blant annet dårlig isolasjon. En mor uttalte:

«Vi bodde i et gammelt hus og det var masse trekk og mannen min frøs hele tiden. Det var ikke bra for helsen til mannen min. Før var han syk hver dag. Helsen hans går fortsatt opp og ned, men den er bedre nå.»

En bedre bolig kan være med å stabilisere helseproblematikken til kronisk syke, samt gjøre hverdagen lettere og gi kronisk syke et mer verdig liv med mer livskvalitet. Begge familiene opplevde at bedringen i bolig har ført til at de håndterer helseutfordringene de har mye bedre og at boligen har gitt en stor økning i livskvalitet til den som er syk. Nå bor de i boliger som er godt tilpasset de sykes behov i familiene.

5.3.3 Jobb- og skolesituasjonen

Som nevnt tidligere kan det å bo trangt føre til at det blir vanskelig å trekke seg unna resten av familien for å få ro. Tidligere i oppgaven ble det diskutert hvordan dette kan føre til mye stress og påvirke den psykiske helsen, men det kan også gjøre det vanskelig å få ro for barn og voksne som har skole eller jobb de må gjøre hjemme. En mor fortalte:

«Når barna jobbet med lekser, ble det alltid masse krangling ... Vi hadde en liten stue, så det var egentlig ikke plass. Derfor ble det mye bråk og det var vanskelig for de å konsentrere seg.»

Det å ikke ha mulighet til å få ro rundt seg når man jobber med skole kan ha konsekvenser for barnas prestasjoner på skolen, som igjen kan ha påvirkninger på barnas liv på lang sikt. Det kan i ytterste konsekvens føre til at de ikke klarer å henge med på skolen. Det vil påvirke deres muligheter til å ta utdanning senere, som igjen kan få konsekvenser for deres fremtidige jobbmuligheter og inntekt. Inntekten vil påvirke barnas og deres fremtidige familiers tilgang til en rekke goder i dagens samfunn, som

blant annet muligheter for å komme seg inn på boligmarkedet, økonomisk trygghet, samt gode oppvekstvilkår for deres barn.

For foreldenes del kan også manglende muligheter for ro hjemme ha negative konsekvenser. Foreldrene i familiene måtte gå gjennom introduksjonsprogrammet og eventuelt videre utdanning for å lære seg norsk og komme seg ut i jobb. De første årene etter nyankomne innvandrere får oppholdstillatelse i Norge kan være kritiske for hvordan deres videre liv i Norge blir. Da får de opplæring i språk, og hvor godt de lærer seg språket er en viktig indikator for hvor godt de lykkes i å få seg jobb og i hvor stor grad de blir deltakende i det norske samfunnet senere. Det krever mye arbeid å lære seg ett nytt språk og det kan derfor kreves at de jobber mye utenfor tiden de deltar på introduksjonsprogrammet. Da er de avhengig av at omgivelsene hjemme er godt nok tilpasset, noe de ikke var i leieboligene. Det samme gjelder også i videre utdanningsløp. Også her er språket en faktor som gjør at innvandrere trolig må bruke enda mer tid på å jobbe med skole hjemme. Det samme kan også gjelde i enkelte jobber, hvor det å ha muligheten til å jobbe hjemmefra er essensielt. Dessuten var det å ha gode arbeidsomgivelser hjemme en nødvendighet både for barn og voksne da Norge var nedstengt under koronaepidemien.

For familiene i denne undersøkelsen virket det som det hadde gått bra med både barn og voksne generelt sett, men de opplevde det å bo trangt som en stor utfordring i forhold til skolearbeid med ungene. Det kan tenkes at grunnen til at det har gått bra med disse familiene er at de flyttet fra leieboligene til større boliger, og at konsekvensene kunne vært mye større dersom de hadde fortsatt å bo i lignende boliger den dag i dag.

5.3.4 Familiens sosiale liv

Familiene opplevde også at bokvaliteten påvirket deres sosiale liv. For de voksne handlet det om at det var vanskelig å samle familien og at det var vanskelig å være så gjestfrie som de ønsket, som er et viktig aspekt i deres kultur. Det er ikke rart at det kan oppleves tøft å komme til Norge, når man kommer fra et land hvor det å være sosial og gjestfri var en sentral del av kulturen. Da kan det oppleves at man må oppgi noen av sine grunnleggende verdier. Dessuten er det å leve et sosialt liv et viktig behov. Det var også vanskelig å samle familien til høytider og andre sammenkomster. Ettersom barna i noen av familiene hadde flyttet ut og stiftet egen familie, ble det vanskelig å samle barn og barnebarn. Noe som ikke nødvendigvis er så uvanlig i Norge, men det at familien har mulighet til det i dag er noe de setter stor pris på.

For barna opplevdes kvaliteten på boligen som et stort hinder for å ha besøk hjemme. En datter fortalte at det opplevdes lite positivt ha besøk i oppveksten da de bodde i en bolig som hadde såpass mye dårligere standard enn boligene til vennene. Det var også vanskelig på grunn av for dårlig plass. De hadde ikke sine egne rom og leieboligen hadde generelt for lite plass til at barna kunne ha noe særlig besøk. Det var også umulig for barna å feire bursdag og andre lignende merkedager hjemme. I de nye boligene har dette blitt mye bedre. Familiene har helt andre forutsetninger for å leve et sosialt liv. Slik beskrev moren i en av familiene det:

«Nå kommer barna med venner hjem til oss etter skolen nesten hver dag. De yngste barna er veldig sosiale og har veldig mye besøk og de kan ta med seg venner uten at det er noe problem.»

Den nye boligen har ført til at barna i familiene har et helt annet sosialt liv. For barn er det viktig å ha et sosialt liv utenfor skolen, og en stor del av det er å være på besøk og

ha besøk. Norge er et land hvor ikke alltid været tillater oss å være ute. Da blir det ekstra viktig for barn å kunne ha venner på besøk. Hvis de ikke har mulighet til det, kan det tenkes at de kan havne utenfor og kanskje vegrer seg for å tilbringe tid med venner utenfor skoletid. For barn kan det være ekstra vanskelig å forklare situasjonen familien befinner seg i og hvordan de bor, og det kan medføre mye skam og ha en negativ påvirkning på deres selvbilde. Barna i familiene klarte seg godt sosialt, men familiene fortalte at det har vært mye lettere etter de flyttet inn i større boliger og at situasjonen før var vanskelig. Det kan tenkes at dersom barna hadde fortsatt å bo i leieboligene, ville det vært mye større sjanse for at de hadde havnet utenfor sosialt.

Mye av det samme kan også gjelde for foreldrene. For de kan også skammen rundt boligen ha vært et hinder i deres sosiale liv, både overfor andre innvandrere, men kanskje spesielt overfor norskfødte som i mye mindre grad ikke har opplevd å være vanskeligstilte på boligmarkedet. Det kan dessuten være med på å hindre at innvandrere får flere norskfødte i sitt nettverk. Forskjellene kan rett og slett bli for store. En konsekvens av dette kan være at samfunnet blir mer delt mellom grupper og at innvandrere i mindre grad blir en naturlig del av felleskapet.

For å trives i et nytt land er det viktig å kunne ivareta sentrale deler av sin egen kultur og identitet. Derfor var det viktig for familiene at de fikk mulighet til å være gjestfrie, som var en viktig del av deres identitet. De fortalte at de hadde mye besøk i de nye boligene og at det var veldig verdifullt for dem og viktig for deres trivsel. Dette hadde de ikke opplevd i de tidligere boligene. Nå trives de mye bedre fordi de har mulighet, til både å invitere venner, naboer, kolleger og familie. Dermed har boligen betydning for familienes muligheter til å styrke sine nettverk, ved å bygge relasjoner både innenfor og utenfor innvandrermiljøet. Noe som igjen er med på å styrke blant annet sosial integrering, språk, selvfølelse og trivsel og for disse familiene.

5.4 Boligens omgivelser

Hvor man bor kan være minst like viktig som hvordan man bor. Det er ikke bare selve boligen som avgjør hvor godt man trives, men også omgivelsene. Da disse familiene kjøpte bolig fikk de muligheten til å selv bestemme hvor de skulle bo, noe de i mindre grad hadde fått tidligere. Da ble de plassert i boliger og det var begrensede muligheter for å finne egnede boliger på et leiemarked som var dårlig tilpasset såpass store familier. Det å kjøpe bolig ga derfor disse familiene større mulighet til å finne et område de selv ønsket å bo i, som igjen påvirket livene deres positivt på flere måter.

Familiene trivdes ikke i det nabolaget de bodde i da de leide. Dette gjaldt spesielt for de familiene som tidligere hadde bodd i en kommunal bolig. De opplevde å bo i et miljø de følte var utrygt for barna og de hadde flere uheldige opplevelser med naboene. En mor uttalte følgende:

«Det var ikke bare selve boligen som var problemet. Det var også nabolaget. Det var ikke så bra for barna ... Jeg følte meg ikke trygg når jeg var på arbeid og barna var alene hjemme. Naboene var rusmisbrukere og det førte til mye problemer.»

Foreldrene var redde for barna. De følte at det var utrygt for de å være hjemme alene og dersom barna var utenfor boligen uten tilsyn. Det hindret barna i å kunne være selvstendige og det ga foreldrene mye stress i hverdagen. Dette stresset, i tillegg til alle de andre stressfaktorene selve bokvaliteten medførte, resulterte i en situasjon som var svært utfordrende og mulig skadelig for disse familiene. For barna var det problematisk

både på grunn av manglende plass til å være inne, men også problematisk å være ute på grunn av det ugunstige nabolaget. Dette kan være enda en forsterkende faktor for at det ble vanskelig å ta med venner hjem og muligheten for å ha et godt sosialt liv. Det ga dårlige premisser for utviklingen til barna. Det var ikke bare stresset knyttet til å bo i et slikt nabolag, men det var også en økt risiko for å bli utsatt for negative opplevelser. I tillegg til overnevnte faktorer er det å ha rusmisbrukere som nærmeste nabo ikke gunstig for å oppdra barn. Folk som ruser seg, kan være uforutsigbare og man kan føle seg usikker på hva de kan finne på i ruset tilstand.

Det å vokse opp i et såpass belastet nabolag kan ha stor påvirkning på barna. Det kan tenkes at veien inn til samme type problematikk er kortere. Barn er veldig mottakelige og formbare for omgivelsene, og dermed kan det tenkes at å vokse opp i slike omgivelser gjør deg ekstra sårbar for rusproblematikk og annen destruktiv adferd som omgivelsene er preget av. Man skal heller ikke undervurdere hvordan omgivelsene man bor og vokser opp i påvirker selvbildet, og dersom barna blir utrygge på andre mennesker kan dette igjen påvirke deres evne til å danne sunne relasjoner i fremtiden.

De fleste av familiene bodde tidligere i områder hvor nabolaget stort sett besto av innvandrere, rusmisbrukere og sosialklienter. For disse familiene førte dette til få muligheter til å utvide nettverket sitt utenfor innvandremiljøet i de første årene i Norge. De bodde i et område sammen med andre innvandrere, de gikk på introduksjonsprogram med andre innvandrere og på grunn av språklige og kulturelle likheter var det å danne seg et sosialt nettverk med innvandrere også det mest naturlige. Boligens omgivelser ble dermed en hindring for disse familiene til å bli inkludert i samfunnet. Dermed var det et dårlig valg av kommunen å plassere innvandrerfamiliene i egne områder, dersom de ønsket å legge til rette for at familiene skulle bli aktive deltakere i lokalmiljøet. Familiene har i senere tid opplevd naboer som viktige ressurser i deres liv og som en inngang til å bli kjent med personer utenfor innvandremiljøet.

Det å kjøpe bolig har hatt positiv påvirkning på familiens sosiale nettverk. For det første har det ført til at de har dannet flere relasjoner utenfor innvandremiljøet og for noen av familiene har naboene blitt viktige ressurspersoner. For det andre har familiene fått muligheten til å invitere med seg naboer hjem og på den måten fått uttrykt sin gjestfrie kultur. En tredje positiv virkning av å kjøpe bolig var at flere av familiemedlemmene hadde opplevd at naboene hjalp familiene med utfordringer de møtte. Det å ikke bo i homogene nabolag, men et nabolag preget av mangfold, kan være positivt både for innvandrere og norskfødte. Da kan både barn og voksne få mulighet til å knytte bånd på tvers av ulike bakgrunner, som kan bidra til å fjerne noe av usikkerheten og fordømmene fra begge sider. Det gir dessuten innvandrere muligheten til å vise seg frem fra en positiv side og de kan også få hjelp til å håndtere utfordringer de møter når de skal tilpasse seg det norske samfunnet. For familiene i denne undersøkelsen var det akkurat dette som skjedde etter at de kjøpte seg bolig og flyttet til et nytt nabolag.

5.5 Boligens beliggenhet

Boligens beliggenhet i forhold til skole, jobb, fritidsaktiviteter og lignende kan ha stor betydning i forhold til hvor lett det er å organisere livet. Spesielt for familier med såpass mange barn kan dette ha vært spesielt viktig for å få det praktiske til å gå opp. En mor beskrev:

«Boligen har perfekt beliggenhet egentlig. Den er perfekt i forhold til fritidsaktiviteter. Det er lett for barna å komme seg rundt. De kan sykle til stadion og sykle til skolen ... Jeg kan gå på ti minutter til jobben min og det er nært videregående.»

Det å selv velge hvor de skulle bo var viktig for familiene. De opplever nå en hverdag som lettere går opp, ettersom boligene ligger godt plassert i forhold til jobb, skole, barns fritidsaktiviteter og butikk. Dette gjør det lettere for familiene å delta og gjøre det de ønsker i hverdagen. For familier med såpass mange barn kan det å bo i nærheten av skole og fritidsaktiviteter være nødvendig for at barna skal kunne delta på aktiviteter utenfor skolen. Det kan være problematisk hvis barna må bli kjørt til fritidsaktiviteter for at de skal kunne delta, når familiene har fra fem til sju barn. Derfor er det ikke vanskelig å tenke seg til at det å kunne velge område å bo i selv, som er tilpasset familienes behov, var viktig. Det kan bidra til en hverdag med mye mindre stress for både foreldre og barn.

Familiene fortalte at etter de flyttet til de nye boligene, kommer barna seg til det meste på sykkel og foreldrene kommer seg enkelt til jobb og ellers der de ønsker. Det kan tenkes at familiene på sikt kunne flyttet til leieboliger med bedre beliggenhet, men da hadde de hatt færre alternativer og da måtte antageligvis andre behov enn beliggenhet blitt prioritert først. Boliger i mer barnevennlige nabolag er ofte dyre, og ettersom disse familiene hadde behov for større plass måtte størrelsen prioriteres.

At barna bor sentralt i forhold til de viktigste samlepunktene og at de dermed lettere får til å delta på aktiviteter er viktig for deres sosiale liv. Det er mange viktige sosiale arenaer som er utenfor skolen. Får man ikke mulighet til å delta på disse kan man lettere havne utenfor. Det kan også gi familiene mer kvalitetstid sammen, hvor foreldre og barn får mer tid hjemme og mindre behov for å stresse rundt for å delta på alle mulige aktiviteter. Det kan bidra til et mer avslappende miljø i hjemme og gi det overskuddet som trengs for å få god trivsel i familien, som igjen kan være viktig for både barnas og voksenes fungering i jobb, skole og ellers i livet.

5.6 Boligens psykologiske påvirkning

Boligens kvalitet og beliggenhet kan ha større betydning enn kun de direkte konsekvensene av boligen og nabolaget. Indirekte har boligen også en symbolsk verdi. Hvordan man bor i forhold til andre kan påvirke synet på seg selv og hvilket syn man har på livet. For disse familiene, som i utgangspunktet ser på seg selv som annerledes på grunn av sin bakgrunn, kan boligen ha en forsterkende negativ eller positiv effekt. På den ene siden kan boligen bidra til å forsterke følelsen av utenforskap dersom boligstandard er mye lavere enn norskfødtes boliger og dersom nabolaget består utelukkende av innvandrere, rusavhengige og andre sosialklienter. På den andre siden kan en bolig som er tilpasset ens behov, som har en tilfredsstillende kvalitet og som ligger i et «vanlig» nabolag være en positiv faktor som bidrar til at man føler som en del av fellesskapet og et positivt syn på seg selv og sitt liv.

Det å kjøpe seg egen bolig har gitt familiene en følelse av frihet og at de selv har kontroll over sitt eget liv og muligheten til å ta egne valg. Boligen har også vært viktig for familiemedlemmenes selvfølelse, samt bidratt til å styrke deres tilhørighet til det lokale fellesskapet og det norske samfunnet.

5.6.1 Frihet

For mennesker er det et grunnleggende behov å være autonome aktører i sitt eget liv. Det å selv ha makten til å ta viktige avgjørelser i eget liv er avgjørende for å skape et godt liv og kunne leve det livet man ønsker. Familiene opplevde tidligere at de var i en fastlåst situasjon hvor de hadde liten makt til å ta egne avgjørelser knyttet til boligsituasjonen. Da de bodde i leiebolig følte de at de manglet autonomi til å bestemme over sitt eget hjem og hvordan de skulle bo. De så ingen mulighet til å bedre bosituasjonen, og flere av familiene uttrykte at de hadde gitt opp å prøve og bedre situasjonen de var i, selv om de opplevde at bosituasjonen medførte store negative konsekvenser. Det å komme i en slik avmaktssposisjon når det kommer til egen bolig kan være utfordrende. Når man er maktesløs, kan livet oppleves tungt. Det kan føre til at man gir opp og at man slutter å se etter muligheter. Det kan være tungt psykisk og man kan lett miste motivasjon til å gjøre gode valg for seg selv og sin familie. Dette var muligheten til å få startlån med på å endre. Moren i en av familiene fortalte:

«Siden det er vårt eget hus, så kan vi gjøre hva vi vil. Hvis vi har problemer, så kan vi fikse det eller bygge på. Vi kan justere ting, sånn som vi vil. Det er veldig godt. Det er frihet synes jeg ... Kanskje det beste med å få eget hus er friheten. Vi har mulighet til å gjøre det vi vil. Det er frihet.»

Startlån og boligkjøp har igjen gitt familiene mulighet til å ta styring over sin egen bosituasjon. De føler seg igjen som autonome aktører i sitt eget liv. De fikk selv muligheten til å velge bolig, og i motsetning til tidligere kunne de nå velge mellom boliger som dekket deres grunnleggende behov og som de ønsket å bo i. Det å være i en situasjon hvor man har makten til å gjøre gode valg for seg selv og sin familie, kan totalt forandre synet på livet og i dette tilfellet hvordan man opplevde det å komme til Norge. Det kan gi en helt annen motivasjon til å lære seg språket, komme seg ut i jobb, samt bli mer integrert i det norske samfunnet. Noe som igjen kan gi de muligheten til bedre livskvalitet.

5.6.2 Motivasjon

Dersom man føler at man ikke blir belønnet for den jobben man gjør, uansett hvor mye innsats som legges ned, kan det tenkes at det kan svekke motivasjonen for å bidra til samfunnet. Det er mye hardt arbeid som kreves av innvandrere som kommer til Norge. De må tilpasse seg et nytt samfunn, lære seg et nytt språk og ofte må de ta flere år med utdanning. Deretter må de få seg jobb i et jobbmarked hvor de ikke alltid stiller først i køen på jobber og hvor de heller muligens ikke får de best betalte jobbene.

Det krever en solid innsats for å klare å delta i samfunnet, og da er det muligens ikke rart hvis man mister motivasjonen, dersom man føler at man ikke blir belønnet for den jobben som legges ned. Disse familiene har jobbet hardt etter de kom til Norge, men likevel befant de seg i en dårlig boligsituasjon, uten at det var særlig håp for å endre den i nær fremtid. Da kan det være forståelig at man begynte å miste håpet og motivasjonen for et bedre liv. Uten håp og et tydelig mål om et bedre liv kan det bli tøft i lengden. Det betyr ikke nødvendigvis at innvandrere som ikke får bolig mangler denne motivasjonen, men at det kan være tøft å holde motivasjonen oppe i en situasjon som virker håpløs. I en håpløs situasjon er det menneskelig å miste motivasjonen, likevel klarer noen å holde den oppe selv om det er lite håp om å bedre situasjonen. En far uttrykte:

«Boligen motiverer oss til å jobbe og å ta ansvar. For nå har vi noe eget. Det er veldig viktig for oss å jobbe for å beholde det.»

Familiene i denne undersøkelsen hadde stor motivasjon til å jobbe for å lykkes med livet i Norge. Mye av denne motivasjon kom av at de hadde muligheten til å skaffe seg en tilfredsstillende bolig og at de følte de hadde makt over sitt eget liv. Derimot, hvis man får en bolig som det er verdt å jobbe hardt for å beholde, kan det bidra til å styrke motivasjonen. Man får belønning for strevet. Det første fører mest sannsynlig til at man opplever å være maktesløs og mister motivasjon, mens det andre gir et godt grunnlag til å ta styring over eget liv og fører til at man blir motivert til å jobbe.

5.6.3 Selvfølelse

Som nevnt tidligere har boligen en symbolsk verdi. Det er ikke bare boligens kvalitet og beliggenhet som er avgjørende, men også indirekte hva boligen du bor i, sier om deg til andre og til deg selv. Datteren i en av familiene beskrev hvor viktig det har vært å kjøpe bolig:

«Hvordan man bor påvirker verdigheten din. Du føler deg verdig når du eier eget hus. Mens når du bor i en kommunal bolig og du ser rundt deg hvem som er naboene dine: Alkoholikere og rusmisbrukere, da føler du deg ikke verdt mye. Men når du er i ditt eget hus og bor der andre norske familier bor, da føler du deg mye mer verdifull.»

Dette tyder på at det å bo i områder med høy andel leietakere med lav sosioøkonomisk status, kan forbindes med stigma og lav selvfølelse. Dette er med på å forme deres selvbilde. Dette gjelder kanskje spesielt barn som foreløpig ikke har et like integrert selvbilde. Derfor kan det være lettere for voksne å stå imot, men i en såpass sårbar situasjon som mange innvandrere er i, kan det være vanskelig å ikke la seg påvirke.

Man kan tenke seg at hvis en minoritetsgruppe i samfunnet skiller seg negativt ut på flere områder, kan dette påvirke medlemmene i gruppas syn på seg selv, samt deres tillit til og følelse av tilhørighet til resten av samfunnet. Hvis innvandrere som kommer til Norge ser et klart skille mellom hvordan de bor i forhold til resten av befolkningen og dette vedvarer gjennom flere generasjoner, vil dette trolig bidra til å svekke tillitten til samfunnet for denne gruppen over tid. Dersom en gruppe havner på utsiden av samfunnet kan det føre til at synet andre får på denne gruppen og synet gruppen får på seg selv bidrar til at de i enda større grad blir marginaliserte. Det kan føre til stigmatiserende holdninger overfor denne gruppen og at avstanden mellom gruppene fører til destruktiv og forsterkende adferd fra begge sider, som igjen bekrefter fordommer. Denne prosessen kan i større grad være med på å produsere destruktive samfunnsborgere, enn individer som bidrar positivt til fellesskapet. Dette er en dynamikk som skaper en ond sirkel som øker avstanden mellom gruppene i samfunnet.

Det å hjelpe disse familiene til å eie egen bolig med en mer lik boligstandard og beliggenhet som resten av befolkningen, kan være med på å bryte den onde sirkelen. Man ser tydelig gjennom intervjuene at selvfølelsen til disse familiene i stor grad har blitt styrket av å eie egen bolig. Dette har gitt familiene frihet og mulighet til å ta styring over eget liv. De har gått fra å bo i boliger med lav standard i samme nabolag som andre marginaliserte grupper, til å bo i nabolag og i boliger med lik standard som majoriteten av norske barnefamilier. Dermed er ikke tilfredsstillende boliger kun viktig for livskvaliteten og verdigheten til disse familiene, men det vil også gagne samfunnet som en helhet.

5.6.4 Tilhørighet

Det er viktig å bli godt mottatt når man kommer til et nytt land. Dette er helt nødvendig for at man skal føle seg hjemme i det nye landet. Det kan være en vanskelig omstillingsprosess å komme til et nytt land, derfor er det viktig å hjelpe disse menneskene å finne en plass hvor de føler seg hjemme og hvor de føler de hører til. Boligen og nabolaget kan være viktig for å utvikle denne følelsen. En mor fortalte:

«Vi trives her og det er vårt hjem. Derfor skal vi bo her, så det er naturlig at vi kjøper oss hus ... I Norge behandler man folk likt uansett hvor de er fra, og uansett hvilken religion man har, så man blir godt mottatt. Du blir veldig godt og rettferdig behandlet.»

Familiene har funnet seg godt til rette i kommunen og i Norge, og de føler seg som en del av det lokale felleskapet. De fortalte at de trivdes og at de så på kommunen de bor i som sitt hjem. For dette har boligen vært sentral. For at de skulle føle seg som en del av felleskapet har det vært viktig for familiene å føle seg lik andre familier i kommunen, og det at de har kjøpt seg bolig har gitt de stabiliteten og tryggheten de trengte for å føle seg hjemme. Å føle seg velkommen eller ikke, kan i stor grad henge sammen med hvor og hvordan man bor. Det er familiene i denne undersøkelsen et godt eksempel på, ettersom man ser en stor kontrast for familiene før og etter de kjøpte seg bolig. Hvis innvandrere, i motsetning til disse familiene, ikke får et stabilt og trygt bosted, kan det være et hinder for følelsen av tilhørighet. Det er vanskelig å føle seg som en del av et felleskap hvor man ikke har tilgang til de samme godene som resten. Dersom forskjellene blir for store kan det være med på å skape et samfunn hvor fellesskapsfølelsen svekkes og avstanden mellom gruppene blir store. Dette kan i ytterste konsekvens føre til konflikt og splittelse innad i samfunnet, samt mangel på tillit til å fungere som en felles enhet. Dette er veldig viktig for hvor godt et samfunn klarer å fungere som et politisk felleskap.

For at Norge skal leve opp til etiske og demokratiske verdier er det også viktig at alle i samfunnet blir behandlet rettferdig. Hvis det er et tydelig skille mellom hvordan norskfødte og innvandrerbefolkningen bor, er det vanskelig å si at Norge er et land som er likt for alle. Likehetsperspektivet er en sentral verdi i det norske samfunnet. Men dersom innvandrerbefolkningen bor så dårlig som disse familiene i utgangspunktet gjorde før de fikk startlån, er det vanskelig å se at det norske samfunnet lever opp til denne verdien. Derfor er det å utjevne forskjellene i boforhold mellom norskfødte og innvandrere viktig for at Norge skal leve opp til å være det likestilte og rettferdige samfunnet vi ønsker.

6 Teori

Bolig kan både være marginaliserende og inkluderende. For å forstå hvordan bolig er med på å påvirke dette, blir bolig sett i lys av integrering, medborgerskap og anerkjennelse. Først anvendes Barstad og Molstad (2020) sin oppdeling av integrasjonsbegrepet for å i større grad nyansere integreringsbegrepet. De deler integrasjonsbegrepet opp i strukturell integrasjon, sosial integrasjon og psykologisk-kulturell integrasjon, begrensninger og ressurser for integrering og politisk integrasjon. Deretter presenteres utfordringer flerkulturelle stater møter i forbindelse med medborgerskap og til slutt gjøres det rede for Nancy Fasers (2002) teori om anerkjennelse.

6.1 Integrering

Integrering er et begrep som ofte brukes når det er snakk om migranternes tilpasning til et nytt samfunn. Det er ikke et begrep som har en entydig definisjon, men når ordet benyttes i norsk offentlighet omhandler det primært hvordan innvandrere, som i større eller mindre grad står utenfor fellesskapet, skal bli en del av samfunnet (Barstad & Molstad, 2020). Med andre ord handler integrering om innvandreres vei inn i det norske samfunnet (Østby, 2001). I Norge har integrering ofte vært omtalt som et innvandringspolitisk mål, men det har skiftet form og innhold flere ganger (Berg, 2021). Selv om det lenge har vært stor interesse for temaet både politisk, i fagmiljøer og i det offentlige ordskiftet, finnes det ingen helhetlig eller enhetlig definisjon (Enes, Heglum, Berg, & Gleinsvik, 2019).

Integrering refererer ofte til en sosial helhet. Historisk har integrasjon handlet om den interne tilpasningen av flere deler til en helhet, men det var i hovedsak delene som skulle integreres til den allerede eksisterende helhet (Schinkel, 2018). Derfor har integreringsbegrepet ofte blitt kritisert for å være for fokusert på en enveis prosess, der det er et overveldende fokus på at personen eller minoritetsgrupper skal bli en del av en allerede eksisterende enhet (Spencer & Charsley, 2016). Ofte er det et mer uuttalt mål om assimilering som pakkes inn i integreringsbegrepet. Det innebærer et forsøk på å gjøre personene som skal integreres så lik majoritetsbefolkningen som mulig (Barstad & Molstad, 2020). Både innen den akademiske litteraturen og det offentlige ordskiftet har det likevel vært en viss anerkjennelse av at integrering også omfatter tilpasning fra samfunnets side. Da blir integrasjon en toveis prosess, der vellykket integrasjon ikke bare avhenger av hva personen som skal integreres gjør, men også hva den andre delen av samfunnet gjør for å møte minoritetspersoner og -grupper (Spencer & Charsley, 2016).

Denne oppgaven tar utgangspunkt i et perspektiv som ser på integrering over flere dimensjoner og nivåer. Integrering er ifølge dette perspektivet ikke nødvendigvis en jevn, helhetlig prosess, men snarere noe som finner sted i flere sfærer samtidig, ofte med ulik hastighet og retning (Barstad & Molstad, 2020). Integrasjonsprosesser er komplekse. Derfor er integrasjonsbegrepet suboptimalt når man ser på innvandreres inkluderingsprosesser. Ved å nyansere begrepet kan det i større grad brukes til å avdekke innvandreres integrering på ulike områder. De ulike dimensjonene av integrering er ofte overlappende og påvirker hverandre. Grensene mellom disse

dimensjonene er ofte flytende og integrering i en dimensjon kan ofte være relatert til integrering i en annen (Spencer & Charsley, 2016).

Integrering kan foregå i ulik hastighet i de forskjellige dimensjonene. Derfor vil innvandrere være integrert i ulik grad i de forskjellige sfærer og arenaer i samfunnet. Innvandrere kan for eksempel være godt integrert i arbeidsmarkedet og i boligsektoren, men ikke ha et sosialt nettverk eller i liten grad delta i den frivillige sektoren i samfunnet. Ved å dele opp integreringsperspektivet kan man få et mer nyansert og helhetlig bilde på integreringsprosessene (Barstad & Molstad, 2020). Man kan skåre lavt på enkelte dimensjoner, men det betyr likevel ikke at det ikke foregår integrering på andre områder. Derfor kan man bruke de ulike dimensjonene der integrering foregår til å danne seg et helhetlig bilde.

Man kan ha ulike mål på hva integrering er. Et viktig spørsmål er om integrering handler om lik mulighet eller likt utfall. Skal man måle vellykket integrering som samme mulighet eller som likt utfall? Det har både vært vanlig å diskutere og måle integrering som faktiske forskjeller mellom innvandrere og majoriteten. Samtidig har det også vært fokus på faktorer som avgjør hvilke muligheter innvandrere har til å delta på. Dette er ikke nødvendigvis konkurrerende perspektiver. Ofte henger muligheten for integrering og de faktiske forskjeller tett sammen (Barstad & Molstad, 2020).

Integrering skal også sees i lys av kollektive assimileringprosesser. Assimilering er et begrep som kan ha negative assosiasjoner og forbindes ofte med statelig tvangspolitikk overfor minoriteter, men begrepet kan også bli brukt for å forklare sosiale endringsprosesser i kjølvannet av migrasjon, uavhengig av politikk. I den forbindelse kan assimilering defineres som: «*Prosesser hvor igjennom etnoreligiøse skiller over og/eller på tvers av generasjoner blir mindre betydningsfulle for individer og for samfunn*» (Friberg, 2016). Assimileringprosesser oppstår om man ønsker det eller ikke. Disse prosessene kan være ønskelige både for majoriteten og minoriteten, mens i andre tilfeller kan de være mer problematiske. I forbindelse med psykososiale og kulturelle spørsmål assosieres det ofte med tvang og overgrep mot nasjonale minoriteter, mens blant økonomer har begrepet en helt annen betydning. Der er assimileringbegrepet knyttet til en prosess der yrkesdeltakelse og inntekt i minoritetsgruppene over tid nærmer seg majoritetens (Grødem & Djuve, 2014). I diskusjonsdelen belyses det hvordan assimileringprosesser både kan være ønskelig, men også problematiske innenfor de ulike dimensjonene for integrering.

6.1.1 Strukturell integrering

Et vanlig integreringsperspektiv er at individer eller grupper er integrert når de oppnår samme sosioøkonomiske status som majoriteten. Dette knyttes ofte til sysselsetting, utdanning, inntekt og bolig (Barstad & Molstad, 2020). Hvis man ser på strukturell integrasjon fra et assimileringperspektiv handler det i praksis om at sammenhengen mellom klasse og etnisitet svekkes over tid og at minoriteters bakgrunn vil få mindre å si for barnas sosioøkonomiske status enn deres foreldre. Den norske velferdsmodellen forsøker å utjevne forskjellene og fordele godene likt, for å hindre store klasseskiller. Hvis man ser et tydelig skille mellom de ulike klassene i samfunnet ut ifra etniske og religiøse forhold kan det tenkes at dette er med på å svekke tilliten til kollektive intuisjoner (Friberg, 2016).

Et ønske om assimilering innenfor den strukturelle dimensjonen er ikke spesielt kontroversielt. Det handler om økonomisk utjevning og økt sosial mobilitet. Det vil si et

ønske om at innvandrere skal være likestilte når det kommer til deltakelse innenfor arbeidsmarkedet og utdanning, samt utjevning når det kommer til inntekt og bolig. Målet i integrasjonspolitikken siden 1980-tallet har vært at «arbeid er nøkkelen til integrering». Dette blir tydelig illustrert gjennom betydningen arbeidsmarkedsdeltakelse har hatt i den norske politikken (Midtbøen, 2015).

Hovedfokus på strukturell integrering kan minne om klassisk assimileringsteori. Hvor tanken er at enkelte innvandrere først vil bli integrert i sin etniske gruppe, hvor de i økende grad blir økonomisk og sosialt integrert og som et produkt av dette blir i integrert i et større politisk og institusjonelt fellesskap (Friberg, 2016). Utgangspunktet er at integreringen ville gå lettere og bli mindre problematisk dersom minoriteter i størst mulig grad blir overlatt til å tilpasse seg i sitt eget tempo, framfor å skulle presses til å oppgi sine særegne skikker og væremåter (Park og Miller sitert i Friberg, 2016).

Portes mfl. (2005) problematiserer dette klassiske assimileringssynet. De mener det gir liten mening å snakke om en ensartet assimileringssvei for innvandrere. Assimilering av innvandrere kan ifølge de gå i flere ulike retninger, men er forutsigbart og avhenger av den enkeltes intellektuelle, materielle og sosiale ressurser. Disse bygger på hverandre og fører til stadig større fordeler eller ulemper innenfor og på tvers av generasjoner; mangel på disse ressursene påvirker hverandre og fører til uoverstigelige vanskeligheter som gjenskapes på tvers av generasjoner. Derfor har de kommet med et alternativ til det klassiske perspektivet på assimileringprosesser. Deres perspektiv kalles segmentert assimileringsteori. Denne utvidelsen av assimileringsperspektivet gir to mulige assimileringprosesser for innvandrere. Den første formen er oppadstigende assimilering, der innvandreregrupper har med seg betydelige mengder økonomisk og kulturell kapital fra hjemlandet og som ikke møter særlige barrierer i form av diskriminering og marginalisering. Den andre formen er nedadgående assimilering. Det innebærer at barna reproducerer posisjonen til innvandrereforeldrene i bunnen av arbeiderklassen eller at de i verste fall assimileres inn i en underklasse preget av gjenger, dop, arbeidsledighet, kriminalitet, tenåringsgraviditeter og tidlig død.

De sosioøkonomiske forutsetningene innvandrere har med seg til Norge er i stor grad med på å avgjøre hvorvidt de assimileres oppover eller nedover i samfunnshierarkiet. Likevel er det også avgjørende for den sosioøkonomiske assimileringprosessen hvilke muligheter og utgangspunkt som gis i vertslandet man kommer til (Friberg, 2016). Forskning utført av Portes mfl. (2005) viser en skremmende sammenheng mellom strukturelle faktorer og hvordan man lykkes senere i livet, gjennom en undersøkelse basert på den sosioøkonomiske assimileringen til andregenerasjons innvandrere i USA. Tilgang til eller mangel på strukturell kapital kunne bortimot forutbestemme skjebnen til innvandrere ifølge denne undersøkelsen. Det har ført til at de har utviklet ordtaket: «kontekst er skjebne». Med andre ord så vil i stor grad innvandreres skjebne være avhengig av den strukturelle konteksten de er i.

6.1.2 Sosial integrering

Det er også vanlig å knytte integrasjon til sosial deltaking, omtalt som sosial integrasjon (Barstad & Molstad, 2020). Innvandrere har større risiko for å bli sosialt ekskludert enn resten av befolkningen. Det har sammenheng med at innvandrere oftere er utsatt for levekårsutfordringer som lav inntekt og nedsatt helse. Det har også sammenheng med dårlige norskferdigheter, samt at de møter diskriminering og problemer med familiekontakten (Barstad, 2021). Tidligere forskning viser dessuten at det sosiale nettverket til innvandrere også påvirker andre områder som er sentrale når det kommer

til integrering. Det har betydning for strukturelle faktorer som utdanning, jobb og bolig (Cheung & Phillimore, 2013). Derfor påvirker strukturell integrering og sosial integrering hverandre gjensidig.

Når innvandrere migrerer og slår rot i et nytt land, kan det oppstå minoritetsgrupperinger av etniske grupper. Disse dannes ofte som en konsekvens av at gruppen blir definert som «annerledes», og at de selv definerer seg på utsiden av majoritetskulturen. Dette kan være en rot til sosiale og politiske problemer (Haas, Castles, & Miller, 2020). Det kan også oppstå skiller i nasjonal identitet og forestillinger om «oss mot dem». Omfanget avhenger i stor grad av hvor godt innvandrere er sosialt integrert. Da handler det ofte om innvandrere som er adskilt fra majoritetsbefolkningen og mangler sosialt nettverk utenfor minoritetsgruppen de er en del av.

Nyankomne innvandreres mangel på sosialt nettverk og lokal kunnskap er med på å skape boligsegregering. Deres lave sosiale status og inntekt er også medvirkende faktorer. Innvandrere starter ofte med lavinntektsjobber og mangler oppsparte midler. Derfor må de ofte finne billige boliger i rimelige områder. Det fører til at innvandrergupper ofte samler seg i enkelte områder. Innvandrere som allerede har bosatt seg hjelper ofte nyankomne innvandrere til å bosette seg. Dette styrker samlingen av innvandrere i enkelte områder og styrker tendensen til etniske grupperinger (Haas, Castles, & Miller, 2020).

Institusjonelle praksiser kan også være med på å styrke boligsegregering. Mange innvandrere blir i utgangspunktet bosatt av offentlige institusjoner. Bosetting i sosiale boliger kan være med på å isolere innvandrere fra majoritetsbefolkningen. Det kan også føre til etniske grupperinger etter at innvandrere flytter fra de sosiale boligene. De kan få tilhørighet til området og dermed ønske å bosette seg i nærområdet. Dette er med på å styrke sosial eksklusjon på sikt, og kan føre til at skillet mellom minoritet og majoritet vedvarer. Innvandrere bor ikke bare i slike områder på grunn av økonomiske og strukturelle faktorer. De gjør det også fordi de ønsker å bo sammen for å støtte og beskytte hverandre, for å danne familie og nabolagsnettverk, samt for å opprettholde deres kultur og språk. Derfor kan boligsegregering føre til samfunnsdannelser som fører til at minoritetsgrupper løsriver seg. Disse samfunnsdannelsene kan fungere som frigjøringsmaskiner (Haas, Castles, & Miller, 2020). I hvor stor grad man identifiserer seg med vertsnasjonen er ofte et mål på om man er sosialt integrert (Laurensyeva & Venturini, 2017). Etniske grupperinger kan derfor være et hinder for den sosiale integreringen og føre til marginalisering av enkelte grupper.

Dannelse av marginaliserte og etniske grupperinger bringer oss tilbake til segmentert assimileringsteori. Som nevnt tidligere beskriver segmentert assimileringsteori de to vanligste utfallene av innvandreres assimileringssprosess. I de fleste tilfeller assimileres de inn og blir en del av middelklassen eller så blir de marginaliserte til det nedre sjikt av samfunnshierarkiet (Portes, Fernández-Kelly, & Haller, 2005). Boligsegregering kan være med på å skyve nyankomne innvandrere i en nedadgående assimileringssprosess ved at deres tilhørighet til majoritetsbefolkningen svekkes, og dermed kan boligsegregering være et stort hinder for innvandreres sosiale integrering.

Innvandrere står ofte i konflikt mellom ulike kulturer. Denne konflikten kan oppstå på grunn av transnasjonalisme. Transnasjonalisme sier noe om hvordan det er å leve mellom to eller flere nasjoner. Det beskriver interaksjonen og forhandlingen innvandrere har mellom migranter, ikke-migranter, individer, grupper og samfunn. Innvandrere som kommer til Norge, står hele tiden i disse forhandlingene. Mellom sin gamle og nye kultur,

mellom minoritet og majoritet, samt mellom gamle kontakter i hjemlandet og nye bekjente i Norge. De har en fot i hver kultur og må dermed hele tiden forhandle mellom disse kulturene (Erdal & Oeppen, 2013).

Tidligere studier av transnasjonalisme antyder at det er nødvendig for innvandrere å stole på transnasjonale nettverk, spesielt i de tidlige stadiene av bosetting, for eksempel når det gjelder å finne jobb og bosted. Dette kan være med på hindre innvandrere i å måtte delta utenfor dette nettverket. På den andre siden ser man at transnasjonalismen kan være komplementerende til integreringsprosessen. Hjelpen de får fra sitt transnasjonale nettverk styrker muligheten deres til å delta, og fungerer som en inngang til majoritetskulturen. Derfor er integrering en gjensidig prosess mellom det transnasjonales nettverk, men også gjennom deltakelse utenfor dette nettverket (Erdal & Oeppen, 2013).

6.1.3 Psykologisk-kulturell integrering

Den tredje dimensjonen er den psykologisk-kulturelle dimensjonen. Den handler om opplevelsen av nasjonal tilhørighet og i hvilken grad innvandrerne har de samme verdiene som befolkningen ellers (Barstad & Molstad, 2020). Dette er den mest utfordrende og kontroversielle dimensjonen for integrering. Videre vil oppgaven presentere et motstridende, men også komplimentere synspunkt på psykologisk-kulturell integrering.

Rogstad (2000) beskriver integrering som noe som må foregå som en gjensidig prosess mellom minoritet og majoritet. Integrering krever gjensidig tilpasning av både majoriteten og minoriteten. Det handler om at man tilrettelegger for likestilte forhold mellom minoritets- og majoritetsbefolkning. Dette synet krever at innvandrere tilegner seg kunnskap om hvordan det norske samfunnet fungerer. Hvilke normer og verdier som ligger til grunn for blant annet; barneoppdragelse, relasjon mellom kvinner og menn, respekt for ulikhet og enkelt individets frihet. Hvis integreringen skal lykkes lokalt, må det grunnleggende arbeidet med integrering være basert på respekt, åpenhet, tillit og ikke minst anerkjennelse. Man kan ikke gå rundt og kreve at innvandrere skal integrere seg eller tenke hvordan «vi» skal integrere «dem». Det betyr at det må gis slipp på noe av det gamle «norske», men også at man ikke er redd for det nye. Det handler i hovedsak om endring av holdninger overfor innvandrere (Karadaki, 2020).

Assimileringsprosesser over tid er problematiske når det kommer til den psykologiske og kulturelle integreringen. Assimileringsbegrepet blir mye mer kontroversielt når man snakker om kultur og identitet. Mennesker gir sjelden frivillig slipp på sin identitet og opplevelse av tilhørighet, og forsøk på å presse igjennom endringer vil kunne ha negative konsekvenser for dem det gjelder og ofte utløse betydelig motstand. Identiteter, kulturelle praksiser og grunnleggende verdier har likevel en tendens til å endre seg over tid og på tvers av generasjoner, men da gjerne som en konsekvens av noe annet enn et forsøk på å endre dette (Friberg, 2016).

Likevel er nasjonale fellesskap ifølge Friberg (2016) avhengig av grenser. Alt kan ikke inkluderes i majoritetskulturen, dersom man samtidig vil beholde oppslutning til grunnleggende samfunnsinstitusjoner. Et fellesskap basert på sekulære demokratiske verdier og individuelle menneskerettigheter er et minimum. Assimilering er nødvendig i den grad at man danner nødvendig solidaritet for å kunne fungere som et politisk fellesskap. Dermed forutsettes det ikke bare at grensene utvides, slik at nye identiteter og praksiser innlemmes som en naturlig del av det norske, men også at innvandrerne og

deres etterkommere, i de tilfeller de kommer fra samfunn hvor disse spillereglene ikke gjelder, tilpasser seg disse spillereglene. Derfor vil man alltid balansere på en fin linje mellom hva som kan bli en del av majoritetskulturen og hva som ikke kan godtas (Friberg, 2016).

For innvandrere handler integrasjon blant annet om å utvikle en følelse av tilhørighet til sitt nye land. Dette innebærer ofte å akseptere og handle i henhold til det samfunnets verdier og normer, og om nødvendig bygge opp den sosiale kapitalen som anses nødvendig av vertslandets institusjoner (Laurentsyeva & Venturini, 2017). Hvis en nasjonal identitet skal ta form, må folk adoptere og internalisere en følelse av at de tilhører et større nasjonalt felleskap. Hvis klasseskillet blir for stort mellom etniske grupper vil den marginaliserte gruppen ofte avvise verdiene og identiteten til det nasjonale felleskapet. Derfor er den strukturelle integreringen og psykologisk-kulturell integrasjon tett knyttet sammen (Friberg, 2020).

Psykologisk-kulturell integrering handler likevel ikke bare om faktiske strukturelle og kulturelle forskjeller. Erdal og Oeppen (2013) mener at det i for stor grad fokuseres på forskjellene mellom gruppene. De mener at det ikke er de kulturelle forskjellene i seg selv som er problemet, men at det ofte fokuseres for mye på det som skaper avstand. Integrering er en forhandlingsprosess mellom grupper og individer. Integrasjon handler ikke nødvendigvis om at ulike grupper må være likest mulig. Det er ikke nødvendigvis forskjellene som er problemet, men hvor stor vekt det blir lagt på dem, samt hvorvidt forskjellene blir sett på som akseptable eller avvikende. Derfor er ikke nødvendigvis integrasjon og transnasjonalisme motsetninger, men drivkrefter som kan eksistere side om side i enhver integrasjonsprosess.

Psykologisk-kulturell integrering handler derfor ikke først og fremst om å skape likhet når det er forskjeller mellom grupper, men det handler om å fjerne de forestilte forskjellene mellom gruppene. Åmås (2011) mener det er to hovedmåter samfunnet kan endre seg på i retning av en ny moderne norsk identitet. Den ene er gjennom politiske vedtak. Den andre er gjennom å endre kulturen og mentaliteten i samfunnet. Han mener begge er nødvendige.

6.1.4 Barrierer og ressurser for integrering

Den siste dimensjonen omtales som barrierer og ressurser for integrering. Barrierene for integrering er norskferdigheter, helsetilstand og diskriminering (Barstad & Molstad, 2020). Helse kan være en barriere eller ressurs for integrering. Alle de andre temaene er viktige, men kan ikke i like stor grad kobles til bosituasjonen. Flere undersøkelser viser at innvandrere har dårligere psykisk helse og lavere selvopplevd livskvalitet enn resten av befolkningen (Integerings- og mangfoldsdirektoratet, 2021). Det er også dokumentert i flere undersøkelser at innvandrere har flere fysiske helseproblemer enn majoritetsbefolkningen (Nygaard, Bask, & Tronstad, 2018).

Årsaken til psykiske helseproblemer er ofte komplekse og kan ha sammenheng med andre problemer, som også er med på å svekke integreringen. Eksempler på dette er utdanning, jobb, språkferdigheter og sosioøkonomisk status. Dårlig psykisk helse og det å stå utenfor arbeidsmarkedet er spesielt tett knyttet sammen (Berg H., 2020). En studie av Levecque og Van Rossem (2015) viser at psykiske helseproblemer spesielt kan være et hinder for sosioøkonomisk integrering, men også den sosiale integreringen påvirkes av psykiske helseproblemer. Man ser en sammenheng mellom dårlig psykisk helse og et lavt nivå av sosial aktivitet, tillit til andre og opplevd sosial støtte blant

innvandrere. Dessuten er det å stå utenfor arbeidsmarkedet også negativt for den sosiale integrasjonen (Brydsten, Rostila, & Dunlavy, 2019).

Det er ikke like mye forskning på hvordan fysisk helse påvirker integrering, men også fysisk helse kan knyttes til sosioøkonomisk deprivasjon og er i den grad er med på å svekke integrering (Malmusi, Borrell, & Benach, 2010). Forskning viser også at når helsen svekkes, øker sannsynligheten for å falle utenfor på den sosiale arenaen. De som har lite sosial kontakt, er også mer plaget av ensomhet, men også blant dem med et sosialt nettverk er det mange som er ensomme (Normann, 2010).

6.2 Medborgerskap

Medborgerskap handler om forholdet mellom individ og samfunn. Det kan brukes om tilhørighet til både stat, nasjon og lokale fellesskap. Det kan sees på som en samfunnskontrakt som inneholder både rettigheter og plikter for borgerne. Det vil ofte innebære plikt til å rette seg etter landets lover, til å betale skatt av inntekt og formue, samt en mer uformell plikt til å engasjere seg og bidra positivt til fellesskapet. Samtidig kan det innebære en rekke rettigheter knyttet til frihet, innflytelse og sosial trygghet. Medborgerskapsbegrepet ble først kjent gjennom den engelske sosiologen Thomas Marshall. Medborgerskap for Marshall er knyttet til de rettigheter og plikter som kreves av et juridisk medlem av et land (Sandvin, 2017).

I Europa har velferdsstaten vært sentral for tilgangen på sosiale rettigheter. Derfor har velferdsstaten hatt stor betydning for realiseringen av medborgerskap. De europeiske velferdsstatene som vokste fram etter siste verdenskrig, gav i langt større grad beskyttelse av medborgerskapet enn en rekke andre nasjoner har klart (Sandvin, 2017). Den tradisjonelle velferdsmodellen ble utformet i etterkrigstidens industrisamfunn. Dette var et samfunn preget av en homogen kultur, et lavt konfliktnivå, et oversiktlig arbeidsmarked, stabil økonomisk vekst og et oversiktlig sett av sosiale problemer. Det er flere utviklingstrekk som beskriver hvordan vi har utviklet oss bort fra det mer tradisjonelle etterkrigssamfunnet. Et av disse trekkene er økende mobilitet og migrasjon, samt utvikling av stadig mer multikulturelle samfunn. Dette utfordrer de tradisjonelle verdiene knyttet til medborgerskap. Mange land har utfordringer knyttet til integrering, noe som lett gir opphav til identitetskonflikter og økt polarisering (Sandvin, 2017).

Det hevdes at en felles følelse av nasjonal identitet er viktig for velferdsstatens overlevelse. Benedicte Anderson beskriver dette som å være en del et «forestilt fellesskap» hvor medlemmer føler seg følelsesmessig knyttet til medborgere de aldri har møtt (Miller sitert i Friberg, 2020). En stat kan sies å stå i en uløselig konflikt mellom det å gi individet frihet og likhet på samme tid. Moderne stater er avhengig av å bedrive nasjonsbygging. Men siden nasjonsbygging handler om forsøk på å skape samhold og fellesskap rundt historiske tradisjoner, språk og symboler i mer eller mindre heterogene befolkninger, blir dette vanskelig i multikulturelle samfunn. Gjennom nasjonsbyggingen dannes det nesten uunngåelig grupper eller minoriteter som ikke føler tilhørighet. Når noe blir definert som rådende innebærer det samtidig at noe blir definert som ikke-rådende. Sosiale normer vil alltid være tosidige. De knytter både mennesker sammen og setter dem opp mot hverandre. Det er med på å skape samhold og splittelse på en og samme tid (Brochmann, 2007).

Det å være en borger i et land betyr at man skal ha like rettigheter som andre borgere og de statlige institusjonene skal være med å sørge for dette. Likevel betyr ofte ikke formell likhet mellom borgere likhet i praksis. Det å være en borger blir ofte definert ut

ifra kultur, verdier og interessene til den etniske majoriteten (Haas, Castles, & Miller, 2020). Medborgerskapet møter derfor utfordringer som ikke i like stor grad var til stede da Thomas Marshall brukte begrepet. Det er vanskeligere å skape et fellesskap når ulikhetene i samfunnet blir større. Medborgerskapet handler ikke lenger bare om å være en objektiv del av samfunnet, det handler også om den subjektive deltakelsen. Det subjektive innholdet kan defineres på forskjellige måter, men i de fleste sammenhenger dreier det seg om dimensjoner som identitet, lojalitet, tilhørighet, tillit og deltakelse. Det innebærer ivaretagelse av plikter og rettigheter, samfunnsmessig deltakelse på flere nivåer og i forskjellige sfærer, og det innebærer en subjektiv følelse av tilhørighet og identitet. Svakt medborgerskap kan medføre inndeling i annenrangs borgere, marginalisering og utestengning (Brochmann, 2007). Medborgerskap i et multikulturelt bringer frem en rekke dilemmaer:

Hvordan skaper man samfunnsmessig lojalitet og en følelse av solidaritet – ut fra forskjell? Hvordan anerkjenne kulturelt mangfold og individenes rett til selvutfoldelse samtidig? Hvordan kan man vise respekt for variasjon i et pluralistisk samfunn uten samtidig å svekke de båndene som holder samfunnet sammen – et fellesskap rundt noen grunnleggende verdier? Hvordan ivareta minoriteters behov og rettigheter uten å gå på tvers av demokratiske spilleregler? Hvordan opprettholde majoritetens vilje til å videreføre en velferdsstat basert på solidarisk fordeling av godene? (Brochmann, 2007, s. 112).

Svaret på disse spørsmålene mener Brochmann (2007) er samfunnskohesjonen. Det kan defineres som: Et samfunns evne til å sikre sine medlemmer velferd gjennom å ivareta grunnleggende rettigheter, redusere ulikhet og hindre konfliktutvikling. Denne evnen er avhengig av frie individer som støtter dette felles målet gjennom demokratiske virkemidler. Kohesjonen er i seg selv ikke avhengig av en nasjonalt eller etnisk basert ramme, men man er uansett avhengig av denne kohesjonen for å oppnå støtte til å drive rettighetspolitikken overfor nye medlemmer.

6.3 Anerkjennelse

Honneth (1996) har utviklet en egen teori om anerkjennelse. Teorien ser på anerkjennelse av individet som en forutsetning for identitetsutvikling. Bevissthet om seg selv eksisterer alltid som et selvstendig subjekt i relasjon til andre selvstendige subjekter. Ens selvbevissthet oppstår når en tar innover seg at verden består av andre selvstendige selvbevisstheter. Da blir man i stand til å se seg selv i andre «som adskilte». Derfor er ens selvbevissthet intersubjektiv og konstrueres i samspill med andre (Strand, 2019). Man blir et individuelt subjekt bare i kraft av å anerkjenne og bli anerkjent av et annet subjekt. Andres anerkjennelse er derfor vesentlig for dannelsen av selvbevissthet. Som et resultat av gjentatte møter med manglende anerkjennelse fra den dominerende kulturen, kan medlemmene av den nedvurderte gruppen internalisere dette synet og få et negativt selvbilde. Dermed blir de forhindret i å utvikle en sunn, kulturell identitet (Fraser, 2002).

Honneths teori handler om konsekvensene av menneskets manglende opplevelse av sosial anerkjennelse. Menneskets evne til å fungere som sosialt vellykkete individer er avhengige av anerkjennelse som bekrefter deres autonomi og individualitet. Et samfunn kan ikke bestå over tid uten en demokratisk grunnholdning som gjør det mulig for alle medlemmene å utvikle seg som velfungerende borgere. I en prosess hvor borgeren ut ifra sin egen selvforståelse utvikler en identitet, som er bygget på selvtillit, selvaktelse og selvverd, vil individet blomstre (Høilund & Juul, 2015).

Honneth hevder at en politikk hvor omfordeling av goder er målet, ikke er nok for å skape et rettferdig samfunn, men at det også i større grad er behov for gjensidig anerkjennelse av ulike gruppers rettigheter. Fordelingen av goder i samfunnet er et uttrykk for de sosiokulturelle strukturene i samfunnet. Derfor går ifølge Honneth anerkjennelsesmålet forut for fordelingsspørsmålet, og kampen om fordeling er alltid en symbolsk kamp om det institusjonaliserte verdihierarkiet som bestemmer hvilke grupper som har legitim adgang til materielle goder (Honneth, 2001). Nancy Fraser (2002) mener at Honneth er for opptatt av anerkjennelse på individnivå. Hun mener derimot at anerkjennelse først og fremst må skje på systemnivå. Man må fjerne barrierene for anerkjennelse gjennom rettferdig omfordeling av godene. Da blir anerkjennelse et resultat av dette.

Fraser (2002) mener at mangel på anerkjennelse ikke innebærer nedvurdering av gruppeidentiteter, men om å bli hindret fra å delta som likeverdige i det sosiale livet. For å bøte på denne urettferdigheten kreves like fullt anerkjennelse. Det innebærer en politikk som sikter mot å overvinne selve underordningen, ved å gjøre den lite anerkjente parten til et fullverdig medlem av samfunnet slik at de er i stand til å delta på lik linje med de andre. Man må undersøke institusjonaliserte mønstre og dens betydning for sosiale aktørers mulighet til å delta. Hvis slike mønstre gir aktører likeverdige muligheter til å delta i det sosiale livet, kan vi snakke om gjensidig anerkjennelse. Når slike mønstre tvert imot gjør aktører underlegne og ekskludert, fører dette til at de ikke blir fullverdige deltakere i den sosiale interaksjonen. Det å ikke bli anerkjent handler ikke om å bli sett ned på eller å bli nedvurdert gjennom andres holdninger, oppfatninger eller representasjoner. Det er snarere å bli nektet status som fullverdig deltaker i sosial interaksjon, som en konsekvens av institusjonaliserte mønstre. Derfor oppstår manglende anerkjennelse gjennom institusjonaliserte mønstre, det vil si gjennom sosiale institusjoner som regulerer interaksjon etter sosiale normer som hindrer likeverdighet (Fraser, 2002).

Krav om anerkjennelse må ikke ha som mål at gruppens identitet blir verdsatt, men heller at selve gruppens underordning blir avskaffet. Denne framgangsmåten innebærer at kravet om anerkjennelse skal gi den underordnede parten status som fullverdig medlem av samfunnet og i stand til å samhandle med andre som likeverdige. Manglende anerkjennelse kan knyttes til urettferdighet på grunn av skjevfordeling, der økonomiske strukturer, eiendomsformer og arbeidsmarkeder fratrukket aktørene de nødvendige ressursene som skal til for fullverdig deltakelse (Fraser, 2002).

7 Drøfting

Når det kommer til integrering har ikke bolig vært mest i fokus (*Barstad & Molstad, 2020*). Derfor er det interessant å se på hvilken påvirkning boligkjøpet til familiene har hatt på deres integreringsprosess. Dette er spesielt interessant med tanke på at det er snakk om barnefamilier, hvor konkrete tiltak kan påvirke integreringsprosessen her og nå, men også over flere generasjoner. I drøftingen sees familiens integrasjon i lys av de forskjellige integreringsdimensjonene, hvordan boligkjøpet har påvirket familiens opplevelse av å være medborgere, samt hvordan boligkjøpet har påvirket deres følelse av anerkjennelse.

7.1 Bolig som strukturelt integreringstiltak

Den strukturelle dimensjonen er kanskje den mest vanlige inngangen til integrering og det er oftest innenfor denne dimensjonen politiske tiltak blir gjennomført. Denne dimensjonen er den enkleste å måten integreringsprosesser innenfor og det er kanskje også grunnen til at den har vært mer i det politiske fokuset. Det å gi innvandrerfamilier startlån for å kjøpe seg bolig er et virkemiddel innenfor den strukturelle dimensjonen, men bolig har tidligere ikke vært hovedfokuset når det kommer til strukturelle integreringstiltak. Fokuset har i hovedsak ligget på å styrke innvandreres utdanning og deltakelse på arbeidsmarkedet (*Barstad & Molstad, 2020*). Derfor kan denne undersøkelsen være med på å gi svar på om bolig i like stor grad som utdanning og deltakelse i arbeidsmarkedet bør være i fokus når det kommer til integreringstiltak.

Den strukturelle dimensjonen er relativt enkel når det kommer til spørsmål om assimilering. Innenfor den strukturelle dimensjonen ønsker man mest mulig likhet. I intervjuene med familiene viste det seg at startlånet har vært avgjørende for at familiene har hatt muligheten til å kjøpe seg bolig. Undersøkelsen har vist at den strukturelle integrasjonen har blitt styrket på grunn av at familiene har kjøpt seg bolig. Før var de blant et mindretall som ikke kunne kjøpe seg bolig, mens i dag er de en del av majoriteten som eier egen bolig. Ikke bare har de blitt lik majoriteten når det kommer til å eie bolig, men gjennom å kjøpe seg bolig har de også fått en bolig som antageligvis er nær den vanlige standarden i Norge, og som i større grad dekker deres behov. Derfor har dette tiltaket alene ført til at familiene i større grad er strukturelt integrert, men familiene fortalte også at det har påvirket andre områder av den strukturelle integreringen.

I første omgang var boligen med på å senke de månedlige bostiftene til familiene. Dermed har familiene fått muligheten til å komme seg gjennom vanskelige økonomiske perioder, hvor inntekten til en eller flere av de voksne av familiene har vært lav på grunn av asylsøking, deltakelse introduksjonsprogram eller av andre grunner har stått utenfor arbeidsmarkedet. Ved å kunne få avdragsfrihet i perioder, har dette gitt familiene større økonomisk fleksibilitet. Dermed har det også vært lettere for familiene å leve nærmere de rådene standardene i samfunnet, og i større grad dekke sine egne behov i vanskelige økonomiske perioder. Det innebærer at de har fått dekket familiens mest nødvendige behov, samt gitt barna muligheten til å delta på fritidsaktiviteter, på mer like premisser som andre barn.

Den tydeligste påvirkningen bolig har på den strukturelle assimileringen er trolig boligens potensial som investeringsobjekt. Samfunnsøkonomen Thomas Piketty sier at avkastningen på kapital over tid er høyere enn avkastningen på arbeid. Det vil si at den som har eiendom eller penger til å investere, tjener mer enn den som jobber hardt (Gitmark, 2021). Ifølge dette vil det være et mer effektivt utjevningstiltak å hjelpe innvandrere til å kjøpe egen bolig for å øke hastigheten på den strukturelle assimileringen, enn tiltak for å få innvandrere i arbeid. Likevel er det antageligvis ikke så enkelt, fordi det å være i arbeid øker muligheten for å skaffe seg bolig betraktelig, men dette gjelder ikke for alle. Spesielt for innvandrere som er overrepresentert i lavtlønnede yrker. Derfor kan det tenkes at potensialet til å styrke innvandreres strukturelle integrering via boligmarkedet er stort. Det er også et tiltak som kan gi økonomiske effekter på tvers av generasjoner. Familien bygger seg opp en formue som på et senere tidspunkt vil gå videre til barna, og det kan også gi foreldrene mulighet til å hjelpe barna økonomisk til fremtidige bolig kjøp.

Arbeids- og boligintegrasjonen vil ikke nødvendigvis bare fungere den ene veien. Selv om det er logisk at arbeid fører til økt sjans for å kjøpe seg en tilfredsstillende bolig, kan det muligens være like viktig å snu på det og se på hvordan bolig kan påvirke arbeidsutfallet til innvandrere. Familiene fortalte at muligheten til å kjøpe seg bolig var med på å motivere de til å jobbe, da de følte at de i større grad hadde noe betydningsfullt å jobbe for. I tillegg til å øke familienes motivasjon for å jobbe, har det å få en stor nok bolig med tilfredsstillende kvalitet i et trygt nabolag, gitt familiene en hverdag med mye mindre stress. Det har også gitt familiene muligheten til å få det overskuddet de trenger for å lykkes på skolen og i arbeid. Dette er særlig viktig for disse familiene, som er i en utfordrende situasjon etter å ha kommet til et nytt land med en fremmed kultur. De må lære seg språket, gå på introduksjonsprogram og prøve å tilpasse seg fremmede omgivelser. Forskning viser at mye stress kan være negativt for utfallet på arbeidsmarkedet for innvandrere (Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019). Som nevnt ovenfor, fortalte familiene om en mindre stressende hverdag, som kan være en viktig årsak til at disse familiene klarte seg bedre i forhold til jobb og økonomi i dag.

Her er det relevant å se nærmere på Nancy Fraser (2002) sitt syn på anerkjennelse. Hun mener at den strukturelle integreringen er nøkkelen til innvandreres opplevelse av anerkjennelse. Menneskets evne til å fungere som sosialt, vellykkede individer er avhengig av anerkjennelse (Høilund & Juul, 2015). Politiske reformer innenfor integrering har i nyere tid vært en blanding av «carrot and stick» (Dølvik, Fløtten, Hippe, & Bård, 2015). Anerkjennelses paradigme til Fraser (2002) foreslår at man forkaster hele tankegangen om straff og belønning som virkemiddel for å integrere innvandrere. Istedenfor bør man legge til rette for de strukturelle forutsetningene først, som deretter vil styrke hele integreringsprosessen. Dette belyses mer detaljert senere i diskusjonen.

Boforholdene har trolig vært spesielt viktig for barnas situasjon. Det har gitt de bedre arbeidsforhold og mulighet til å trekke seg unna familien hvis de trenger ro. Hvor godt barn av førstegangsinnvandrere blir integrert, har stor betydning for hvordan integreringen i et land fungerer. I intervjuene kom det fram at barna i familiene har klart seg bra når det kom til skole. Det er ikke nødvendigvis boligen som er grunnen til dette. Men hvis man ser på støy og uro i hverdagen til barna, både før og etter familiene kjøpte seg bolig, er det vanskelig å tro at boligkjøpet ikke har gitt bedre forutsetninger for barna å lykkes på skolen og ellers i hverdagen. Det er interessant å se hvordan det å eie egen bolig har påvirket den strukturelle integreringen til familien i lys av klassisk og segmentert assimileringsteori. Den klassiske assimileringsteorien sier at innvandrere best

integreres med minst mulig påvirkning utenfra. Ut ifra dette perspektivet har det dermed ingenting for seg å gi minoriteter ekstra hjelp, som startlån, for å utjevne forskjellene over tid. Det er mulig det stemmer over et lengre perspektiv, men ifølge segmentert assimileringsteori vil et slik utgangspunkt føre til to ulike utfall ut ifra hvilke strukturelle forutsetninger familiene har. Dersom man havner i en situasjon som enkelte av familiene var i før de kjøpte bolig, hvor de bodde i en dårlig bolig, i et utsatt nabolag og med dårlig økonomi, kan dette føre til at man assimileres inn i den marginaliserte delen av befolkningen. Hvis man derimot har eller får bedre strukturelle forutsetninger, som familien har i dag, vil man mye større grad assimileres inn i middelklassen og spesielt barn av førstegenerasjonsinnvandrere vil ha en mye større sannsynlighet til å bli strukturelt assimilert (Portes, Fernández-Kelly, & Haller, 2005).

Benyttes Portes, Fernández-Kelly og Haller (2005) sitt syn på at «kontekst er skjebnen», kan det å bruke startlån som virkemiddel for å utjevne strukturelle forskjeller være et veldig nyttig tiltak. Ut ifra intervjuene er det vanskelig å si at boligen er årsaken til at familiene klarer seg bedre økonomisk i dag. Men det er uten tvil en viktig investering for familiene, og basert på hva familiene fortalte har det potensial til å styrke deres økonomi og strukturelle forutsetninger på lang sikt. Derfor er det flere gode grunner til å bruke boligosiale virkemidler når det kommer til tiltak for å strukturelt integere innvandrere. Man bør derfor spørre seg om fokuset, som i hovedsak har vært på deltakelse på arbeidsmarkedet, bør utvides til å inkludere fokus på boligmarkedet som et sentralt integreringsområde.

7.2 Økt sosial integrering

Det er tydelig ut ifra intervjuene med familiene at deres sosiale liv har forbedret seg etter de kjøpte seg bolig. Tidligere bodde familiene i boliger hvor både størrelsen og kvaliteten på boligene var et hinder for deres sosiale liv. For noen av familiene var også omgivelsene en hindring for dette. Den sosiale deltakelsen er, som nevnt tidligere, et viktig aspekt når det kommer til integrering og innvandrere er en spesielt utsatt gruppe på dette området (Barstad, 2021).

Familiene fortalte at det var vanskelig å ha besøk da de leide bolig. Det opplevdes vanskelig for familiene å ikke kunne ha besøk. Flere av familiene fortalte at det var en viktig del av deres kultur å være gjestfrie og ha besøk, og derfor var det et stort tap å ikke ha muligheten til dette. For barna var det et problem å ikke kunne invitere venner hjem og det var også problematisk å arrangere bursdager og lignende sammenkomster. Det gikk både på at det ikke var plass, men familiene fortalte at de ikke følte at boligene de bodde ikke var i god nok stand til at det var komfortabelt å ha besøk.

Slike opplevelser og boforhold kan være med på å begrense utviklingen av et tilfredsstillende sosialt nettverk. Det sosiale nettverket er sentralt for integreringsprosessen til innvandrere, ettersom det er tett knyttet til utvikling av språkferdigheter og arbeidsmarkedsutfall (Cheung & Phillimore, 2013). Det er de to faktorene som tidligere har vært tette forbundet med integrering. Det er også knyttet til psykisk helse, som er et område hvor innvandrere også er spesielt utsatt (Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019).

I sine nye boliger opplevde familiene at dette problemet var borte og de fortalte om et liv hvor muligheten til å ha besøk og være sosial hadde forbedret seg betraktelig. Det har ført til et helt annet sosialt liv for familiene. For barna har også situasjonen endret seg. Foreldrene fortalte om sosiale barn som ofte hadde med seg venner hjem og levde

sosiale liv. Som nevnt tidligere kan det sosiale livet til barna påvirke deres utvikling. Det kan være viktig for utviklingen av et godt selvbilde som er knyttet til mental helse og prestasjoner på skolen, samt i arbeidslivet senere i livet (Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019).

Nabolaget har også påvirket familienes sosiale integrasjon. For familiene som bodde i kommunale boliger har endringen i nabolaget vært spesielt store. De bodde tidligere i nabolag som var dominert av kommunale boliger, hvor de hovedsaklig bodde innvandrere og marginaliserte grupper. Dette minner om institusjonalisert boligsegregering (Haas, Castles, & Miller, 2020), der den tidligere boligstrategien til kommunene har vært med på å skape homogene nabolag som kan hindre innvandrere til å utvikle ikke-etniske sosiale nettverk. Etniske nettverk er i seg selv ikke et problem, og kan være en styrke når det kommer til å tilpasse seg livet i Norge i den første perioden. Det kan gi trygghet og hjelpe innvandrere og beholde viktige aspekter ved sin egen kultur, som ofte er viktig for selvfølelsen og for å stimulere til positivitet i integreringsprosessen. Tansnasjonalisme og integrering er ikke motsetninger, men prosesser som fungerer sammen og bidrar positivt (Erdal & Oeppen, 2013). Derimot kan mangel på et sosialt nettverk utenfor det etniske nettverket, være et problem for integrering (Laurensyeva & Venturini, 2017).

Familiene som bodde i de kommunale boligene, fortalte at de hadde liten kontakt med sine etnisk norske naboer. De som ikke var innvandrere, var i hovedsak rusmisbrukere og fikk familiene til å føle seg utrygge. For innvandrere som er nye i Norge kan man tenke seg at det er få andre områder hvor man kan bygge relasjoner med etniske nordmenn. De må gjennomføre introduksjonsprogram hvor de er adskilt fra etniske nordmenn, mange bor i nabolag hvor de er adskilte og de deltar kanskje ikke på de sosiale arenaene til etniske nordmenn på grunn av mangel på kunnskap, kulturelle forskjeller eller at de ikke har adgang. Da blir kontaktflatene med etniske nordmenn få. Da er det ikke rart at det kan være utfordrende for innvandrere å bygge et nettverk utenfor innvandrergrupper.

I intervjuene viste det seg at flere av familiene etter boligkjøpet havnet i nabolag, hvor naboene har blitt en viktig del av deres sosiale nettverk. De fortalte om naboer som hjelper til når de har behov for det og fungerer som ressurspersoner for enkelte av familiene. For en av familiene hvor begge foreldrene var i jobb før de kjøpte seg bolig, viste det seg at naboene ikke har blitt en så viktig del av det sosiale nettverket. Det kan tenkes at de allerede hadde et godt sosialt nettverk gjennom jobb. Derfor kan det virke som naboer kan være spesielt viktige ressurspersoner for innvandrere den første tiden når de kommer til Norge når de står utenfor arbeidslivet. Ifølge forskning kan et sosialt nettverk også være viktig for innvandrere når det handler om å få hjelp til å komme seg inn på arbeidsmarkedet (Cheung & Phillimore, 2013).

Segmentert assimileringsteori er også relevant i forhold til den sosiale integreringen. Familiene som bodde i kommunale boliger, opplevde å bli bosatt i områder bestående av marginaliserte grupper. Ifølge segmentert assimileringsteori er dette med på å øke risikoen for at disse familiene opplevde en nedadgående assimilering, som kunne svekket deres tilhørighet til majoritetssamfunnet (Portes, Fernández-Kelly, & Haller, 2005). Dette kunne spesielt gått negativt utover barna i familiene. Det er ikke vanskelig å tenke seg til at omgivelser med sosiale problemer kan ha negativ påvirkning på oppveksten til barn. Forskning viser at barn i stor grad påvirkes av omgivelsene rundt. Bar som bor i dårlig nabolag påvirkes ofte av andre barn i samme område. Derfor er det ofte en

sammenheng, spesielt for unge gutter, å bli negativt påvirket av å bo i kriminelle nabolag med mye rusmisbruk. Det kan også være med på å påvirke skoleresultater negativt (Umbiis, von Simson, & Mohn, 2019).

Belastede nabolag kan derfor være en risikofaktor for at innvandrere skal havne i en nedadgående assimileringssprosess. Intervjuene med familiene avdekket ikke at familiene var på vei til å assimileres inn i en marginalisert posisjon, men det kan likevel tenkes at det å bo i et dårlig nabolag gir en mye høyere risiko for en negativ assimilering, som en konsekvens av en mislykket integreringsprosess. Intervjuene viste at de bor i mye bedre omgivelser i dag, noe som kan ha påvirket familiene til å oppnå en oppadstigende assimileringssprosess som de virker å være i.

7.3 Annerkjennelse gir psykologisk-kulturell integrering

Den psykologisk-kulturelle dimensjonen er muligens ikke den dimensjonen som virker mest naturlig å snakke om i forhold til boligkjøp, men denne undersøkelsen viser helt klart at boligkjøp også spiller en sentral rolle i forhold til psykologisk-kulturell integrering. Å kjøpe bolig har vært positivt for familiene, og det har vært med på å styrke deres opplevelse av frihet, selvfølelse og tilhørighet, som alle er viktige parametere på psykologisk-kulturell integrering. På overflaten har ikke bolig nødvendigvis så stor påvirkning. En bolig er bare en ting, som i seg selv ikke løser utfordringer med kulturelle forskjeller og avstander mellom grupper i samfunnet. Boligen får ikke automatisk de ulike gruppene i samfunnet til å få større respekt for hverandre, og det gir ikke direkte aksept for forskjeller eller gjør ulike grupper likere. Bolig kan derimot ha en symbolsk verdi. Den kan påvirke både individets syn på seg selv og hvordan de blir sett på av andre, som er kjernen i psyko-kulturelle integrering.

Hvor godt integrert minoriteter er i den sosio-kulturelle dimensjonen påvirker i stor grad hvordan et samfunn fungerer som et politisk felleskap. Som nevnt tidligere er likhet og tillit i samfunnet en nøkkel til dette, og en forutsetning for at velferdsmodellen vi har i Norge skal kunne eksistere (Gärtner & Prado, 2016). Dette krever at vi har et nasjonalt fellesskap, men for at man skal danne et felleskap krever det en felles enighet om hvordan samfunnet skal fungere. Da må det være en viss enighet og likhet mellom gruppene i samfunnet. I denne sammenhengen blir assimilering problematisk. Mennesker gir ikke lett slipp på sin identitet, og forsøk på tvinge frem dette vil ha negative konsekvenser (Friberg, 2016). Det er vanskelig å tvinge noen inn i et felleskap og påtvinge de andre kulturelle verdier enn de har. Frankrike er til en viss grad en illustrasjon på dette. Av alle innvandringslandene i Europa er trolig Frankrike det landet som tydeligst ikke har ønsket å følge en multikulturell politikk. Myndighetene har ikke oppmuntret til etnisk og kulturelt særpreg. De har i stedet ønsket at innvandrerne skulle assimileres i det etablerte samfunnet. Presset mot å bli fransk raskest mulig har vært betydelig. Den franske staten har som et resultat av dette vært svært tilbakeholdne med å bruke velferdsstatlige tiltak for å utjevne forskjeller mellom kulturelle minoriteter og majoriteten. Dette har ført til uroligheter og et splittet samfunn (Brochmann, 2007).

For at integrering skal fungere må det være en gjensidig prosess (Rogstad, 2000). Det kan ikke tvinges frem, men det må legges til rette slik at det blir en dynamisk prosess mellom ulike grupper. Det handler om at innvandrere som kommer til Norge kan føle seg knyttet til et felleskap med andre nordmenn og kjenne på følelsen av å være medborgere. Det innebærer både å kunne handle fritt, men også være en akseptert del av det større felleskapet. Dette er selve kjernen til integreringsspørsmålet, og kan fremstå som et paradoks. Integreringsparadokset bringer på banen en rekke spørsmål

om hvordan medborgerskap i et multikulturelt samfunn kan oppstå. Hvordan kan man skape samfunnsmessig lojalitet og en følelse av solidaritet ut ifra forskjeller, hvordan kan man vise respekt for variasjon uten å samtidig svekke båndene som holder samfunnet sammen og hvordan kan majoritetens vilje til å videreføre en velferdsstat basert på en solidarisk fordeling av goder opprettholdes?

I denne undersøkelsen viser det seg at kjøp av bolig for innvandrerfamilier trosser integreringsparadokset. Familiene fortalte at de både opplevde økt frihet, men også å bli en del av felleskapet. I motsetning til tidligere, hvor de følte seg maktesløse på boligmarkedet og fastlåst i en dårlig situasjon, samtidig som de følte seg på utsiden av felleskapet. I dag opplever de å ha styring over sitt eget liv, samtidig som de føler seg i mye større grad en del av det norske felleskapet.

Frihet er et sentralt begrep når det kommer til integrering, og ikke minst i forhold til medborgerskap. En stat er avhengig av å gi individer frihet, samtidig som de er avhengig av en viss likhet. Disse to verdiene kan ofte stå i konflikt, spesielt i et multikulturelt samfunn, hvor det kan oppstå utfordringer med at forskjellene mellom individene blir for store. Familiene i denne undersøkelsen opplevde tidligere at boligen var en begrensning på deres frihet. I utgangspunktet kan man si at disse familiene hadde samme mulighet som andre på boligmarkedet. Det var ingen formelle hindringer for at de ikke skulle kunne bo like godt som resten av befolkningen. Innvandrere har i utgangspunktet like rettigheter som resten, men ved nærmere ettertanke finnes det utallige hindringer for innvandrere til å oppnå det samme resultatet ut ifra de såkalt like mulighetene. Verdien av ressursene innvandrere tar med til sitt nye land vil alltid defineres av majoriteten (Haas, Castles, & Miller, 2020). Innvandreres ressurser, som hadde verdi i deres opprinnelsesland, kan ofte ikke overføres til vertslandet de kommer til og de vil derfor ofte havne bakerst i køen på de fleste områdene, som for eksempel på boligmarkedet. Derfor vil ikke formell likhet nødvendigvis føre til likhet i praksis.

Ser vi dette i et medborgerskap perspektiv kan man begynne å forstå hvorfor formell likhet blir problematisk. Medborgerskap er knyttet til individene i samfunnets rettigheter og plikter. Selv om innvandre og resten av befolkningen har formelt de samme rettighetene og pliktene, vil rettighetene innvandrere har ofte ikke føre til de samme mulighetene i praksis. Likevel vil pliktene og forventingene samfunnet har til at disse blir oppfylt være de samme. For mange er ikke dette nødvendigvis åpenbart og lett å få øye på. Man vil naturlig måle innvandreres muligheter ut ifra sitt ståsted, uten at man ser de undertrykkende kreftene som hindrer det i å bli likhet i praksis. Derfor kan det oppstå et inntrykk av at innvandrere som gruppe mottar de samme rettighetene, uten at de i like stor grad oppfyller sine plikter. Fra innvandreres ståsted er det ikke rart hvis dette oppfattes som urettferdig. De blir stilt overfor de samme forventingene uten at de samme mulighetene nødvendigvis er der. Når dette er tilfellet, blir formell likebehandling istedenfor neglisjering og diskriminering. Da er det ikke rart hvis innvandrere føler seg på utsiden, og at familiene i denne undersøkelsen opplevde at deres frihet som individer var innskrenket. Det er ikke vanskelig å tenke seg at opplevelsen av medborgerskap da blir svekket for denne gruppen, når forutsetningen for medborgerskap ikke er til stede.

Forsøker man derimot å se det fra majoritetens perspektiv, er det nødvendigvis ikke så rart at det oppleves som at innvandrere har like muligheter og rettigheter som resten. Man vil aldri helt kunne se noe fra andres ståsted. Man kan ikke vite hvordan det er å gå i andres sko når man aldri har gått i de selv. For å virkelig være klar over hvilke utfordringer og hindringer innvandrere møter må man være i samme situasjon selv, eller

i det minste være såpass tett på at man har personlig kjennskap til det. Likevel må man anerkjenne innvandreres utfordringer i større grad, men hvordan kan man oppnå dette? Hvordan kan man få majoriteten til å anerkjenne minoriteter de ikke har forutsetninger til å forstå utfordringene til, samt få støtte til en velferdsstat, som er basert på en solidarisk fordeling av goder, som de allerede opplever som rettferdig fordelt?

Anerkjennelse og selvfølelse er to nøkkelbegrep for å svare på dette. Det er vanskelig å påtvinge en holdningsendring, hvor man får majoriteten til å anerkjenne minoriteter, men denne undersøkelsen støtter Fraser (2002) sin teori om at opplevd anerkjennelse kommer som et produkt av en mer rettferdig omfordeling. I intervjuene fortalte familiene hvor viktig boligen de kjøpte var for deres selvfølelse. Det å bo mer likt som andre norske familier betydde mye for deres syn på seg selv og det fikk de til å føle seg verdsatt. Man kan tenke seg at begrensningene innvandrere har når det kommer til deltakelse i samfunnet ikke bare fungerer som en begrensning i forhold til sitt eget selvbilde, men det påvirker også hvordan majoriteten ser på innvandrere som gruppe. Boligmarkedet som konstruksjon er med på å svekke anerkjennelsen av innvandrere. I utgangspunktet virker det som de har de samme mulighetene som resten av befolkningen, men på grunn av faktorer som ikke er like synlige, framstår det som et problem som er knyttet til gruppen. Dette er med på å reprodusere avmaktsposisjonen til gruppen og synet andre har på innvandrere, samt det synet de har på seg selv. For at denne gruppen skal oppleve anerkjennelse handler det derfor først og fremst om å bekjempe de institusjonaliserte mønstrene og overvinne selve underordningen (Fraser, 2002). Noe startlånsordningen har gjort for familiene i denne undersøkelsen. Det har gitt de anerkjennelse og ført til et styrket selvbilde.

Anerkjennelsen har igjen vært med på å øke familienes følelse av tilhørighet til samfunnet og i større grad en opplevelse av medborgerskap. Felleskap er til en viss grad avhengig av likhet (Brochmann, 2007). Familiene bor nå likt nordmenn flest, og lever i større grad et mer likt liv som majoriteten av nordmenn. Boligkjøpet har dermed vært viktig for å utjevne forskjeller. Det har ført til at disse familiene bor i områder hvor andre norske barnefamilier velger å bo og de har i større grad blitt en del av lokalsamfunnet. Forskning viser at holdninger overfor innvandrere blir bedre når *innvandrere i større grad blir en del av lokalsamfunnet* (Hellevik & Hellevik, 2017).

Dersom innvandrere blir mer inkludert kan det bidra til å bryte fordommer, og det kan tenkes at forskjellene, sett bort ifra de strukturelle forskjellene, faktisk er så avgjørende når det kommer til integrering. Er virkelig innvandrere og norskfødte grunnleggende forskjellige? Forskning på integrering har blitt kritisert for å være for opptatt av forskjeller og ikke på likheter (Erdal & Oeppen, 2013). Det er ikke nødvendigvis forskjellene i seg selv om er viktige, men betydningen som legges på disse forskjellene. Forskjeller i seg selv er ikke et problem, forskjeller kan bli akseptert og normalisert. Derfor handler ikke integrering alltid om å redusere forskjeller, men om å utvide tolkningen av hva som er innenfor. Innvandrere møter ideer om likhet og forskjeller overalt (Nagel, 2009). En økt anerkjennelse av innvandrere som gruppe gjennom bolig kan være med å påvirke at flere kulturelle forskjeller blir sett på som ubetydelige, og over tid kan de også tas opp av majoritetskulturen. Det vil føre til at mange forestilte forskjeller forsvinner og at mange faktiske forskjeller mister sin betydning eller blir til likhet. For innvandrere vil det da være mer naturlig å føle tilhørighet og medborgerskap, samt at skillene mellom gruppene vil kunne bli mindre.

7.3.1 Fordeler med startlån

Hvis man ser på det konkrete utjevningstiltaket som har blitt utført med disse familiene, som var å gi de startlån, har det helt klart sine styrker. Først og fremst er det ikke rettet spesifikt mot innvandrere som gruppe. Det er et tilbud som er mulig å få for andre som også er vanskeligstilte på boligmarkedet. Det kan tenkes at det i mindre grad oppleves som et urettferdig tiltak, ettersom det ikke kun er til en begrenset gruppe. Det kan gi ordningen sterkere støtte blant resten av befolkningen, og dermed ikke støtte opp under holdninger om at innvandrere er forskjellige fra resten.

En annen styrke er at de som benytter seg av dette tilbudet ikke får noe gratis. De får et lån som de fleste er avhengig av for å kjøpe seg bolig, kun med litt andre forutsetninger. Det er ikke bare noe man får uten å måtte gjøre noe selv, men en mulighet til å ta ansvar for sitt eget liv. Dette kan være positivt både for hvordan samfunnet ser på startlån som et utjevningstiltak og oppslutningen til dette, men også hvordan det oppleves å motta hjelpen. Det kan bidra til at man i mindre grad opplever seg selv som en velferdsklient, og som gir muligheten til å ta og føle ansvar for eget liv. Dette er viktig for selvbildet, og det bidrar til å gi en bedre mulighet til å lykkes, som mange andre automatisk får på grunn av at de har bedre forutsetninger. Derfor er startlån et utjevningstiltak som gir flere muligheten til et verdig liv på en verdig måte, og det krever minst like hardt arbeid for de som mottar startlånet, som alle andre som kjøper seg bolig.

7.4 Helse som barrierer for integrering

Denne undersøkelsen viser at boligen i stor grad er med på å påvirke hvor godt familiene, som har helseproblemer, klarer å håndtere disse utfordringene. De aktuelle familiene fortalte at de før boligkjøpet hadde mye større problem med å håndtere helseproblematikken. Dette skyldtes både leilighetens kvalitet og størrelse. Det er ikke vanskelig å tenke seg at helseutfordringer er en begrensning når det kommer til integrering. Dersom man har en bolig som ikke er tilstrekkelig tilpasset disse utfordringene, gjør det livet til enkeltpersoner og familier mye vanskeligere. Det kan gi økt stress i hverdagen, samt ha negativ innvirkning på den sykes helsetilstand. Da blir det vanskeligere for den syke å delta i samfunnet, men også ekstra utfordrende for resten av familien.

Sykdom kan påvirke både den sykes funksjonsevne og kapasitet, som igjen legger mer ansvar på andre i familien og kan begrense deres mulighet og overskudd til å dekke andre behov. Innvandrere er i enda større grad enn resten av befolkningen er preget av dårlig fysisk helse (Nygaard, Bask, & Tronstad, 2018). Ut ifra funnene i denne undersøkelsen kan det tenkes at bolig er med på å påvirke helsen til innvandrere negativt. Selv om det i denne undersøkelsen ikke viser at det direkte gir helseproblemer, er det ikke utenkelig at det kan gjøre det under dårlig nok boforhold. Undersøkelsen viser derimot en tydelig kobling mellom den sykes fungeringsevne og boligen, som kan bli en barriere for den syke og resten av familiens integreringsprosess. Gjennom at det kan påvirke andre områder som utdanning, jobb, språkferdigheter, barnas oppvekst og sosioøkonomisk status.

Undersøkelsen viser dessuten at stressnivået i familiene var mye høyere da de bodde i leiebolig. På grunn av mer støy, begrenset frihet, bekymring rundt bosituasjonen, samt ved å begrense den sosiale omgangen. Boligen påvirket overskuddet både til de voksne og barna i hverdagen. Hjemmet var ikke i like stor grad en plass hvor de kunne hente

seg inn og slappe av. I en utfordrende hverdag hvor jobb og skole tar mye krefter, er det viktig at man kan senke skuldrene og slappe av hjemme. Særlig gjelder dette familiene i denne undersøkelsen, som hadde en ekstra krevende hverdag med språkutfordringer og tilpasning til en ny kultur. Leieboligene ble istedenfor enda en stressfaktor for familiene.

Stress gir en større risiko for psykisk uhelse. Psykisk helse kan i likhet med fysisk helse knyttes opp mot de andre integrasjonsdimensjonene (Levecque & Van Rossem , 2015; Brydsten, Rostila, & Dunlavy, 2019; Berg, 2020), og vil dermed være en barriere for integrering. For familiene har bolig gått fra å være en stressfaktor og en barriere for integrering, til å bli en beskyttelsesfaktor og med på å fremme integreringen ved å gå fra å leie til å eie bolig.

8 Avslutning

Innvandrere og spesielt innvandrerfamilier er spesielt dårlig stilt på boligmarkedet. I Norge er det ofte synonymt med å ikke ha muligheten til å kjøpe bolig og istedenfor bli henvist til leiemarkedet. Leiemarkedet i Norge er generelt dårlig tilpasset langtidsleie og spesielt dårlig tilpasset familier med mange barn. Kommunen denne undersøkelsen ble gjennomført i har aktivt brukt startlån for å hjelpe innvandrerfamiliene ut av utilfredsstillende leieboliger og hjulpet de med å kjøpe seg bolig. Startlån som utjevningstiltak kan ha flere fordeler. Det er ikke spesifikt for innvandrere, men også for andre som er vanskeligstilte på boligmarkedet, noe som kan bidra til at det oppleves som et mer rettferdig tiltak. I tillegg krever startlån at mottakeren tar ansvar for sitt eget liv og ikke bare mottar hjelp gratis, noe som kan bidra til å styrke selvbildet og muligheten til å lykkes. Derfor er startlån et utjevningstiltak som gir flere muligheten til et verdig liv på en verdig måte.

Boligkjøpene har styrket familiens strukturelle integrasjon først og fremst gjennom å gi dem en bolig som tilfredsstilte deres behov, uten at det økte bostiftene. Det har gitt familiene økt økonomisk stabilitet og fleksibilitet, samt har vært en økonomisk investering for familiene som har bidratt til å utjevne økonomiske forskjeller. Denne effekten kan tenkes at blir enda større på tvers av generasjoner.

Tidligere bodde de i boliger som både var for små, men også av for dårlig kvalitet. Dette endret seg etter de kjøpte bolig. Alle familiene bor i boliger de opplever som tilfredsstillende. De har klart å dekke behovet for plass og de bor i boliger av god kvalitet. I dag er familienes boliger antageligvis likere standarden som majoriteten av barnefamilier i Norge har, når det kommer til størrelse og kvalitet. Etersom barna og foreldrene i dag har egne rom, har de derfor i større grad mulighet til å få ro enn de hadde tidligere. Dette har bidratt til å gi familiene mindre stress i hverdagen og dermed gitt de bedre forutsetninger for å lykkes på skol og i jobb. Det virker også som boligene har vært med på å styrke motivasjonen for å jobbe. Det tyder på at å kjøpe bolig har ført familiene inn i en oppgående strukturell assimilering, hvor de har beveget seg nærmere middelklassen og ut av en marginalisert posisjon.

Bolig har også påvirket familienes sosiale liv. Tidligere førte den dårlige plassen til at det var vanskelig for familiene å ha besøk. Det var utfordrende for flere av familiene, som kom fra kulturer der det å være gjestfrie var en viktig verdi. Barna sitt sosiale liv ble spesielt begrenset fordi det var problematisk å ha besøk av venner. Denne situasjonen er helt annerledes i dag. Nå har de god nok plass til å ha venner på besøk og familiene fortalte om barn som hadde et bedre sosialt liv nå enn før. Boligkjøpene resulterte i at familiene flyttet til nabolag som var betraktelig mer barnevennlige. Før bodde flere av familiene i nabolag hvor det var opphopning av sosiale problemer. Dette var en også en stor kilde til stress for familiene, og de voksne i familien var bekymret for at barna hadde et for dårlig oppvekstmiljø. Det hadde flere likhetstrekk med boligsegregering, hvor marginaliserte grupper blir bosatt i samme området og det blir en opphopning av sosiale problemer i visse områder.

Familienes mulighet til å utvikle et sosiale nettverk utenfor innvandrer miljøet og delta i lokalmiljøet ble begrenset av nabolaget de bodde i. Dette forandret seg også etter

boligkjøpet. Nå bor familiene i nabolag de er tilfredse med og flere av familiene har utvidet nettverket sitt utenfor innvandermiljøet på grunn av god kontakt med naboer. Familiene er derfor i dag bedre sosialt integrert i lokalmiljøet.

Boligkjøpene har også styrket familienes kulturelle integrasjon. Familiene opplevde både økt frihet, selvfølelse og tilhørighet som et resultat av den endrede bosituasjonen. Tidligere opplevde familiene boligsituasjonen som fastlåst og problematisk, uten at det stod i deres makt å endre den. Det resulterte at de følte seg mindre verdt, og at de ikke var en del av fellesskapet. Boligkjøpene endret dette for familiene. Mens de tidligere opplevde svekket medborgerskap, bidro den nye bosituasjonen til å styrke følelsen av medborgerskap. Det var ikke bare at familiene fikk en mer tilfredsstillende bolig, som var viktig for familiene, men at de også følte seg mer som andre norske familier.

Denne undersøkelsen beskrives godt av Nancy frasers teori om anerkjennelse. Rettferdig omfordeling av goder har bidratt til at disse familiene føler seg anerkjente. Det at familiene i større grad har blitt en del av lokalsamfunnet kan også bidra til at de forestilte forskjellene mellom innvandrere og ikke-innvandrere blir mindre og at fordommer mot innvandrere svekkes.

Boligen har også spilt en viktig rolle for hvordan familier med helseproblemer har klart å håndtere disse utfordringene. En dårlig tilpasset bolig kan øke stressnivået i hverdagen, noe som kan ha negativ innvirkning på den sykes helsetilstand. Det kan også være en barriere for den syke og resten av familien i å delta i samfunnet. Det kan også tenkes at en bolig av dårlig nok kvalitet kan bidra til å gi dårlig helse. På den annen side kan en god bolig bidra til å lindre stress og forbedre den sykes funksjonsevne og være bedre tilpasset den enkeltes helsetilstand. Dette kan igjen bidra til økt mulighet for den syke og resten av familien til å delta i samfunnet og integrere seg.

8.1 Implikasjoner for forskning

Denne undersøkelsen har belyst flere interessante momenter på hva det å gå fra å leie bolig til å eie bolig kan bety for innvandrerfamilier, men på grunn av tidsbegrensningene til undersøkelsen er datagrunnlaget begrensende. Derfor er det behov for mer omfattende undersøkelser på temaet, som for eksempel studier med flere informanter. Det vil styrke datagrunnlaget og gi et bedre grunnlag for å generalisere på bakgrunn av dataen.

Det kan også være nyttig å følge enkelte familier over en lengre periode. Det vil være interessant å følge innvandrere fra de får opphold i Norge, den første tiden i leiebolig og underveis i prosessen med boligkjøp, samt den første tiden etter i ny bolig. Da vil man bedre få kartlagt hele prosessen, noe som vil gi bedre innsikt. Følger man familiene lenge nok vil det dessuten gi enda bedre grunnlag for å si noe om bolig som integreringstiltak, ved å se nærmere på hvordan barna i familiene sitt liv utvikler seg. Videre vil det også gi et bedre grunnlag for å se hvilken påvirkning det har for innvandrerfamilier å eie egen bolig, dersom man sammenligner familiene i undersøkelse med en kontrollgruppe. Dette vil kunne gi et tydeligere bilde av konsekvensene av å kjøpe bolig, kontra å bo i leiebolig.

Det å utføre en sammenligningsstudie mellom ulike case kan også være nyttig. Ulike kommuner bruker forskjellige bosettingsstrategier og på grunn av prisforskjeller vil også startlånordningen ha ulik virkning. Denne undersøkelsen ble gjennomført i en mellomstor kommune i Trøndelag, hvor de ga familiene gode muligheter til å kjøpe bolig. I de største byene i Norge kunne dette potensielt ha fungert mye dårligere på grunn av høyere

priser. Det kan derfor være interessant å undersøke om det finnes andre tiltak som kan bidra til å styrke integrasjonen på liknende måter, og om det finnes muligheter for å kombinere ulike integrasjonstiltak for å oppnå enda bedre resultater.

8.2 Konklusjon

Denne studien viste at det å eie bolig har hatt en positiv innvirkning på innvandrerfamilier og at det har hatt en positiv effekt på deres integreringsprosess. Boligkjøpene har påvirket både de strukturelle, sosiale og kulturelle integrasjonene, og det å eie egen bolig har gitt familier med helseutfordringer muligheten til å bo i bedre tilpassede boliger, som i utgangspunktet kan være en barriere for integrering. Boligkjøpene ga familiene mulighet til å få en bolig med større plass, bedre bostandard, samt at den lå i mer tilpassede omgivelser. Det å eie egen bolig ga dessuten familiene bedre økonomiske forutsetninger og stabilitet, samt økt autonomi.

Ut ifra overnevnte faktorer ga dette også familiene bedre forutsetninger for å lykkes på skole og i jobb, samt mindre stress i hverdagen og økt trivsel. Videre ga dette også bedre forutsetninger for å danne et sosialt nettverk på tvers av grupper og har bidratt til mindre homogene nabolag. Dette kan igjen påvirke innvandreres opplevelse av medborgerskap og øke deres opplevelse av anerkjennelse.

Basert på dette tyder det på at det å stimulere til boligkjøp er et godt integreringstiltak, og at tiltak rettet mot bolig har et stort potensial. Bolig kan være et godt integreringstiltak innenfor den strukturelle dimensjonen. Startlån er et godt alternativ, da det gir mulighet for økonomisk selvstendighet og gir en følelse av ansvar og eierskap. Det kan også være mindre stigmatiserende enn sosialhjelp, da det er et lån som må betales tilbake.

Referanser

- Arendt, H. (1971). *The Life of the Mind*. Harcourt.
- Astrup, K. C., Brattbakk, I., Johannessen, K., Nordvik, V., & Sørvoll, J. (2021, Juni 15). Eierlinja og sosialdemokratiske likhetsidealer. *Tidsskrift for boligforskning*, ss. 4-6.
- Astrup, K. C., & Monkerud, L. C. (2022, Juni 23). Kan vanskeligstilte på boligmarkedet eie egen bolig? En analyse av mulighetsrommet i startlånsordningen. *Tidsskrift for boligforskning*, ss. 19-37.
- Astrup, K. C., Monkerud, L., Ruud, M. E., Barlindhaug, R., & Aarland, K. (2014). *Hva er god startlånspraksis? Kommunenes praksis før forskriftsendringen*. Oslo: Norsk Institutt for by- og regionsforskning.
- Barstad, A. (2021, Mars 17). Er innvandrere utsatt for ensomhet og sosial eksklusjon? *SSB analyse, 2021*.
- Barstad, A., & Molstad, C. S. (2020). *Integrering av innvandrere i Norge*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Berg, B. (2021). *Hva er Integrering?* Trondheim: Ntnu samfunnsforskning.
- Berg, H. (2020). *Hvorfor faller flyktninger ut av arbeidslivet?* Oslo: PROBA samfunnsanalyse.
- Berger, L. P., & Luckman, T. (1996). *Den samfunnskapede virkelighet*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Blau, D. M., Haskell, N. L., & Haurin, D. R. (2015). *The Impact of House Characteristics and Homeownership on Child Development and Young Adult Outcomes*.
- Boligutvalget. (2011). *NOU 2011:15 Rom for Alle*. Kommunal- og regionaldepartementet .
- Bourdieu, P. (1996). Det Kabylske huset - eller verden snudd på hodet. I *Symbolsk makt* (ss. 7-26). Oslo: Pax forlag.
- Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner: Meditations Pascaliennes*. Oslo: Pax forlag.
- Brochmann, G. (2007). Til Dovre faller - Å bli norsk - å være norsk - troskapsløfte og statsborgerskap i den foranderlige nasjonen. I G. Alsmark, T. Kallehave, & B. Moldenhawe, *Migration och tillhörighet : Inklusions- och exklusionsprosesser i Skandinavien* (ss. 99-126). Göteborg & Stockholm: Makadam förlag.
- Brydsten, A., Rostila, M., & Dunlavy, A. (2019, April 3). Social integration and mental health - a decomposition approach to mental health inequalities between the foreign-born and native-born in Sweden. *Int J Equity Health*.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory 2 edition*. London: Sage .
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2013). *Social networks, social capital and refugee integration*. Birmingham: IRiS.

- Damm, A. P. (2014, Januar). Neighborhood quality and labor market outcomes: Evidence from quasi-random neighborhood assignment of immigrants. *Journal of Urban Economics*, ss. 139-166.
- Dølvik, J. E., Fløtten, T., Hippe, J. M., & Bård, J. (2015). *The Nordic model towards 2030. A new chapter?* Oslo: Fafo.
- Enes, A. W., Heglum, M. A., Berg, H., & Gleinsvik, A. (2019). *Hvordan måle integrering?* Oslo: PROBA samfunnsanalyse.
- Erdal, M. B., & Oeppen, C. (2013, Februar 22). Migrant Balancing Acts: Understanding the Interactions Between Integration and Transnationalism. *Migrant Journal of Ethnic and Migration Studies Volume 39, 2013 - Issue 6: Interactions between Integration and Transnationalism*, ss. 867-884.
- FO. (2015). Yrkesetisk grunnlagsdokument . Oslo: Fellesorganisasjonen (FO).
- Fraser, N. (2002, Desember 18). Annerkjennelse og økonomisk ulikhet. *Agora*, ss. 249-262.
- Friberg, J. H. (2016). *Assimilering på norsk: Sosial mobilitet og kulturelt tilpasning blant ungdom med innvandrerbakgrunn*. Oslo: Fafo.
- Friberg, J. H. (2020, Januar 27). Who wants to be Norwegian – who gets to be Norwegian? Identificational assimilation and non-recognition among immigrant origin youth in Norway. *Ethnic and Racial Studies*, ss. 21-43.
- Gitmark, H. (2021, Juni 15). Omvendt Robin Hood-politikk i boligmarkedet øker forskjellene mellom folk. *Tidsskrift for boligforskning vol. 4* , ss. 63-74.
- Grødem, A. S. (2011). *Innvandrerbarn og bolig: Hva betyr boligen og bomiljøet for inkludering?* Oslo: Fafo.
- Grødem, A. S., & Djuve, A. B. (2014). *Innvandring og arbeidsmarkedsintegrering i Norden*. Oslo: Fafo.
- Grødem, A. S., & Hansen, L. S. (2015). Integrating in a homeownerland: The Norwegian housing regime and why it matters. *Nordic journal of migration Research*, ss. 117-125.
- Guo, Y., Chan, S. K., Chan, C. H., Qingsong, C., Lee, R. S., & Yip, F. P. (2021). Combined effects of individual and neighbourhood socioeconomic status on older adults' mortality: a retrospective follow-up study in Hong Kong.
- Gärtner, S., & Prado, S. (2016, januar 25). Unlocking the Social Trap: Inequality, Trust and the Scandinavian Welfare State. *Social Science History volume 40*, ss. 33-62.
- Helgesen, M. K. (2015, Juli 17). Bolig som påvirkningsfaktor for helse – implikasjoner for kommunal politikk og planlegging. *Plan vol. 47*, ss. 15-19.
- Helgesen, M. K., Holm, A., Monkerud, L., & Schmidt, L. (2014). *Bolig og folkehelse – hva er sammenhengen?* Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning .
- Helgesen, M. K., Holm, A., Monkerud, L., & Schmidt, L. (2014). *Bolig og folkehelse – hva er sammenhengen?* Oslo: NIBR.

- Hellevik, O., & Hellevik, T. (2017, August 31). Utviklingen i synet på innvandrere og innvandring i Norge. *Tidsskrift for samfunnsforskning*, ss. 250-283.
- Helse- og omsorgsdepartementet. (2021, juni 01). Helseforskningsloven. *Lov om medisinsk og helsefaglig forskning*. Norge: Helse- og omsorgsdepartementet.
- Henriksen, I. M. (2017, Mai 29). Spontane dybdeintervjuer: Strategisk interaksjon som sosiologisk forskningsmetode. *Norsk sosiologisk tidsskrift*, ss. 216-232.
- Holt, E., & Syvertsen, T. (2021, Juni 15). Vanskeligstilte barnefamiliers vei til egen eid bolig. *Tidsskrift for boligforskning volum 4*, ss. 75-86.
- Honneth, A. (1996). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: The MIT Press.
- Honneth, A. (2001). Recognition or Redistribution? Changing Perspectives on the Moral Order of Society. *Theory, Culture & Society*, ss. 43-55.
- Høilund, P., & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde*. Hans Reizels Forlag.
- Haas, H. d., Castles, S., & Miller, M. J. (2020). *The age of migration: International population movements in the modern world*. Glasgow: Red globe press.
- Integerings- og mangfoldsdirektoratet . (2021). *Indikatorer for integrering 2021*. Oslo: Integerings- og mangfoldsdirektoratet .
- Jenssen, D., Kjørstad, M., Seim, S., & Tufte, P. A. (2020). Introduksjon. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. A. Tufte, *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (ss. 11-23). Oslo: Gyldendal.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2017). Prop. 1 S (2016–2017). Justis- og beredskapsdepartementet.
- Karadaki, H. (2020, Januar 22). *Integrering krever tilpasning fra begge sider*. Hentet fra Fredrikstad Blad: <https://www.f-b.no/integrering-krever-tilpasning-fra-begge-sider/o/5-59-1745099>
- Kommunal- og moderniseringsdepartementet. (2020). *Bolig for velferd: Nasjonal strategi for boligsosialt arbeid (2014–2020)*. Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Kvale, S., & Brinkman, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju 3. utgave*. Oslo: Gyldendal.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervjuet 3. utgave*. Oslo: Gyldendal.
- Laurensyeva, N., & Venturini, A. (2017). The Social Integration of Immigrants and the Role of Policy – A Literature Review. *Integration of Immigrants in European Labour Markets*, ss. 285-292.
- Levecque, K., & Van Rossem, R. (2015). Depression in Europe: does migrant integration have mental health payoffs? A cross-national comparison of 20 European countries. *Ethnicity & Health*, ss. 49-65.

- Malmusi, D., Borrell, C., & Benach, J. (2010, November). Migration-related health inequalities: showing the complex interactions between gender, social class and place of origin. *Soc Sci Med*.
- Marthinsen, E. (2011, 2011). Social work practice. *Social Work & Social Sciences Review* , ss. 5-27.
- McKenzie, J.-R. L., Evans, G. W., & Braubach, M. (2013). *The interactive effects of housing and neighbourhood quality on psychological well-being*. *J Epidemiol Community Health*.
- Midtbøen, A. H. (2015, januar). Etnisk diskriminering i arbeidsmarkedet. *Tidsskrift for samfunnsforskning vol. 56*.
- Nagel, C. R. (2009, Juni). Rethinking Geographies of Assimilation. *The Professional Geographer*, ss. 400-4007.
- Normann, T. M. (2010, Desember). Svekket helse - mindre sosial kontakt : sosial deltakelse. *Samfunnsspeilet*.
- NSD. (2021, Desember 02). *Sårbare grupper*. Hentet fra Norsk senter for forskningsdata: <https://www.nsd.no/personverntjenester/oppslagsverk-for-personvern-i-forskning/sarbare-grupper/>
- Nygaard, M., Bask, M., & Tronstad, K. R. (2018). *Accumulation of welfare problems among immigrants in Norway*. Oslo: Norwegian institute for urban and regional research.
- Næss, Ø., Claussen, B., Thelle, D. S., & Smith, G. D. (2005). Four indicators of socioeconomic position: relative ranking across causes of death. *Scandinavian Journal of Public Health Vol. 33 No. 3*, ss. 215-221.
- Portes, A., Fernández-Kelly, P., & Haller, W. (2005). Segmented assimilation on the ground: The new second generation in early adulthood. *Ethnic and Racial Studies* , ss. 1000-1040.
- Rogstad, J. (2000). *Mellom faktiske og forestlte forskjeller: Synelige minoriteter på arbeidsmarkedet*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning .
- Schinkel, W. (2018, September 28). Against 'immigrant integration': for an end to neocolonial knowledge production. *Comparative Migration Studies*.
- Silverman, D. (2017). *Doing qualitative research 5 edition*. London: Sage.
- Sløk, J. (2019). *Eksistensialisme*. Oslo: Cappelen Damm.
- Solbakk, J. H. (2014, Oktober 10). *Sårbare grupper*. Hentet fra De nasjonale forskningsetiske komiteene: <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/sarbare-grupper/>
- Solvang, P. K. (2020). Sosialkonstruksjonisme. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. A. Tufte, *Vitenskapsteori* (ss. 250-271). Oslo: Gyldendal.
- Spencer, S., & Charsley, K. (2016, Oktober 06). Conceptualising integration: a framework for empirical research, taking marriage migration as a case study. *Comparative Migration Studies*.

- Statistisk sentralbyrå. (2017, September 13). *ssb.no*. Hentet fra *Én av ti bor trangt*: <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/en-av-ti-bor-trangt>
- Strand, T. (2019). Tingliggjøring som anerkjennelsesglemsel - en introduksjon. I A. Honneth, *Tingliggjøring og anerkjennelse. Et nytt blikk på et gammelt begrep* (ss. 7-30). Oslo: Cappelen damm akademiske.
- Tangen, R. (2010, August 23). «Beretninger om beskyttelse» – Etske dilemmaer i forskning med sårbare grupper – barn og ungdom. *Norsk pedagogisk tidsskrift volum 94*, ss. 318-329.
- Thomassen, M. (2020). Fenomenologiens mange ansikter. I D. Jenssen, M. Kjørstad, S. Seim, & P. A. Tufte, *Vitenskapsteori for sosial- og helsefag* (ss. 103-137). Oslo: Gyldendal.
- Thorsen, L. R. (2017). *Vanskeligstilte på boligmarkedet: Hvordan måle og hvem er utsatt på boligmarkedet?* Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Tjora, A. (2017). *Kvalitativ forskningsmetode i praksis 3. utgave*. Oslo: Gyldendal.
- Umbiij, J., von Simson, K., & Mohn, F. (2019). *Boligens betydning for annen velferd - En gjennomgang av nasjonal og internasjonal forskning*. Oslo: nstitutt for samfunnsforskning.
- Veiden, P. (2000). Innledning. I P. L. Berger , & L. Thomas, *Den samfunnsskapt virkelighet* (ss. 7-23). Bergen: Fagbokforlaget.
- Vrålstad, S. (2014, Desember 2014). *www.ssb.no*. Hentet fra Barnefamilier særlig utsatt på boligmarkedet: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barnefamilier-sarlig-utsatt-pa-boligmarkedet>
- Østby, L. (2001). *Beskrivelse av nyankomne flyktnings vei inn i det norske samfunnet*. Oslo: Avdeling for personstatistikk.
- Åmås, K. O. (2011, desember 3). *Syv punkter om det nye Norge*. Hentet fra Aftenposten: <https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/Vb76J/syv-punkter-om-det-nye-norge>
- Aarland, K. (2014, november 6). *Hvor skal de fattige bo?* Hentet fra Aftenposten : <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/wEJk1/hvor-skal-de-fattige-bo>

Vedlegg 1: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet «Gjør boligeierskap en forskjell»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å utforske hvilken betydning det har for innvandrerfamilier å eie egen bolig og hvordan det arbeides for at innvandrerfamilier skal få muligheten til å eie egen bolig. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Dette forskningsprosjektet er en masteroppgave hvor jeg skal undersøke hvilken betydning det har for innvandrerfamilier å eie egen bolig og hvordan det arbeides for at innvandrerfamilier skal få muligheten til å eie egen bolig. Jeg ønsker å intervju innvandrerfamilier som har kjøpt bolig og personer som jobber med bosetting av innvandrere. Svarene jeg får fra intervjuene skal brukes til å besvare problemstillingen i masteroppgaven min som er:

«Hvilken betydning har det for innvandrerfamilier å eie egen bolig og hvordan arbeides det for at innvandrerfamilier skal få muligheten til å eie egen bolig?»

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet er ansvarlig for denne masteroppgaven

Håkon Stensaas,
Masterstudent ved institutt for sosialt arbeid
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Prosjekt ansvarlig:
Anne Moe,
Førsteamanuensis ved institutt for sosialt arbeid
Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta i dette forskningsprosjektet fordi du og din familie nylig har kjøpt bolig med støtte fra husbanken eller fordi du jobber med bosetting av innvandrere.

Hva innebærer det for deg å delta?

Dersom du ønsker å delta i prosjektet, er det ønskelig at du blir med på et intervju som varer i 1-2 timer. Videre er det ønskelig at innvandrerfamilier deltar på et gruppeintervju, hvor familiemedlemmer over 15 år deltar. Det er ikke et problem hvis du eller noen andre i din familie ikke ønsker å delta. For at din familie skal delta trenger jeg at minst en person over 18 år fra din familie ønsker å delta på intervjuet. Intervjuet kommer til å handle om din families tidligere boliger etter bosetting i Norge, deres nåværende bolig, hvilken betydning det har hatt å eie egen bolig, samt hvilken hjelp dere har hatt og har behov for av de som jobber med bosetting av familien din.

Fra deg som jobber med bosetting av innvandrere ønsker jeg å gjennomføre et individuelt intervju. Intervjuet kommer til å handle om organisering av boligkjøpet til familien, dine refleksjoner av boligens påvirkning på familiene og dine praksiserfaringer oppfølgingen av familiene.

Både intervjuet med innvandrerfamiliene og med de som jobber med bosetting av innvandrere ønsker jeg å ta lydopptak av intervjuet. Dette gjør jeg for å gjengi informasjonen mest mulig korrekt. Dersom du ikke ønsker dette, kan intervjuet også gjennomføres uten lydopptak.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn.

Da vil alle dine personopplysninger bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke ønsker å delta eller på et senere tidspunkt velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

- Jeg vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet.
- Det er kun opplysninger om hvordan det oppleves å eie egen bolig og hvordan dette arbeides med dette som vil være en del av oppgaven og ingen beskrivende personopplysninger.
- Jeg behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.
- På Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet vil jeg, Håkon Stensaas, som skriver masteroppgaven og min veileder Anne Moe ha tilgang til opplysningene jeg mottar fra intervjuene.
- For å sikre at ingen uvedkommende får tilgang til personopplysninger, f. eks navn, kjønn, alder og kontaktopplysninger erstattes med en kode eller slettes. Kodene lagres på en egen liste adskilt fra resten av informasjonen.
- Vi lagrer all informasjon på en sikker datamaskin.
- Jeg sletter lydopptak fra intervjuet straks jeg har skrevet ned alt vi har snakket om.
- Jeg vil anonymisere alle opplysningene i masteroppgaven.
- Masteroppgaven vil bli publisert etter den er godkjent.
- Jeg følger loven om personvern

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene om deg slettes når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 01.07.22

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet:

Anne Moe (veileder)

Epostadresse: anne.moe@ntnu.no

Telefonnummer: 91309311

Håkon Stensaas (student)

Epostadresse: haaksten.stud@ntnu.no

Telefonnummer: 92899497

Thomas Helgesen (verneombud)

Epostadresse: thomas.helgesen@ntnu.no,

Telefonnummer: 93079038

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Anne Moe og Håkon Stensaas

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «boligsosialt arbeid med innvandrere» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju
- å delta i individuelt intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Samtykkeerklæring fra foresatte (for de under 18 år)

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «boligsosialt arbeid med innvandrere» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i gruppeintervju
- å delta i individuelt intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide til innvandrerfamiliene

Intervjuguide til innvandrerfamiliene

Problemstilling:

- *Hvilken betydning har det for innvandrerfamilier å eie egen bolig?*

A: Åpningsspørsmål om hjemlandet

- Hvordan er det vanlig å bo i hjemlandet deres?
- Hvordan skaffer man seg bolig i hjemlandet?
- Kan der fortelle om flytting i hjemlandet deres?
- Hva er deres ønsker i forhold til bolig?

B: Tidligere bolig etter bosetting

- Hvordan har deres tidligere boliger i Norge vært?
- Hvordan opplevde dere å leie bolig?
- Hva var fordelene med å leie?
- Hva var ulempene med å leie?
- Hvordan var økonomien deres når dere leide?
- Hvordan var forholdene deres til utleierne når dere leide?
- Hvordan opplevde dere mulighetene deres på bolig og leiemarkedet tidligere?

Voksne:

- Hvordan så en vanlig dag ut i deres forrige bolig?
- Kan dere beskrive den sosiale omgang med nærmiljøet i den forrige bolig deres?
- Hvordan var jobb/skolesituasjonen når dere bodde i den forrige boligen?
- Hvordan var helsesituasjonen når dere bodde i den forrige boligen?

Barn

- Hvordan så en vanlig dag ut i deres forrige bolig?
- Kan dere beskrive den sosiale omgang med nærmiljøet i den forrige bolig deres?
- Hvordan var jobb/skolesituasjonen i den forrige bolig?
- Hvordan var helsesituasjonen når dere bodde i den forrige boligen?

C: Nåværende bolig

- Hvordan opplever dere mulighetene deres for å få bolig?
- Hvordan fikk dere tak i nåværende bolig?
- Kan dere fortelle meg om boligen dere bor i nå?
- Hva er det som er positivt med denne boligen?
- Hva er det som er negativt med denne boligen?

D: Påvirkningen av å eie egen bolig

- Hva er positivt med å eie egen bolig?
- Hva negativt med å eie egen bolig?
- Hvilken betydning har at dere eier bolig på økonomien deres?

Voksne:

- Hvordan ser en vanlig dag ut i nåværende bolig?
- Hvordan er jobb/skolesituasjonen i dag?
- Hvordan er helsesituasjonen (fysisk/psykisk) i dag?
- Kan dere beskrive deres sosiale omgangskrets?
- Kan dere beskrive hvordan dere omgås deres sosiale omgangskrets?
- Hvilken betydning har boligen på deres sosiale omgangskrets?
- Hvilken kontakt har dere med naboer?
- Hvordan er det for dere å bo i Verdal?
- Hvilke forandringer opplever dere i hverdagen etter dere har fått ny bolig?

Barn:

- Hvordan ser en vanlig dag ut i nåværende bolig?
- Hvordan skolesituasjonen i dag?
- Hvordan er helsesituasjonen (fysisk/psykisk)?
- Kan dere beskrive hvem dere omgås?
- Hvordan ser en vanlig dag på skolen ut?
- Hvordan ser en vanlig dag etter skolen ut?
- Hvordan er det for dere å bo i Verdal?
- Hvilke forandringer opplever dere i hverdagen etter dere har fått ny bolig?

E: Nødvendig hjelp til bolig

- Kan dere beskriv den hjelpen dere trenger for å klare å eie egen bolig?
- Hvordan får dere tilgang til hjelp?
- Hvordan opplever dere den hjelpen dere mottar?

F: Avslutningsspørsmål

- Er det noe annet dere ønsker å fortelle meg om?

Vedlegg 3: Godkjenning på meldeskjema NSD

19.12.2022, 09:15

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

[Meldeskjema](#) / [Boligsosialt arbeid med innvandrere](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

463981

Vurderingstype

Standard

Dato

19.12.2022

Prosjekttittel

Boligsosialt arbeid med innvandrere

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for sosialt arbeid

Prosjektansvarlig

Anne Moe

Student

Håkon Stensaas

Prosjektperiode

01.09.2020 - 19.12.2022

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 19.12.2022.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Bekreftelse på status

Personverntjenester har vurdert endringen i prosjektslutt dato.

Vi har nå registrert 19.12.2022 som ny slutt dato for behandling av personopplysninger.

Hvis det blir nødvendig å behandle personopplysninger enda lengre, så kan det være nødvendig å informere prosjektdeltakerne.

Vi vil følge opp ved ny planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Kontaktperson: Henriette S. Munthe-Kaas

Lykke til videre med prosjektet!

